

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YOKSULLUKLA MÜCADELEDE GÖNÜLLÜ
KURULUŞLAR ARASI STATEJİK İŞBİRLİĞİNİN
ÖNEMİ: KOCAELİ ALAN ARAŞTIRMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma Berre ÖZDEMİR

**Enstitü Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet
Enstitü Bilim Dalı: Sosyal Hizmet**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Recep ÇELİK

HAZİRAN-2014

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**YOKSULLUKLA MÜCADELEDE GÖNÜLLÜ
KURULUŞLAR ARASI STRATEJİK İŞBİRLİĞİNİN
ÖNEMİ: KOCAELİ ALAN ARAŞTIRMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma Berre ÖZDEMİR (107203018)

**Enstitü Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet
Enstitü Bilim Dalı: Sosyal Hizmet**

Bu tez 09/07/2014 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Recep ÇELİK

Jüri Başkanı

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Doç. Dr. Muharrem ES

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

Yrd.Doç.Dr. Bedrettin KESGİN

Jüri Üyesi

- Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Fatma Berre ÖZDEMİR

30.06.2014

ÖNSÖZ

“Yoksullukla Mücadelede Gönüllü Kuruluşlar Arası Stratejik İşbirliği” adındaki çalışmanın, ortak bir amaç doğrultusunda hareket eden bu kuruluşların arasında eksik görülen işbirliğine dikkat çekmek amacıyla yapılması gerekli görülmüştür. Bu amaçla ülkemiz de faaliyet gösteren gönüllü kuruluş temsilcileri ile görüşülmüştür.

Çalışmanın konu seçiminde bana ışık tutan Doç. Dr. Muammer Sarıkaya’ya çalışmanın hazırlanması sürecinde desteklerinden dolayı danışmanım Yrd. Doç. Dr. Recep Çelik’ e teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen her koşulda yanımda olduğunu bildiğim ve inandığım çok kıymetli aileme sonsuz teşekkür ederim.

Fatma Berre ÖZDEMİR

30 Haziran 2014

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	v
ÖZET	vi
SUMMARY	vii
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: YOKSULLUK, GÖNÜLLÜ KURULUŞLAR VE STRATEJİK İŞBİRLİĞİ	5
1.1. Yoksulluğun Tanımı	5
1.2. Yoksulluğun Türleri	6
1.2.1. Mutlak Yoksulluk – Göreli Yoksulluk	6
1.2.2. Objektif Yoksulluk – Subjektif Yoksulluk	7
1.2.3. Gelir Yoksulluğu – İnsani Yoksulluk	8
1.2.4. Kırsal Yoksulluk – Kentsel Yoksulluk	8
1.2.5. Ultra Yoksulluk	9
1.2.6. Çalışan Yoksulluk	10
1.3. Yoksulluğun Nedenleri.....	10
1.4. Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımın Rolü	12
1.5. Sosyal Yardımın Kavramsal Çerçevesi	13
1.5.1. Sosyal Yardım Kavramı	13
1.6. Sosyal Yardımın Kapsamı	15
1.7. Sosyal Yardımın Amacı Ve Önemi	16
1.8. Tarihi Süreçte Sosyal Yardım	18
1.8.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemi	19
1.8.2. Cumhuriyet Döneminde Sosyal Yardım Çalışmaları	21

1.9. Sosyal Yardımın Özellikleri	23
1.9.1. Muhtaçlık Esasına Dayanması	23
1.9.1.1. Muhtaçlığın Tanımı Ve Tespiti	23
1.9.2. Şartsız (Karşılıksız) ve Şartlı Olabilmesi	24
1.9.2.1. Şartsız Sosyal Yardım.....	24
1.9.2.2. Şartlı Sosyal Yardım	25
1.9.3. Sosyal Yardımların Ayni ve Nakdi Niteliği	25
1.10. Sosyal Yardımın Olumlu ve Olumsuz Yönleri	26
1.10.1. Sosyal Yardımın Olumlu Yönleri.....	26
1.10.1.1. Boşlukları Tamamlayıcı Olması.....	26
1.10.1.2. Tasarruf Fonksiyonu.....	27
1.10.1.3. Psiko-Sosyal Faydaları Ve Olumlu Yönleri	27
1.10.2. Sosyal Yardımın Olumsuz Yönleri	28
1.10.2.1. Damgalanma Ve Küçük Düşürülme Faktörü	28
1.10.2.2. Tembellik Ve Bağımlılık Endişesi	29
1.10.2.3. Suistimal Edilme Endişesi.....	30
1.11 Gönüllülük	31
1.11.1 Gönüllü	32
1.11.2. Gönüllü Kuruluşlar	34
1.11.3. Gönüllü Kuruluşların Temel Özellikleri	37
1.11.4. Gönüllü Kuruluşların Önemi	38
1.11.5. Gönüllü Kuruluşların Sorunları.....	40
1.11.6. Gönüllü Kuruluşlar ve Yoksullukla Mücadele	44
1.12. Stratejik İşbirliğinin Tanımı, Türleri, Nedenleri, Avantaj ve Dezavantajları.....	47
1.12.1. Stratejik İşbirliğinin Tanımı	47
1.12.2. İşbirliği Türleri	49
1.12.2.1. Fonksiyonel Açıdan İşbirlikleri:.....	49
1.12.2.2. Sözleşmeye Dayalı İşbirliği:	50

1.12.2.3. Sermaye Katılımlı İşbirlikleri:	50
1.12.2.4. İşbirliği Faaliyetlerinin Yönü Açısından İşbirlikleri:	51
1.12.3. Stratejik İşbirliklerinin Oluşturulma Nedenleri.....	53
1.12.4. İşbirliğinin Avantajları Ve Dezavantajları	59
1.12.4.1. İşbirliğinin Avantajları.....	59
1.12.4.2. Stratejik İşbirliklerinin Dezavantajları	62
BÖLÜM 2: YOKSULLUKLA MÜCADELEDE GÖNÜLLÜ KURULUŞLAR	
ARASI STRATEJİK İŞBİRLİĞİNİN ÖNEMİ ÜZERİNE BİR ALAN	
ARAŞTIRMASI	67
2.1. Araştırma Hakkında.....	67
2.1.1.Cansuyu Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği.....	67
2.1.2. Verenel Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği	67
2.1.3. Ay Işığı Yetim ve Öksüz Çocuklar Eğitim ve Yardımlaşma Derneği	68
2.1.4. Kimse Yok Mu Dayanışma Ve Yardımlaşma Derneği	68
2.1.5. Yoksullara Yardım Derneği	69
2.1.6. Beşir Derneği.....	69
2.1.7. Kocaeli İnsani Yardım Derneği.....	69
2.1.8. Düşkün ve Yaşlıları Koruma Derneği	70
2.2. Araştırmanın Genel Çerçevesi.....	70
2.2.1 Araştırmanın Konusu.....	70
2.2.2. Araştırmanın Amacı ve Hipotezi.....	72
2.2.3. Araştırmanın Önemi	73
2.2.4. Araştırmanın Sınırları.....	73
2.2.5. Araştırmanın Yöntemi.....	74
2.2.6. Evren ve Örneklem	74
2.3. Araştırmanın Sonuçları.....	75
2.3.1. Gönüllü Kuruluşların Stratejik İşbirliğine Bakışı.....	75

2.3.2. Gönüllü Kuruluşlar Arası Stratejik İşbirliğinin Hizmet Kalitesi ve Verimliliğe Etkisi	76
2.3.3. Gönüllü Kuruluşlar Arası Stratejik İşbirliğinin Güven Algısı ve İtibara Etkisi.....	77
2.3.4. Bilgi Bankası İhtiyacı	77
2.3.4. Gönüllü Kuruluşlar Arası Stratejik İşbirliği Eksikliğinin Nedenleri	78
2.3.5. Gönüllü Kuruluşlar Arası Stratejik İşbirliğine Teşvik	80
SONUÇ VE ÖNERİLER	83
KAYNAKÇA	86
EKLER	102
ÖZGEÇMİŞ.....	143

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AKUT	: Arama Kurtarma Derneği
AR-GE	: Araştırma Geliştirme
ASELSAN	: Asgari Elektronik Sanayi
A.Y.	: Anayasa
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
ILO	: Uluslar arası Çalışma Örgütü
İDSB	: İslam Dünyası Sivil Toplum Kuruluşları Birliği
İHH	: İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı
KHK	: Kanun Hükümünde Kararname
m.	: Madde
MARKA	: Marmara Kalkınma Ajansı
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SYDGM	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü
SYDT	: Sosyal Yardımlaşma Dayanışma Teşviki
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TÜBİTAK	: Türkiye Teknolojik ve Bilimsel Araştırma Kurumu
TİKA	: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı
TÜSEV	: Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı
YADA	: Yaşama Dair Vakfı

Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tez Başlığı: Yoksullukla Mücadelede Gönüllü Kuruluşlar Arası Stratejik İşbirliğinin Önemi; Kocaeli Alan Araştırması	
Tezin Yazarı: Fatma Berre ÖZDEMİR	Danışman: Yrd. Doç. Recep ÇELİK
Kabul Tarihi: 09.07.2014	Sayfa Sayısı: viii (ön kısım) + 101(tez) + 41(ek)
Ana Bilim Dalı: Sosyal Hizmet	Bilim Dalı: Sosyal Hizmet
Günümüzde yoksulluk giderek artan toplumsal bir sorun haline gelmiştir. Yoksullukla mücadele sosyal devletin en önemli görevlerindedir. Fakat bu sorunun hızla artması gönüllüleri harekete geçirmiş ve ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarını karşılamak için gönüllü kuruluşlar kurulmuştur. Günden güne sayıları artan gönüllü kuruluşların aralarında bir işbirliğinin olmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır. Yapılan çalışmada gönüllü kuruluşların arasında olması gereken koordinasyonlu çalışmaların önemini ve gerekliliğini vurgulamak amacıyla saha çalışması yapılmıştır. Yoksullukla mücadele amacıyla hizmet veren toplam 8 gönüllü kuruluş temsilcisiyle görüşülmüştür. Araştırma sonucunda daha kaliteli hizmet üretebilmek, yardımların mükerrer dağıtımını önlemek, daha verimli hizmet sunabilmek ve kaynakları en etkin şekilde kullanılabilme adına gönüllü kuruluşlar arası stratejik işbirliklerinin son derece önemli olduğu neticesine ulaşılmıştır.	
Anahtar kelimeler: Yoksulluk, Yoksullukla Mücadele, Gönüllü Kuruluşlar, Stratejik İşbirliği	

Yalova University Institute of Social Sciences Master Thesis Summary

THESIS NAME: The Importance Of Strategic Cooperation Between Voluntary Organizations In The Struggle Against Poverty; KOCAELİ Site Survey	
Writer Of Thesis : Fatma Berre Özdemir	Supervisor: Yrd. Doç. Recep ÇELİK
Accept Date : 09.07.2014	Number Of Page: viii (Pre Text) + 101(main body) + 41(appendixes)
Department : Social Services	Branch Of Science : Social Services
Today, Poverty has become a growing social problem. The fighting against poverty are the most important tasks of the social state. But, the rapidly increase of these problems by activating volunteers and they established a voluntary organizations for to meet the needs of the people in need. From day to day, the necessity of having a cooperation between voluntary organizations in increasing numbers. In this study, coordinated the work of voluntary to highlight the importance and necessity of fieldwork was conducted. The fight against poverty established for the purpose eight different volunteer organization representatives were interviewed. As a result of research to be able to produce a better quality of service, help of repeated to prevent the distribution, and deliver more efficient service resources in the most effective way of voluntary organizations in order to use strategic partnerships, it is extremely important that as a result has been reached.	
Keywords: Poverty, the fight against poverty, voluntary organizations, strategic cooperation	

GİRİŞ

İnsan olmak, her şeyi yaşayabilme potansiyeline sahip olmakla aynı anlama gelmektedir. Bu sebeple, insan olmak her türlü zenginliğe sahip olup refah içinde yaşamak manasına geldiği gibi, muhtaç duruma düşmek, ihtiyaçlarını karşılamaktan yoksun olmak anlamına da gelebilmektedir. Tarih boyunca gerek insanın bizzat kendisi için gerek topluluklar için ve gerekse devletler için insan olmak, refah içinde olma arzusu yönünde kendini göstermiştir. Ancak bu refah düzeyi her zaman istenildiği seviye de olamamış ve sonuçta insanlık, yoksulluk kavramı ile karşı karşıya kalmıştır.

Yoksulluk, insanlık tarihinin eski fakat eskimeyen bir sorunu haline gelmiştir. Yoksulluk bazen sonuç, bazen neden bazen de nedenlerle sonuçların iç içe geçtiği bir düğüm olarak karşımıza çıkar. Yoksulluğun tanımı, nedenleri zaman içinde yada toplumdan topluma değişebilir, ama değişmeyen tarafı vahim sonuçlarıdır. Açlık, kronik hastalıklar, ölüm, boşanma, cehalet, göç, suç ve terör bunlardan yalnızca bazılarıdır. Yoksulluğun azaltılması için göze alınacak maliyetler, sonuçlarının doğurduğu maliyetten çok daha düşüktür. Bu yüzden yoksulluk mücadelesi hem toplumsal adaletin hem de insani kalkınmanın önemli bir parçasıdır.

Bu sebeple insanlık tarihinin başından beri yoksullukla çeşitli yöntemlerle mücadele edinilmeye çalışılmıştır. İnsanlık tarihinin ilk döneminde aile içi sistem ile giderilmeye çalışılmış; akrabalık ve komşuluk ağı sayesinde yoksulluğun zararları bertaraf edilerek, ihtiyaç sahiplerinin refaha ulaştırılması düşünülmüştür. Bununla birlikte dini güdülerin etkisi ve esnaf birliklerinin yardımlaşma sistemi ile zikredilen sıkıntının üstesinden gelinme gayreti söz konusu olmuştur.

Zamanla yoksulluk sorunu, aile, akrabalık, komşuluk ağı ile giderilme pratiği yanında, devletler tarafından bizzat varlığı kabul edilerek hukuki anlamda da meşru bir zeminde çözüm bulma imkanına sahip olmaya başlamıştır. Böylece yoksulluğun giderilmesinin gerek dini anlamda ibadet sayılması, gerekse kanunlarla kayıt altına alınması, yoksulların refaha kavuşması bakımından önemli bir parametre olmuştur.

Yeryüzündeki bütün zenginliğe ve yerel, ulusal ve uluslararası düzeylerdeki yoksullukla mücadele çabalarına rağmen, yoksulluk hala ciddi bir sorun ve hem insanın varlığını hem de toplumların geleceğini tehdit eden büyük bir tehlike durumundadır. İşte, yoksulluğun ciddi bir sorun olarak görüldüğü böyle bir ortamda, kamu kurum ve kuruluşlarına bir alternatif veya destekleyici bir kaynak olarak gönüllü kuruluşların ortaya çıktığı görülmektedir. 1990'lı yıllardaki siyasi kriz ile 2000'li yılların başlarındaki ekonomik kriz ve giderek bir sosyal patlama noktasına gelen toplumsal kriz, Türkiye toplumunu derinden sarsmış ve insanlar arasındaki ilişkilerde bir güven sorununu ortaya çıkarmıştır.

Böyle bir ortamda dayanışma ve yardımlaşma gibi değerlere daha fazla ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Özellikle medya ve televizyon ekranlarına yansıyan yoksulluk ve açlık görüntüleri, insanları daha duyarlı hale getirmiş ve toplum için bir şeyler yapmaya sevk etmiştir. Türkiye'de yoksullukla mücadele eden vakıf ve derneklerin çoğu da 1990'lı yıllarda bu toplumsal, ekonomik ve siyasal koşullar altında teşekkül etmiştir. Başlangıçta, günlük ihtiyaçlara cevap verme şeklinde başlayan faaliyetler, zamanla sistemli ve düzenli bir biçim almış ve giderek kurumsallaşmıştır. Yoksullukla mücadelede önemli adımlar kat eden bu kuruluşlar, hala etkin bir şekilde faaliyetlerini sürdürmektedirler.

Ülkemizde faaliyet gösteren gönüllü kuruluşlar ciddi bir güç olmuş ve yoksullukla mücadele konusunda gerek ülkemizde gerekse uluslararası arenada son derece aktif bir rol oynamaktadırlar. Bu önemli gücün daha verimli çalışması için dağınık yapısından kurtulup, birlikte hareket etme kabiliyetlerini geliştirmeleri gerekmektedir. Çalışmaların işbirliği içinde yürütülmesi şüphesiz ortak bir amaç doğrultusunda hareket eden bu gönüllü kuruluşları daha güçlü bir hale getirecektir. Ve yoksulluğun azaltılması ve önlenmesinde daha verimli sonuçlar alınmasına zemin hazırlayacaktır.

Bu çerçevede yapılan bu çalışmada yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda yoksullukla mücadele konusunda çalışma yapan gönüllü kuruluşların işbirliği içerisinde çalışmasının doğuracağı sonuçların belirlenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın Amacı

“ Yoksullukla Mücadelede Gönüllü Kuruluşlar Arası Stratejik İşbirliği” konulu çalışmada, ülkemizde faaliyet gösteren gönüllü kuruluşların ortak bir amaç için mücadele ettikleri diğer gönüllü kuruluşlar ile işbirliği içerisinde olup olmadıklarının ve yeterli bilince sahip olup olmadıklarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda görüşme soruları hazırlanmış, elde edilen sonuçlar yorumlanarak literatüre katkı sağlamaya çalışılmıştır.

Çalışmanın Önemi

Yoksullukla mücadele de son derece etkin bir güç haline gelen gönüllü kuruluşların bu güçlerini uygun zaman ve projelerle bir araya getirerek daha verimli sonuçlar elde edebileceklerini vurgulamak ve pekte önemsenmeyen işbirlikleri konusunda bir farkındalık oluşturması ve yeni projelere ışık tutması sebebiyle önem arz etmektedir.

Çalışmanın Yöntemi

Yapılan tez çalışması iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde yoksulluk, nedenleri, türleri, sosyal yardım, sosyal yardımın tarihsel süreci, sosyal yardımın amacı ve önemi, gönüllü, gönüllülük, gönüllü kuruluşlar, gönüllü kuruluşların önemi, karşılaştıkları sorunlar daha sonra stratejik işbirliğinin tanımı, türleri, oluşturulma nedenleri, sağladığı avantajlar ve dezavantajlarından bahsedilip teorik olarak incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, yoksullukla mücadele alanında faaliyet gösteren gönüllü kuruluşların ne denli işbirliği içinde oldukları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda alan araştırması, yoksullukla mücadeleyi hedef almış 8 gönüllü kuruluş temsilcisiyle gerçekleştirilmiştir. Veriler, derinlemesine görüşme yöntemi ile elde edilmeye çalışılmıştır.

Görüşmeler için randevular alınmış, bu esnada görüşülecek konuya ilişkin katılımcılara

herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Sadece görüşmenin bilimsel bir araştırmayla ilgili olduğu belirtilmiştir. Böylece katılımcıların, araştırılan konuyla ilgili önceden hazırlık yapmaları önlenmiştir. Mevcut farkındalık düzeylerinin hazırlıksız olarak gerçek durumu yansıtması amaçlanmıştır. Görüşme mekanı olarak, kendilerini daha rahat hissedebilmeleri için katılımcıların çalışma ortamları kullanılmıştır. Görüşmeye gitmeden önce görüşmeye yön vermek açısından ortalama 9 soru hazırlanmış, yetkililere bu sorular yöneltilmiş ve tüm katılımcılar bu soruları yanıtlamıştır. Analiz yaparken elektronik yöntem kullanılmamıştır

BÖLÜM 1: YOKSULLUK, GÖNÜLLÜ KURULUŞLAR VE STRATEJİK İŞBİRLİĞİ

Çalışmamızın birinci bölümün de yoksulluk, sosyal yardım, gönüllülük, gönüllü kuruluşlar ve stratejik işbirliği konuları kavramsal olarak incelenmeye çalışılmıştır. İlk olarak tüm bu sürecin başlamasına neden olan yoksulluk kavramı incelemiş nedenleri ve sonuçları açıklanmaya çalışılmıştır. Daha sonra yoksulluğu azaltmak için üretilmiş çözümler ve sosyal yardımların üzerinde durulmuştur. Devletin yoksullukla mücadelede tek başına yetersiz kaldığı noktada meydana gelen gönüllü kuruluşlar ve son olarak stratejik işbirliği kavramları incelenmiştir.

1.1. Yoksulluğun Tanımı

Yoksulluk birçok ülke de olduğu gibi Türkiye'de de önemli sayıda insanı etkileyen ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde yoksulluk kentlere göçün artması ve dolayısıyla kentlerde oluşan geçinme olanaklarının zorlaşması ile son yıllarda hızla artış göstermektedir. Türkiye'de yoksulluğu azaltmak ve önlemek amacıyla bazı önlemler uygulanıyor olsa da bu önlemlerin yoksullar için geçici rahatlama sağladığı ancak yoksulluğun azaltılması yolunda bir katkı sağlamadıkları da görülmektedir (Koray, 2005:416).

Yoksulluk ile ilgili yapılmış olan çalışmalara baktığımızda kavramsal açıdan üzerinde görüş birliğine varılmış ortak tanımın bulunmadığını görmekteyiz. Bu kavram toplumların değer yargılarına ve yoksulluğa bakış açılarına göre değişkenlik arz etmektedir. Bu değişken yapı sebebiyle tanımlanması ve ölçülmesi oldukça güç bir kavram haline gelmiştir. Genel olarak ifade edecek olursak, yoksulluk, “Bireylerin veya ailelerin temel ihtiyaçlarının sahip oldukları imkanları aşması sebebiyle fizik mal veya hizmet ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalması”dır (Sapançalı, 2003:46).

Sosyo-ekonomik yönden yoksulluk, temel ihtiyaçları karşılamak için asgari hayat standardının altında sürdürülen bir yaşamı ifade etmektedir. Buna göre, bir ülkede ortalama gelir seviyesinin altında gelire sahip olan bireyler veya aileler yoksuldur. Bu bağlamda günlük ihtiyaçların karşılanmasının olanaksız olduğu durumlarda yani sosyal,

kültürel, ekonomik ihtiyaçların karşılanmaması yoksulluk olarak görülmektedir (Seyyar, 2005; 171).

Yoksulluk fazla üretmeden veya üretilen değerler karşısında elde edilen değerlerin bireyler arasında, bölgeler arasında, sektörler arasında vs. adil bir şekilde paylaşılmasından da kaynaklanabilir. Ülkelerin fazla üretmemelerinin nedeni iklim ve doğa koşulları olabilir. Bu durumda yoksulluk o bölge için kaçınılmaz olabilmektedir

Ayrıca hızlı nüfus artışı ve dolayısıyla fazla tüketim yoksulluğa sebep olabilmektedir. Bunların dışında, yoksulluğun kaynakları arasında, adaletsiz vergi sistemi, yüksek faiz ve rant ekonomisi, doğal afetler, çalışamayacak durumda olan özürlü sayısının fazla olması, bireyler arasındaki yetenek farklılıkları, piyasada tekelleşmenin olması, devlet teşvikleri, enflasyon, işsizlik gibi faktörleri de sayabiliriz (Aktan, 2002:149).

Yoksulluk, sosyoekonomik, sosyokültürel ve sosyo psikolojik boyutları olan evrensel bir olgudur. Bu olgu, göreceli bir kavram olduğundan, yoksulluğun algılanma biçimi de önem kazanmaktadır. Toplumlar yoksulluğun ortadan kaldırılması ile ilgili olarak, yoksulluğu algılama biçimlerine göre birtakım politikalar geliştirmekte ve uygulamaktadırlar (Abay, 2004). Yoksulluk kavramını daha iyi anlamak ve açıklayabilmek adına çeşitli kriterlerle farklı tanımlar yapılmış ve yoksulluk bu kriterlere göre türlere ayrılmıştır.

1.2. Yoksulluğun Türleri

1.2.1. Mutlak Yoksulluk – Görelî Yoksulluk

Yoksulluğun türleri içerisinde en önemli olanı ve en fazla üzerinde durulanı “ mutlak yoksulluk” tür. Hane halkı ya da kişilerin biyolojik olarak kendilerini devam ettirebilmeleri için gerekli olan asgari gelir ve harcama düzeyi olarak tanımlanan mutlak yoksullukta (Aktan ve Vural , 2002:43), Dünya Bankası’na göre, bir insanın hayatta kalabilmesi için asgari 2400 k/cal miktarı gerekmektedir ve bu kalori miktarını içeren besini almaya güçleri yetmeyenler “mutlak yoksul” olarak tanımlanmaktadır (DPT, 2001:104). Ancak, mutlak yoksulluk göstergeleri fazla fakat kötü beslenen ile yetersiz beslenme arasındaki farkı dikkate almaması açısından eleştirilmektedir. Buna göre, açlık

riskinin hemen hemen bütün toplum katmanlarında kalktığı bir mutlak yoksullukla, açlık riskinin yüksek olduğu başka bir ülkenin mutlak yoksullukları farklıdır (İnsel, 2001:65).

Mutlak yoksulluk türündeki sıkıntıya bir çözüm olarak, toplumsal farklılıkları da dikkate alan bir tür olarak “görelî yoksulluk” kavramı bulunmaktadır. Görelî yoksulluk, insanın toplumsal varlık olmasından hareket etmektedir (Aktan ve Vural, 2008). Bu açıdan, görelî yoksullukta sadece asgari kalori ihtiyacına bakılmamakta, kültürel ve toplumsal açıdan tüketimi yoksul olanlar içinde zorunlu görülen malların kapsama alınması söz konusu olmaktadır (DPT, 2001:104). Bundan dolayı, belli bir toplumda kabul edilebilir tüketim seviyesinin altında olanlar, görelî yoksulluk kapsamına girmektedirler (Görür ve Elagöz, 2007:148).

1.2.2. Objektif Yoksulluk – Subjektif Yoksulluk

Objektif yoksulluk yaklaşımlarında yoksulluk için belli bir sınır tanımlanmakta ve bu sınırın altında kalan herkes yoksul olarak nitelendirilmektedirler. Yoksulluk objektif olarak belirlendiğinde, bireylerin yoksulluk durumu ile ilgili hissiyatları göz ardı edilmektedir. Örneğin, kendini yoksul olarak görmeyen bireyler veya haneler de yoksul olarak nitelendirilebilmektedir. Bu husus subjektif yoksulluk yaklaşımının geliştirilmesinde etkili olmuştur (Hacımahmutoğlu, 2009:17).

Subjektif yaklaşıma göre yoksulluk ölçülürken bireyler veya hanelere hangi gelir seviyesini asgari düzey olarak gördükleri, diğer bir ifade ile gelirleri hangi düzeyin altında olursa ihtiyaçlarını karşılayamayacakları yani kendileri için uygun gördükleri bir tatmin düzeyi sorulmaktadır. Dolayısıyla subjektif yoksulluk sınırı, bireylerin veya hanelerin asgari yaşam standardı olarak tanımladıkları bir asgari sınırdır. Bu yaklaşımda, hane halklarına kendi durumlarını, hangi sıfatlarla tanımladıkları sorularak işe başlanmaktadır. Bireylerin bu konudaki görüşlerinin belirlenmesi için büyük ölçekli anketler düzenlenmekte, kendilerinin bildirdiği asgari gelir düzeyinin altında bir gelire sahip olan tüm bireyler yoksul olarak kabul edilmektedir (Aktan, 2002). Subjektif yoksulluk yaklaşımında, bireylerin tüketim tercihleri ön plana çıkmakta ve eğer bir kişi temel tüketim mallarını tüketebildiği halde, tüketim sepeti içerisindeki tüketemediği

mallar nedeni ile kendini yoksul hissediyor ise yoksul olarak ifade edilmektedir.

1.2.3. Gelir Yoksulluğu – İnsani Yoksulluk

Gelir yoksulluğu, yaşamı sürdürmek ya da asgari yaşam standardını karşılamak için kişi veya hane halkının ihtiyaç duyduğu temel gereksinimlerin karşılanabilmesi bakımından yeterli miktardaki gelirin elde edilememesi durumu olarak tanımlanabilir (Aktan ve Vural, 2008).

İnsani yoksulluk kavramının temel çıkış noktası, yoksulluğun sadece bir mal ve mülk yokluğu olmaması; bunun yanında yaşanabilir hayat imkanlarının mevcut olmamasıdır (Şenkal, 2005:395). Bu açıdan, yoksulluk tanımı, yalnızca gelirden yoksun olma anlamında değil, hayatta kalmaktan, bilgiden, yaşama koşullarından olmak üzere çeşitli mahrumiyet çerçevelerinden ele alınmaktadır (Koray, 2001: 223). Dolayısıyla, eğitim ve öğretime ulaşmada, sağlık hizmetlerine ulaşmada, cinsiyet eşitsizliğinde, insan hakları ve uygulamalarındaki yetersizlikler insani yoksulluğun boyutları olmaktadır (Acı ve Sezgin, 2007: 574).

1.2.4. Kırsal Yoksulluk – Kentsel Yoksulluk

Yoksulluk, kırsal yoksulluk ve kentsel yoksulluk olarak da sınıflandırılabilir. Yoksulluğun boyutları ve yoksulların temel nitelikleri bakımından, yaşanan yerlere göre büyük bir farklılık söz konusu değildir. Yoksulların belirlenmesinde kentsel ve kırsal alanlar nüfus büyüklüğü, mesken yoğunluğu, mesken türü, sunulan kamu hizmetlerinin düzeyi, tarım dışı işlerle uğraşanların nüfus içindeki payı gibi çeşitli kriterlere göre tanımlanmakta ve gelir düzeyi, tüketim düzeyi ve diğer sosyal göstergelerin yanı sıra maddi olmayan mahrumiyetler ile sosyal farklılıkları da kapsayan göstergeleri içeren antropolojik yaklaşımlar kullanılmaktadır. Genel olarak kırsal yoksullar bağımsızlık, güvenlik, öz saygı, kimlik, sosyal ilişkilerin samimiyeti ve yakınlığı, karar alma özgürlüğü ve hukuki ve siyasi haklar gibi yoksulluğun daha çok nitel boyutuna önem verirlerken kentsel yoksullar, yetersiz gelir, yetersiz tüketim düzeyi gibi nicel boyutu önemsemektedir (Öztürk, 2008:613).

Kırsal kesimdeki yoksullar ağırlıklı olarak tarım ve hayvancılık, balıkçılık, ormancılık

ve küçük ölçekli sanayi ve hizmetler kesiminde çalışırlar. Gelişmekte olan ülkelerdeki kırsal yoksullar homojen bir grup olmamakla birlikte kabaca iki ana gruba ayrılabilirler: kendi toprağını işleyen küçük toprak sahipleri, yarıcılar ve topraklarını kiralayan toprak sahipleri gibi tarımsal faaliyetlerle uğraşan yoksullar ile işçiler-ırgatlar, köy zanaatkarları ve çobanlar gibi tarım dışı faaliyetlerle uğraşan yoksullar.

Ülkelerin çoğunda yoksulluk daha çok kırsal alanlarda görülen bir sorundur ve kişisel tüketim ile yeterli düzeyde eğitim, sağlık, temiz su, konut, ulaşım ve iletişim hizmetlerine erişim gibi alanlardaki eksiklikler kırsal yoksulluğu nitelendirmektedir. Kırsal yoksulluk, nüfus artışı ve kentlere göçü beslemektedir. Kent özelinde yaşanan yoksulluk ise kentsel yoksulluk olarak ifade edilmektedir (Dumanlı, 1996:3). Kalori ihtiyacı aynı olsa bile, kentsel yerlerdeki tüketim kalıpları ile mal ve hizmet fiyatları kırsal yoksulluktan farklılık arz etmektedir. Kentsel yoksulluğun ayırt edici özelliklerinden birisi de maliyetleri arttıran faktörlerdir. Ulaştırma maliyetleri buna önemli bir örnek teşkil edebilir. Ayrıca kentli kesimin tüketim eğilimleri, kırsal kesimden farklıdır (Dumanlı, 1996: 19). Kentsel yoksulluk, çoğu kez kırsal yoksulluğu azaltma stratejilerinin bir sonucudur: piyasada sapmalara ve tarım kesiminin ve kırsal alandaki insani ve fiziki altyapının ihmal edilmesine yol açan kamu politikaları hem kırsal hem de kentsel yoksulluğun ortaya çıkmasına neden olan faktörlerin başında gelir. Kırsal ve kentsel alanlardaki ücret farklılıkları (emek piyasasındaki sapmalar) kırsal kesimdeki ücret düzeyini etkiler ve tarım dışı sektörlerdeki büyümeden kırsal yoksulların elde edeceği yararı azaltır. Kırsal kesimde sürdürülebilir bir büyüme olmaksızın kentsel alanların (ve sanayi sektörünün) hızla büyümesi her iki alan arasındaki eşitsizlikleri daha da artırır ve yoksullarının durumları daha da kötüleşir(www. canokman.wordpress.com).

1.2.5. Ultra Yoksulluk

Gelirinin tamamını harcadığı hâlde, mutlak yoksulluk kriterinde esas alınan günlük kalori miktarının sadece % 80'ini karşılayabilen insanların hâlini anlatmaktadır. Ultra yoksulların yoksulluk durumlarının beş yıldan daha fazla sürmesi hâlinde onların durumlarının düzeltilmesinin imkânsız olduğu savunularak bu kategoridekiler kronik yoksul olarak tanımlanmaktadır (Abay, 2004: 12).

1.2.6. Çalışan Yoksulluk

Çalışan yoksulluk, kalkınma hızı sonucunda yoksulluğun kendiliğinden azalmasının söz konusu olmamasının bir göstergesi olarak ortaya konmaktadır (İnseI, 2001: 63). Uluslararası çalışma örgütüne göre çalışan yoksulluk, çalışan ancak çalışması karşılığında elde ettiği gelir, kendisini ve ailesini günlük 1 dolar ya da 2 dolar olarak belirlenen yoksulluk sınırının üzerine çıkarmaya yetecek düzeyde bulunmayan insanları kapsamaktadır (Aldemir, 2007:760). Ancak, bu arada çalışan yoksulluğun ülkelerdeki anlamının farklı olduğuna da işaret etmek gerekmektedir. Bu farklılıklara rağmen, Amerika Birleşik Devletleri'nin resmi bir tanımı ile ifade edilecek olursa, çalışan yoksullar, yılda en az 27 hafta iş gücü piyasasında, gerek iş arama, gerekse çalışma faaliyetleri ile geçiren, ancak yoksulluk sınırını aşamayan bireylerdir (Kanyılmaz, 2007:787).

Yoksullukla ilgili genel bir tanımlama yapmak yerine türlere ayırarak incelemek yani daha özel tanımlamalar yapmak kavramın kendisini daha anlaşılabilir hale getirmekte ve yoksulluğun daha iyi anlaşılabilin neticede daha somut çözümler üretilebilmesi için sadece yoksulluğun ne olduğunu anlamak tek başına yeterli olmaz yoksulluğu ortaya çıkaran nedenlerini de derinlemesine incelemek ve anlamak gerekmektedir.

1.3. Yoksulluğun Nedenleri

İnsanların temel ihtiyaçlarını karşılamaktan mahrum olma durumunu ifade eden yoksulluğu ortaya çıkaran birçok neden sıralamak mümkündür. Yoksulluk, her toplumda her ülkede farklı nedenlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Nüfusun yüksek olması yoksulluğun ortaya çıkmasına neden olan etkenlerin başında gelmektedir. Nüfus ile doğal kaynak kullanımı arasında önemli bir ilişki söz konusudur. Nüfus oranlarında meydana gelen bir artış kaynakların kullanımını olumsuz yönde etkilemektedir. Nüfus arttıkça kaynaklara olan talep de artmakta, başta toprak olmak üzere doğal kaynaklardan faydalanabilen insan sayısı o oranda azalmaktadır. Yoksulluğu ortaya çıkaran bir başka neden de yaşamı devam ettirmede kullanılan kaynakların eksikliğidir. Yoksulluk gibi sosyal olayların sebeplerinin kaynaklarına inildiğinde üç boyut görülmektedir (Seyyar, 2003: 48).

1. Siyasi yönden etkilenmesi veya değiştirilmesi zor olan demografik, sosyal ve iktisadi değişimler (sosyal yapıda ve aile hayatında bazı sosyo-kültürel olumsuz değişmeler: sosyal yardımlaşma ve dayanışma anlayışındaki sapmalar; akraba ve komşuluk münasebetlerinin bozulması; toplumda boşanmaların, doğumların, dulların, yetimlerin sokak çocuklarının veya özürlü doğan çocukların artması).

2. Yoksulluk ve işsizlikle (veya bunlara yol açan faktörlerle) mücadelede sosyo-ekonomik politikaların yetersizliği yoksulluğun yapısal sebeplerindedir.

3. Kişilerin şahsi tercihleri, tutum ve davranışlarıdır.

Yoksulluğun kaynaklarından birisi de, fazla üretmeden ve aynı zamanda üretilen değerler karşılığında elde edilen değerlerin bireyler arasında, bölgeler arasında, sektörler arasında vs. adil bir şekilde paylaşılamamasıdır. İlk olarak, fazla üretim yapamamanın nedenlerini incelemek gerekir. En başta iklim ve doğa koşulları yönünden bazı ülkeler ya da bazı ülkeler içinde bazı bölgeler daha fazla üretme kapasitesinden yoksun olabilirler. Bu durumda o ülkede ya da bölgede yaşayan insanlar ister istemez daha yoksul olurlar.

Hızlı nüfus artışı, bir yandan ülkelerin daha fazla üretim yapmalarına imkân sağlarken, öte yandan ülkelerin daha fazla tüketmelerine de neden olur. Üstelik iklim ve doğal koşulları açısından çok iyi konumda bulunmayan ülke ya da ülke içindeki bölgelerde hızlı nüfus artışı mevcutsa, bu takdirde yoksullaşma kaçınılmaz olur(Aktan, 2002:149-151). Yoksulluğun nedenleri başka bir kaynakta da şu şekil de sıralanmaktadır (Aktan, 2002:149).

Adaletsiz vergi sistemi

Yüksek faiz ve rant ekonomisi, doğal afetler

Çalışamayacak durumda olan özürlü sayısının fazla olması

Bireyler arasındaki yetenek farklılıkları

Miras yoluyla elde edilen gelirler

Piyasada tekelleşmenin olması

Devlet teşvikleri, enflasyon, işsizlik

Burada şunu açıklamak gerekir ki, bir ülkede fazla üretim yapılmaması aynı zamanda devlet müdahalesi ile yakından alakalıdır. Devlet müdahalesi çok olan ülkelerde bireyin ekonomik faaliyetlerde bulunması dolaylı ve dolaysız olarak etkilenir. Mesela vergi oranlarının yüksek olduğu bir ülkede bireylerin çalışma ve yatırım yapma arzuları olumsuz olarak etkilenir (Aktan, 2002: 151).

Yoksulluğu meydana getiren sebepler her ne olursa olsun, yoksul kişilerin tespit edilmesi ve bu yoksulluktan kurtulma yollarının araştırılarak giderilmeye çalışılması gerekmektedir. Yoksulluktan kurtulma yolları aranırken, yoksulluğun ilerlemesini yavaşlatma geçici bir rahatlatmak için en çok sosyal yardımlara başvurulmuştur. Gerek sistemli gerekse bireysel olarak yapılan yardımlarla yoksulluğun önüne geçilmeye çalışılmıştır.

1.4. Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımın Rolü

Yoksulluk olgusu, maddi boyutunun yanında birçok psiko sosyal sorunları da içinde barındırmaktadır. Dolayısıyla hem bir sosyal gerekçe, hem de maddi manevi kayıplara yol açması bakımından yoksulluk, birçok açıdan ele alınarak değerlendirilmesi gereken bir konudur.

Sosyal devletlerde, değişik sosyal güvenlik yöntemleri ile sosyo ekonomik yönden en zayıf sosyal kesimlerden başlayarak, toplumun bütün üyelerinin sosyal-refah düzeylerinin iyileştirilmesi yönünde sosyal politikalar uygulamaya konmaktadır. Sosyal devletler bunu yaparken, yeni sosyal sorunların gün ışığına çıkmasına veya mevcut sosyal sorunların daha da karmaşık hale gelmesine fırsat vermeden önleyici tedbirler

içeren koruyucu sosyal politikalarını ve hizmetlerini sürekli olarak geliştirmek zorundadır.

Sosyal devletin, maddi yoksulluğu gidermenin ötesinde, özellikle göreceli yoksulluğa ve sosyal dışlanmaya karşı sosyal hizmetler, mesleki eğitim ve istihdam alanlarında ilave bazı tedbirler alması da gerekmektedir (Seyyar, 2003; 49). Devletin ekonomik ve sosyal hayattaki rolü anlatılırken, devlet ve özel sektör dışında kar amacı gütmeyen gönüllü kuruluşlar, özellikle korunmaya muhtaç kesime yönelik faaliyetleriyle sivil toplum kuruluşları da önem kazanmaktadır (Çelik, 2002; 69).

Bu bağlamda yoksulluğu önleyecek politikaların, zenginliği önlemekten çok, bir ölçüde de olsa ülkedeki gelir grupları arasındaki uçurumları azaltma amacıyla sosyal yardımların önemli rol üstlendiğini ve sosyal devletin bir gerekliliği olduğunu söylemek mümkündür. Sosyal devletin gelir dağılımı konusundaki duyarlılığı, toplumsal uzlaşmanın sağlanması ve bireylerin toplumdan dışlanmaması konularında sosyal yardımlar, hem ahlaki hem de ekonomik anlamda önem kazanmaktadır (Koray, 2005; 287).

Yoksulluk sorunu karşısında kimsesiz çocuk, yaşlı, kör, sağır, sakat, fakir v.b gruplara dönük etkin bir sosyal hizmet ve sosyal yardım programı ve sosyal tesislerinin sosyal refah devleti hedeflerinin dışında düşünülmesi imkânsızdır. Bu sektöründe ülke ihtiyaçları ile uyumlu olarak fiziksel ve insan gücü kaynakları sağlanarak planlanıp uygulanması zorunlu hale gelmektedir (Maruflu, 1978; 188).

1.5. Sosyal Yardımın Kavramsal Çerçevesi

1.5.1. Sosyal Yardım Kavramı

Sosyal yardım kavramı, sosyal güvenlik sisteminin içerisinde yer alan ve primli sistem dışında kalan muhtaç ve yoksul kişilere veya ailelere yardım yapılmasını ve bu kişilerin veya ailelerin sosyal güvenliğini sağlayan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yardım kelimesinin sözlük anlamına baktığımızda ise “kendi gücünü ve imkanlarını başka birinin iyiliği için kullanma, muavenet” demektir. Muhtaç durumdaki bir kişiye

yardım etmek, dini inançtan, gelenek ve göreneklerden ya da kişinin iyilik yapma isteğinden kaynaklanabilir. Yardımın, çoğunlukla yardım yapanın isteğine tabi olması, toplumda yardım ihtiyacı olan kişilere daha düzenli yardım sunan mekanizmaların geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu mekanizmalar, resmi ya da yarı resmi kuruluşlar tarafından kurulmakta, çoğunlukla devlet bu mekanizmaların işleyişini düzenleyici politikalar getirmekte ve kurallar koymaktadır. Resmi ya da yarı resmi kuruluşlar tarafından yoksul, muhtaç veya az gelirli kişilere devlet bütçesinden yapılan bu transferlere sosyal yardım denilmektedir (Tuncay, 1986:14).

Sosyal Yardım kavramıyla ilgili mevcut bilgilerin ve bilimsel çalışmaların ortaya çıkardığı başlıca unsurlar incelendiğinde; ortaya çıkan temel verileri şu şekilde sıralamak mümkündür (Çengelci,1993:9-10):

1. Sosyal yardım, esas itibariyle sosyal güvenlik hizmetlerinin yerine getirilmesinde kullanılan bir yöntemdir.
2. Sosyal yardım, sosyal hizmetler kapsamına ise bir uygulama alanı ve hizmet şekli olarak girmektedir.
3. Sosyal yardımlarda ilgililerin finansmana, prim esasına dayalı şekilde herhangi bir katkıda bulunmaları söz konusu olmayıp ihtiyaçlar karşılıksız olarak giderilmektedir.
4. Sosyal yardımlar, sosyal güvenlik açısından ancak kanunla düzenlenmiş oldukları ve resmi veya yarı resmi nitelikteki kuruluşlar tarafından yürütüldükleri takdirde gerçek bir sosyal güvenlik hizmeti olarak kabul edilebilmektedir.
5. Sosyal yardımlar, parasal sosyal gelirler şeklinde sunulabileceği gibi aynı yardımlar ve bakım, tedavi, rehabilite etme ve yetiştirme gibi hizmet yönü ağır basan nesnel sosyal gelirler şeklinde de sunulabilmektedir.
6. Sosyal yardımlar, kural olarak kişilerin muhtaçlıklarının araştırılmasına ve kontrolüne dayalı olarak ve ihtiyaçlarının seklini ve şiddetini ölçü olarak sağlanmaktadır.

7. Sosyal yardımlar, kişileri, durumlarına ve özelliklerine göre, en kısa sürede kendi kendilerine yeterli hale getirerek muhtaçlıktan kurtarma amacını taşımaktadır.

8. Sosyal yardımlarda, mahalli ölçütlere dayalı bir asgari geçim seviyesinin tespiti, hem muhtaçlık araştırması hem de yardım sağlama safhalarında dikkate alınması gereken bir kural olmaktadır.

Bu unsurlar çerçevesinde sosyal yardım kavramını şu şekilde tanımlanmaktadır: Sosyal yardım, bir sosyal güvenlik yöntemi ve bir sosyal hizmet alanı olup kendi ellerinde olmayan sebeplerle, mahalli ölçüler içinde asgari seviyede dahi geçinme imkanını bulamayan kişileri; muhtaçlık araştırmalarına dayalı olarak en kısa sürede kendi kendilerine yeterli hale getirme amacını taşıyan, karşılıksız mahiyetteki parasal ve nesnel sosyal gelir ve destek sağlayıcı kamusal faaliyetler bütünüdür (Çengelci, 1993).

Sosyal yardım kavramı ile ilgili olarak ortak ve tek bir tanım oluşturmak mümkün değildir. Bunun sebeplerinden en önemlisi, sosyal yardım uygulamalarının her ülkede farklı özellikler taşıması ve farklı programlar içermesidir. İşte bu sebeple sosyal yardım kavramı üzerine literatürde daha birçok tanıma ulaşmak mümkün olmaktadır.

1.6. Sosyal Yardımın Kapsamı

Sosyal yardım, ilgilinin herhangi katkısı bulunmadığı için, primsiz sosyal güvenlik rejimi adını da almakta (Tuncay, 2002: 13), muhtaç durumdaki kişilere, sosyal gelir sağlanması anlamını taşımaktadır (Tunçomağ, 1990: 6).

Sosyal yardımlar, prim ödeme gücünden yoksun olanların sosyal güvenliğini sağlamakta ve boşluk doldurucu özellik taşımaktadır (Yelekçi, 2002: 193). Sosyal yardımlar, zorunlu katılma ilkesine dayanmayan ya da katılma ile karşılığı (yapılan yardım) arasında bir ilişki bulunmayan genel devlet bütçesi ya da belirli bir amaca ayrılmış özel vergilerle finanse edilen kamu yardımları olarak da bilinmektedir (Güzel ve Okur, 2002: 568).

Sosyal yardımlar, sosyal güvenlik yöntemi ve sosyal hizmet alanı olup, kendi ellerinde

olmayan sebeplerle, mahalli ölçüler içinde asgari seviye de dahi geçinme imkânı bulamayan kişileri; muhtaçlık araştırmalarına dayalı olarak en kısa sürede kendi kendilerine yeterli hale getirme amacını taşıyan, karşılıksız mahiyetteki parasal ve nesnel sosyal gelir ve destek sağlayıcı kamusal faaliyetler bütünü olarak da değerlendirilmektedir (Çengelci, 1989).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nun 1942'de yaptığı sosyal yardım tanımlamasına göre sosyal yardım " Vergi gelirlerinden karşılanan, asgari ihtiyaç standartlarına uygun, yeterli miktarda olup, kanunen küçük gelire sahip kimselere yarar sağlayan hizmet veya program" olarak tanımlanmaktadır (Ölmez, 2007: 15).

ILO' nun bu sosyal yardım tanımı dört önemli öğeye sahiptir. Bunlar:

Sosyal yardımın sadece küçük gelirli kimselere sağlanan bir yarar olması,

Sosyal yardım programındaki yararların asgari ihtiyaç standartlarını yeterli düzeyde karşılayabilecek ölçüde olması,

Bu yararların alçaktan ve damgalayan bir sadaka olmaması ve kanunen sağlanması,

Sosyal yardım programlarının giderlerinin, bağış ve yardım gelirlerinden değil, vergi gelirlerinden sağlanmasıdır (Ölmez, 2007: 16).

İhtiyaca ilişkin olarak belirlenen koşulların yerine gelmesi halinde, yerel ya da ulusal düzeyde toplanan vergilerle finanse edilen çeşitli programlar gereğince, yardıma ilişkin ödemeler yasal bir hak gereği yapılmakta ve yapılacak ödemelerin miktarı, gelir ve servet durumu dikkate alınarak belirlenmektedir (ILO, 1995: 7-8).

1.7. Sosyal Yardımın Amacı Ve Önemi

Sosyal yardımların temel amacı, muhtaçlık veya yoksulluk içinde bulunan kişilerin, muhtaçlık koşulları ortadan kalkıncaya kadar ve yardım almadan kendi başlarına yaşamsal ihtiyaçları karşılayabilecek duruma gelinceye kadar gelir güvencelerinin

sağlanmasıdır. Bu amaç temelde, insanın insanca yaşaması ve insanın en değerli varlık olduğu değerlerine dayanmaktadır. Çünkü sosyal yardımın özünde, insanı koruma çabası bulunmaktadır. Böylece onun yaşamını sürdürmesine destek olunmaktadır (İkizoğlu, 2000: 22). Sosyal yardımın bir diğer amacı ise sosyal yardım alan kişinin en kısa sürede yeniden çalışabileceği ve kendi geçimini sağlayabileceği kazanç elde edebilme olanağına kavuşturulmasıdır. Sosyal yardım, böylece hem kişinin varlığını güvence altına almakta hem de ilgili kişinin tekrar çalışabilme ve gelir elde edebilme olanağı elde edebilmesine yardımcı olmaktadır. Bu durum, sosyal yardım yönteminin kendine özgü bir niteliği olarak görülmektedir (Dilik, 1987: 15).

Son yıllarda artan kentleşme, göç, yüksek enflasyon, gelir dağılımındaki bozukluk, yoksulluk ve aile yapısındaki değişimler gibi nedenler, sosyal yardım ve sosyal hizmete olan ihtiyacı arttırmış, özellikle de ülkemizde 1999 yılında yaşanan Marmara depremi sonucunda sosyal yardım kurumlarına olan şiddetli ihtiyaç ve var olan kurumların son derece yetersiz olduğu acı bir şekilde ortaya çıkmıştır ve bu kurumlara olan ihtiyacın altı çizilmiştir(Güzel ve Okur, 2002; 567).

Sosyal refah devleti diye adlandırılan her ülkede sosyal yardım sistemi olmak durumundadır (Koşar, 2000; 119). Sosyal devlet maddi ve manevi anlamda ihmal edilmiş kişilerin, devlete karşı sosyal destek talebinde bulunma hakkına yani sübjektif bir kamu hakkına sahip olmaları demektir.

Sosyal yardım sisteminin en önemli faydalarından biri, sosyal güvenlik ihtiyacı en fazla olan kesimlere sosyal güvenlik sağlamasıdır. Sistem, sosyal güvenliğin esas amacına hizmet etmektedir (Arıcı, 1999; 144).

Yapılan sosyal yardımlarla, kişinin yardımdan sonra durumunun düzelmesi, kişinin sosyal yardıma muhtaçlıktan çıkması ve sorunlarını çözebilmesi açısından kişiye zaman kazandırılmakta ve yardımcı olunmaktadır. Ayrıca kişinin belli aralıklarla kontrol edilerek, kendisine yapılan yardımın devam edip etmeyeceğine de karar verilmektedir. Bütün bu süreç içerisinde aileyle ilişki kurmak, bütün aile üyelerine yönelerek yardımcı olmak da sosyal yardımın olumlu yanlarındanır.

Sosyal yardımlar, çağdaş devletin yoksul sınıfları koruyucu yöndeki sosyal sorumluluğunun bir gereği olarak uygulanmakta ve bu alanda genel olarak yoksulluk programları olarak nitelendirilmektedirler.

Sosyal güvenlik sistemi çerçevesinde oluşturulan ve koruma karakteri taşıyan, sadece mutlak manada yoksullar yani gelirden tamamen mahrum olan muhtaçlar sosyal yardım sisteminden yararlanabilmektedirler. Bu durum, sosyal yardıma başvuran kişilerin muhtaçlıklarını kanıtlama çabası içerisinde gireceklerini, karşılarındaki meslek uzmanlarının da karar verme yetkisini ellerinde bulundurmalarından dolayı, yardıma başvuran kişilerin küçük düşürücü ya da onur kırıcı bir durumla karşı karşıya kaldıklarını hissetmeleri, onların psikolojisini olumsuz olarak etkileyecektir (Sözer, 1998; 86-87). Bu yüzden sosyal yardımlar insan onuruna yakışan, bireylerin veya ailelerin asgari yaşam standardını sağlayacakları şekilde yapılmalıdır. Yoksullukla mücadelede bu denli önemli yer tutan sosyal yardımların önemini daha iyi anlamak adına yardımları tarihi süreç içerisinde incelemekte fayda vardır. Şimdi sosyal yardımı yani yardımlaşmayı tarihi sürecinde inceleyelim.

1.8. Tarihi Süreçte Sosyal Yardım

İnsanın insan olması sebebiyle muhtaç olması da beraberinde gelmektedir. Bundan dolayı, sosyal yardımın tarihçesi insanlığın ilk tarihlerine kadar uzanabilmektedir. Bu anlamda ilk çağ olarak nitelenen dönemde sosyal yardımlar, aile içi akrabalık sistemi etrafında ve komşuluk eksenine dayalı bir şekilde işlenmektedir. Ancak ilk çağlarda Mısır, Yunan, Roma ve diğer topluluklarda sosyal yardımın her şeyden önce dini güdülere dayandığı ve bu güdülerin dışında, esnaf birliklerinin yardımlaşma teşkilatı etrafında devam eden bir sosyal yardım ağının da olduğu belirtilmektedir (Dilik, 1991: 14). İslamiyet'in doğuşundan sonra sosyal yardım konusunda bir dönüm noktası yaşanmıştır. Buna göre İslam dini sosyal yardıma, ibadet esasları arasında yer vermektedir.

Türkiye'de yoksullara yönelik sosyal yardım uygulamalarının tarihsel gelişim sürecini, Cumhuriyet Öncesi ve Cumhuriyet Dönemi olarak iki ayrı başlık altında inceleyeceğiz.

1.8.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemi

Türk milletinin toplumsal yaşamında sosyal yardım, öteden beri az ya da çok her zaman var olmuştur. İslam dinine geçiş öncesi tarih de sosyal yardım toplumsal yaşamda ısrarla tavsiye edilmiştir. Boylar üzerine kurulu ve dolayısıyla akrabalık esasına dayalı toplumsal yaşamda aile, sosyal yardımın en önemli aktörü olmuştur. Bunu yakından uzağa doğru giden akrabalık sorumlulukları izlemiştir.

İslamiyet öncesi dönemde sosyal yardım ve dayanışmanın toplumsal yapıya yaygınlaştırılması için özel günler, hatta bey malını talana kadar giden “şölen”ler gelenek olarak düzenlenmiştir(Gül, 2004: 352).

İslamiyet’le başlayan süreçte, Türk toplumu tarım toplumuna dönüşürken, İslam dininin sosyal yardım ile ilgili hükümlerini de toplumsal yasama aktarmaya başlamıştır. Selçuklu Devletiyle başlayan ve Osmanlı İmparatorluğu ile gelişen sosyal yardım hizmetleri, dönemde toplumu kucaklayan bir özelliğe sahip olmuştur(Gül, 2004: 352-353).

Osmanlı İmparatorluğunda Tazminat Dönemine kadar ekonomik ve sosyal yapıda önemli bir değişme yaşanmamış, bu durum sosyal yardımlaşma ağlarının da büyük ölçüde korunmasına etkili olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğunda sosyal yardımlaşmadaki ilk sistem aile içi yardımlaşmadır. Aile içi yardımlaşma, sanayileşmenin olmadığı, tarıma dayalı ekonominin hakim olduğu ve kırsal yerleşimin daha yaygın olduğu toplumlarda oldukça etkin bir yardım sistemi olabilmektedir.

Osmanlı İmparatorluğundaki önemli sosyal yardımlaşma sistemlerinden biri de din kuralları çerçevesinde yapılmakta olan yardımlardır. Dini kurallara dayanan sosyal dayanışma ve yardımlaşmanın en önemli kurallarından biri zekattır. Zekat, bir tür servet vergisidir ve yoksulun zengin üzerinde bir alacağı olarak nitelendirilmektedir. Zekat kurumunda zengin olan kişi Allahın emrettiği biçimde kazandığı serveti, yine Allah’ın

emrettiği biçimde ahlaki ve sosyal yollarda kullanılmaktadır (Dilik, 1988). İslam da yardımlaşmayı sağlayan bir diğer kurum fitredir. Fitre, bir baş vergisidir ve cinsiyet, yaş gibi ayırımlar yapmaksızın yoksul olmayan herkes tarafından yoksullara ödenmektedir(Beşer, 2004: 38). Dini gerekçelerle uygulanan bir diğer sosyal yardım şekli ise sadakadır. Sadaka, Allah rızası için başkalarına yardım yapma anlamındadır. Sadaka Osmanlı İmparatorluğunun en önemli kurumlarından olan Vakıfların doğmasına yol açmıştır.

Osmanlı İmparatorluğun da ki sosyal yardımlaşma kanallarından diğeri, Vakıflardır. Eğitim, sağlık, sosyal yardım, şehircilik, belediye ve bayındırlık gibi kamu hizmetlerinin büyük bölümü vakıflar tarafından yerine getirilebilmektedir. Sosyal yardımlar açısından özellikle Hayri vakıflar ile avarız vakıfları önemli bir role sahiptir. Hayri vakıflar; yol, köprü, okul, cami gibi yapıların yapılmasının yanı sıra fakirlere yemek yedirilmesi, kurban kesilmesi gibi hizmetleri yürütmektedir. Avarız vakıfları ise düşük gelirli köy ve mahalle sakinlerinin geçimlerini tehlikeye düşüren durumlarda ihtiyaçlarının karşılanması ve tedavilerinin yapılması amacını taşımaktadır(Dilik, 1988).

Bunların dışında, Anadolu'da 12.yüzyılda görülmeye başlayan ve bir süre sonra Osmanlı Devleti'nin kurulmasında önemli rol oynayan dini ve sosyal nitelikli bu teşkilat, sosyal açıdan Osmanlı Devletinin kuruluşunda çok önemli görevler üstlenmiş, Anadolu'da güvenliği sağlayarak güçlerini dış işlerine yöneltmek durumunda olan Osmanlı Devleti kuruluş aşamasını tamamladıktan sonra üstlendikleri göreve ihtiyaç duyulmayan ahilik, sadece hayırsever esnaf kuruluşları haline dönüşerek toplumsal bir görev üstlenmiştir. Esas amacı, karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma düşüncesinin oluşturulması ve yaygınlaştırılmasıdır. Yoksula, yabancıya, garip ve misafire sofrayı kurup onu beslemek ahiliğin temel kurallarını oluşturan ve ideolojisini karakterize eden özelliklerdir. Ahiliğin sosyal karakteri, doğruluk ve dayanışma noktalarında toplanmıştır. Ahilerin yaptığı sosyal yardımlar, hayır işleme ve sevap düşüncesine dayanarak yapılmıştır. Bu açıdan, yarı mistik yarı sosyal ahlak düşüncesini zorunlu bir sosyal güvenlik kurumu derecesine çıkarmak mümkün olamamıştır

İmparatorluğun son zamanlarında “Darülaceze”, “Darüleytamlar” ve “Kızılay” gibi

kurumlar da sosyal yardım açısından önem kazanmışlardır. Osmanlılarda mevzuata ilişkin ilk önemli düzenleme 1865 tarihli “Dilaver Pasa Nizamnamesi”dir. Bu nizamnamede işçilerin çalışma koşulları ve hastalandıklarında yapılması gereken hususlar ile ilgili hükümler yer almıştır(Sözer, 1997). Daha sonra 1869 tarihli “Maadin Nizamnamesi” ile iş kazalarına karşı önleyici ve koruyucu tedbirler, iş kazalarında yaralanan işçiye ve ölümü halinde ailesine tazminat ödeme yükümlülüğü getirilmiştir(Tunçomağ, 1988: 45). Osmanlılar döneminde çağdaş anlamda ilk sosyal güvenlik kurumu askerler için 1866 yılında kurulan “Askeri Tekaüt Sandığı” ile başlamıştır. İzleyen yıllarda sivil memurlar (1881), tersane işçileri (1909), Hicaz Demiryolu (1910) ve Şirket-i Hayriye çalışanları (1917) için de yardım sandıkları kurulmuştur(Sözer, 1997). Yukarıda da görüldüğü gibi bu dönemde alınan bütün önlemler sınırlı ve dar alanlı kalmıştır.

1.8.2. Cumhuriyet Döneminde Sosyal Yardım Çalışmaları

Cumhuriyetin ilanından önceki 1921-1923 yılları arasındaki Büyük Millet Meclisi Hükümeti döneminde, kalabalık işçi kitlesinin ağır çalışma koşullarından dolayı Zonguldak ve Ereğli Kömür Bölgesinde uygulanmak üzere iki yasa çıkarılmıştır. Bunlardan biri 28.4.1921 tarih ve 114 sayılı “Zonguldak ve Ereğli Havza-i Fahmiyesinde Mevcut Kömür Tozlarının Amele Menafii Umumiyesine olarak Furuhtuna dair Kanun”, diğeri ise 10.9.1921 tarih ve 151 sayılı “Ereğli Havza-i Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun”dur. Kanunlardan ilki, Zonguldak ve Ereğli kömür bölgesinde üretim esnasında ortaya çıkan kömür tozlarının açık artırma yoluyla satılarak parasının işçiler yararına kullanılmasını öngörmektedir. İkincisi ise işçilerin ve işverenlerin katılımıyla ihtiyat ve tevün sandıkları kurulmasını ve işverenlerin belirli hallerde işçilere zorunlu sağlık yardımı yapmasını amaçlamaktadır. Bu sandıklar, sonradan “Amele Birliği” adı altında toplanmıştır. 151 sayılı Kanunun, ilkel de olsa Türkiye’de ilk sosyal sigortayı kurduğu söylenebilir(Talas, 1953:73).Bütün dünyada 1930 ve 1940 yıllarında başlatılan sosyal güvenlik ve sosyal sigorta hareketi Türkiye’ye de yansımış, kişinin gelir devamlılığını bozan risklere karşı devlete, vatandaşlarını bu tehlikelerden korumak, zararlarını telafi etmek veya azaltmak konusunda görevler düştüğü anlaşılmıştır. Türkiye’de cumhuriyetin başlangıcında resmi sosyal yardım daha çok parasız, tıbbi bakım ve tedavi ile sınırlı kalmıştır. 1926 yılında

çıkarılan Medeni Kanun ile ailenin muhtaç üyesine yardım, nafaka mükellefiyeti çerçevesinde aile içi sorumluluğun gereği sayılmıştır. 1936 yılında çıkarılan 3008 sayılı ilk İş Kanununda, işçileri çeşitli tehlikelere karşı korumak amacıyla bir sosyal sigortalar sistemi kurulması ile ilgili ilk genel ilkeler saptanmış ve hükümetler görevlendirilmiştir (Koray, 2005:269). 9.7.1945 tarihinde 4792 sayılı İşçi Sigortaları Kanunu çıkarılmıştır. Kurumun adı daha sonra 506 sayılı Kanunla Sosyal Sigortalar Kurumu olarak değiştirilmiştir. Sosyal yardımlar alanında ilk gelişme, muhtaç asker ailelerine sosyal yardım yapılmasına dair oluşturulan düzenlemedir. 11.8.1941 tarih ve 4109 sayılı Kanun ile barış ve savaş halinde 45 günden fazla süreyle askerlik hizmetinde bulunanların muhtaç durumdaki ailelerine ve askerlik süresi ile sınırlı olmak üzere en az geçim sağlayacak düzeyde bir yardım yapılması öngörülmüştür. Yardıma hak kazanmak için ailenin asker tarafından geçiminin sağlandığının ve muhtaç durumda bulunduğunun tespiti şarttır.

Yardımları yapacakları tespit ve uygulamayı yürütme şehir ve kasabalarda Belediye Encümenleri, köylerde ise ihtiyar heyetlerine bırakılmıştır (Arıcı, 2005:305). Yine bu dönemde sosyal yardımlar alanında 6972 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun 15.5.1957 tarihinde, Sosyal Hizmetler Enstitüsü kurulmasına dair 7355 sayılı Kanun da 12.6.1959 da kabul edilmiştir. Türk sosyal güvenlik sisteminin tarihinde 1961-1980 dönemi bütünleşme ve gelişme dönemi olarak adlandırılabilir (Tuncay, 2002:67). 1961 Anayasası'nın 48 maddesinde "Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Bu hakkı sağlamak için sosyal sigortalar ve sosyal yardım teşkilatı kurmak ve kurdurmak Devletin ödevlerindedir (Gözübüyük, 2002:67). hükmüne yer verilmiştir. 1964 yılında, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunu göre, kanuna tabi olanların kapsamı genişletilmiş ve sosyal sigorta kolları birleştirilmiştir.1971 yılında 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu ile bu çalışanlar yaşlılık, sakatlık, ölüm risklerine karşı güvence altına alınmışlardır. 5.11.1985 tarih ve 3235 sayılı Kanun hastalık riskini de Bağ-Kur kapsamına almış bulunmaktadır (Tuncay, 2002:68). Sosyal yardım bakımından meydana gelen gelişmelere bakıldığında, iki önemli düzenleme göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki, milli mücadeleye katılmış ve İstiklal Madalyası almış olanlara aylık bağlanması uygulamasının başlatılmasıdır. İkincisi ise, 1.7.1976 tarih ve 2022 sayılı

kanun ile başlatılan 65 yaşını doldurmuş muhtaç, güçsüz, kimsesiz Türk vatandaşlarına aylık bağlanması uygulamasıdır. Ayrıca yabancı ülkelerde Türk kültürüne hizmet eden öğretmenlere görevden ayrılmışlar ise kendilerine, ölmüş iseler, eş ve çocuklarına sosyal yardım yapılmasına başlanmıştır (Arıcı, 2005:311). 1982 Anayasası, bir adım daha ileri giderek sosyal yardım ve sosyal hizmetlere ilişkin özel ve geniş bir yer vermiştir. A.Y. m.61'e göre devleti, "harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimlerini", "malul ve gazileri", "sakatlar", "yaşlılar" ve "korunmaya muhtaç çocukları", korumak ve onların topluma kazandırılması için gerekli önlemleri almakla yükümlü kılmiştir(Güzel ve Okur, 2002:36). 1983 yılında ise sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu muhtaç kişilere ayni ve nakdi yardım yapma görevi verilmiştir. 1984 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğüne vakfiye olma amacını da yerine getirmek üzere çeşitli sosyal yardımlar yapma yetkisi verilmiştir. 1984 yılında yürürlüğe giren 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunuyla, muhtaç kişilere yardım yapılmasıyla ilgili faaliyetleri yürütmek üzere bir genel sekreterlik (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Sekreterliği) ve ülke çapında her ilçe de Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı kurulmuştur. 2004 yılında Yurtkur' a yükseköğrenim öğrencilerine burs verme görevi, 2005 yılında da il özel idarelerine ve belediyelere sosyal yardım yapma görevi verilmiştir(Hacımahmutoğlu, 2009:69-70). Günümüzde de bunların yanı sıra gönüllü kuruluşlarda sosyal yardım alanında ciddi bir sorumluluk almışlar ve devletin yükünü bir nebze de olsa hafifletmeye çalışmaktadırlar.

1.9. Sosyal Yardımın Özellikleri

Sosyal yardımın belli başlı temel nitelikleri sayılabilmektedir. Bunlardan en temel olanı, sosyal yardımların muhtaçlık esasına dayalı olarak işlemesidir. Sosyal yardımların şartlı-şartsız şekilde ve ayni-nakdi olarak yapılması, diğer önemli sosyal yardım nitelikleridir.

1.9.1. Muhtaçlık Esasına Dayanması

1.9.1.1. Muhtaçlığın Tanımı Ve Tespiti

Muhtaçlık, kişinin çalışma imkânı bulamaması veya imkan olmasına rağmen çalışmayacak derecede özürü olması; bunun neticesinde gelir temininin

sağlanamamasından kaynaklanan bir durum olarak ifade edilmektedir (Seyyar, 2003:51). Buna göre, muhtaç, kendisinin ve bakmak zorunda olduğu kişilerin, bulunduğu çevre ve fiziki koşullar içerisinde geçimini kendi imkânlarıyla ya hiç ya da gerekli ölçüde sağlayamayan ve bu imkânsızlıkları yakın çevresinden de gideremeyen kişi olarak tarif edilmektedir (Dilik, 1980: 69).

Sosyal yardım faaliyetlerinde muhtaçlığın tespiti ve inceleme esaslı çalışmaların bir yöntem haline gelmesinin geçmişi, 1814 yılı İngiltere’inde Glasgow şehrinin bir mahallesinde fakirlere yönelik hizmet sunumuna kadar uzanmaktadır (Çengelci, 1985: 33).

Ele alınan olgunun, uzman kişiler tarafından tüm boyutlarıyla (ekonomik, sosyal, ruhsal, kültürel, ailevi vb.) incelenerek bir araya getirilmesiyle oluşan bilgi/veri anlamına gelen “muhtaçlık tespiti”, hem yardıma hak kazanma hem de yardıma devam etmenin koşulu durumundadır (Gerek ve Oral, 2004:42).

Muhtaçlığın tespit edilmesi yardımların yerinde ve doğru kişilere verilmesi açısından oldukça büyük bir önem arz etmektedir.

1.9.2. Şartsız (Karşılıksız) ve Şarh Olabilmesi

1.9.2.1. Şartsız Sosyal Yardım

Esas olarak sosyal güvenlik hizmetlerinin yerine getirilmesi açısından değerlendirilen sosyal yardımın, önemli bir özelliği, muhataplarının herhangi bir katkı sağlamadan sosyal yardımdan faydalanabilmesidir. Bu anlamda, ihtiyaçların karşılanması primsiz, karşılıksız ve şartsız olmaktadır.

Karşılıksız yapılan sosyal yardımlardaki amaç, genel olarak ekonomik sıkıntıların giderilmesi ve kişinin kendi başına ayakta durabilmesi olarak belirtilmektedir. Ancak sosyal yardımın bu “karşılıksız” ilkesine dayalı amacının başka yönünün de olduğu iddia edilmektedir. Bu yaklaşım sahiplerine göre, sosyal yardım resmî bir hamle olduğu kadar siyasal bir hamledir de. Buna göre, sosyal yardımda, siyasal kuruluşların kendi menfaatlerini korumak amacı bulunmaktadır (Kuntbay, 1969:5).

1.9.2.2. Şartlı Sosyal Yardım

Sosyal yardımların şartsız (karşılıksız) olabilmesinin yanında, son zamanlarda aktif sosyal yardım politikaları kapsamında değerlendirilmek üzere, şartlı ve belirli kayıtlara bağlı olarak yapılan sosyal yardımların artmakta olduğu söylenebilmektedir. Bu çerçevede, birçok Batı ülkesinde sosyal yardımdan faydalanma noktasında, sınırlayıcı mahiyette reformların yapıldığı anlaşılmaktadır. Şartlı sosyal yardımlar kapsamında en çok mikrokredi ve şartlı nakit transferi uygulamaları ele alınmaktadır.

Mikrokredi, esas itibarıyla aşırı yoksul insanlara öncelik vermek üzere, onlara kendi kendilerine gelir getirici bir faaliyette bulunmalarını sağlamak amacıyla verilen küçük bir sermayeyi ifade etmektedir (Akgül, 2006: 108). Çeşitli sebeplerle muhtaç durumda bulunanlara yönelik direkt yardım vermek yerine, onlara, bankalara, STK lar ve resmi kurumlar aracılığıyla karşılıklı yardım etmek anlamına gelmektedir.

Şartlı nakit transferi ise, fakir ailelere, çocuklarını okula gönderme veya onların sağlık ihtiyaçlarını giderme gibi insan sermayesine yatırım yapmaları şartıyla, para yardımının yapılmasıdır. Başka bir ifade ile sosyal yardım kapsamındaki şartlı nakit transferi, imkansızlıklar sebebiyle çocuklarını okula gönderemeyen veya okuldan almak zorunda kalmış olan veya düzenli sağlık kontrollerine gidemeyen ailelerin ekonomik yönden desteklenmesi anlamına gelmektedir (SYDGM, 2005: 10).

İster şartlı, ister şartsız olsun sosyal yardımlardaki temel hedef, muhtaç durumda olan bireylerle çeşitli destekler vererek onları muhtaçlık durumundan kurtarmak hedeflenmektedir.

1.9.3. Sosyal Yardımların Ayni ve Nakdi Niteliği

Sosyal yardımların temel özelliklerinden bir diğeri de, ayni veya nakdi olarak yapılabilmesidir. Genel olarak yardımın para olarak değil de, diğer şekillerde verilmesi anlamına gelen ayni yardımların, muhtaç durumda olanların, aldıkları parayı başka yerlere harcamasının önüne geçilmesinde önemli işlevleri olabilmektedir(Özdemir, 2004: 607).

Genelde, temel ihtiyaç maddelerinin ayni yardımlar şeklinde verildiği görülmektedir. Ancak, toplu ulaşımlarda indirim veya ücretsiz hakkın sağlanması, elektrik ve sudan ücret alınmaması gibi ayni yardımlar da olabilmektedir (Arıcı, 1999: 143). Bunlara ek olarak, ilaç ve tedavi giderlerinin bir kısmının karşılanması veya ücretsiz tedavi edilme de ayni yardım türlerinden sayılmaktadır. Nakdi yardımların temel niteliği ise adından da anlaşılacağı üzere para (nakit) ile yardımların yapılmasıdır.

Ayni ve nakdi yardımlar, ekonomik güçlükler içerisinde olan insanların ihtiyaçlarını tamamen karşılayamasa da, asgari düzeyde bir katkı tahsisi noktasında işlevsel bir özelliğe sahiptirler. Ayrıca, 1986 yılında yürürlüğe giren SHÇEK Ayni ve Nakdi Yardımlar Yönetmeliği ile, Türkiye’de sosyal yardımlarda bir hareket alanının oluşmasının sağlandığı kaydedilmektedir (Toker, 1990: 70).

Sonuç olarak baktığımızda, yardım yapanlar kurum yada kişiler muhtaçlık tespitinde bulduktan sonra muhtaçlığı gidermek için şartlı-şartsız ve ayni nakdi yardımlarla yoksulluğu ortadan kaldırmaya çalışmaktadır. Tabi ki muhtaçlara yapılan sosyal yardımların onlara sağladığı olumlu faydaların yanında bu yardımların muhtaç sahiplerine olumsuz etkileri de mevcut olmaktadır.

1.10. Sosyal Yardımın Olumlu ve Olumsuz Yönleri

1.10.1. Sosyal Yardımın Olumlu Yönleri

1.10.1.1. Boşlukları Tamamlayıcı Olması

Sosyal yardımın olumlu yönlerinden biri, sosyal güvenlik yöntemlerinin açıklarını kapatıcı, daha başka bir ifade ile sosyal güvenliğin gediklerini tamamlayıcı bir yöntem olmasıdır. Böylece, sosyal yardımın, sosyal sigorta içinde oluşabilecek olan problemlerden kaynaklanan boşlukları tamamlaması ve doldurması söz konusu olmaktadır (Çengelci, 1985:34-40). Sosyal yardımın bu özelliği, yerleşik sosyal güvenlik sisteminin daha da bir olgunlaşmasına imkân sağlamaktadır (Güven, 2001:148).

Diğer taraftan, bu olumlu yönden bahsedenlerin dikkat çektiği bir nokta, güçlü bir

sosyal sigorta olmadan “tamamlayıcı” nitelikteki sosyal yardımın da çok fazla bir etkinliğe sahip olamayacağıdır (Türkcan, 2003:64-65). Daha da önemlisi, uygulamada sosyal yardımın, sosyal sigortayı tamamlaması hedeflenirken, aradaki boşlukların daha da artmaya dönük bir eğilim sergileme noktasında olmasıdır (Türkcan, 2003:143).

Sosyal yardımın bu “tamamlayıcı” nitelikteki olumlu yönü (sosyal hizmet ile birlikte) “ağ altında ağ” tabiri ile de ifade edilmektedir (Sözer, 2004:476). Bu durum, başka bir koruyucu sistem olmaması halinde, devletin devreye girmesi anlamına gelmektedir. Buna “son gelme ilkesi” ya da “son merci” de denilmektedir. Başka bir ifade ile, sosyal yardım, sosyal güvenlik sisteminden sonra, varsa işsizlik sigortasından sonra, o da varsa işsizlik yardımından sonra devreye girme özelliğine ve aynı zamanda bu sayılanları tamamlayıcı niteliklere sahiptir.

1.10.1.2. Tasarruf Fonksiyonu

Sosyal yardımın diğer bir olumlu yönü, kaynakların kullanımında tasarrufu sağlamaya imkân vermesidir (Dilik, 1980:70). Böylece, yardımların ihtiyaç türü ve önemine göre bireysel olarak ayarlanabilmesinden dolayı, sosyal yardımın tasarruf sağlanabilme özelliği ortaya çıkmaktadır (Gerek ve Oral, 2004:44).

“Marjinal fayda teorisi”nin kavramlarını kullanarak hareket eden Zeuthen’in ileri sürdüğü görüşe göre, eldeki sınırlı durumda olan kaynakların ihtiyacın en fazla olduğu yerde kullanılması söz konusu olacaktır ve harcanan kaynaklardan en büyük sosyal fayda elde edilecektir. Ancak, diğer taraftan, yardımlar ve yardım görenlerin gelirleri arttıkça, yardım olarak dağıtılan her yeni para miktarının, bu parayı alanlar ölçeğindeki faydası azalacaktır (Dilik, 1980:70). Fakat burada yapılan bir eleştiri, insanların makine gibi birbirlerine tıpa tıp benzemedikleri üzerinedir; insanlar, sosyal yönü ve boyutları olan varlıklardır. Bundan dolayı da aynı yardımı alanların aynı sosyal fayda elde ettiği de kesin olarak söylenememektedir (Gerek ve Oral, 2004:44).

1.10.1.3. Psiko-Sosyal Faydaları Ve Olumlu Yönleri

Sosyal yardımı ele alanlar, onun olumlu yönlerinden biri olarak, kişilerin özel dünyasına yani ruh dünyasına sağlamış olduğu katkıya dikkat çekmektedirler. Bu yaklaşıma göre,

sosyal yardım alan kişilerin, kısa süreli de olsa “muhtaçlık” ve “yoksulluk” psikolojisinden kurtulma imkânına sahip olmaları, ruh sağlığına katkı açısından önemli görülmektedir (İkizoğlu, 2000:29).

Ayrıca, sosyal yardım alan kişinin, yaşama zorunluluğu olması dolayısıyla yapmaya mecbur kalabildiği çalma, gasp, kapkaç gibi fiillerden sosyal yardım alması sonucunda uzak kalma imkânı olabilmektedir. Aynı paralelde, sosyal yardımlar, muhtaç durumda olan kişilere, muhtaç durumdan kurtulana ve ihtiyaç duyabileceği mesleki eğitimleri sağlayana kadar zaman kazanma imkânı da verebilmektedir (İkizoğlu, 2000:25).

1.10.2. Sosyal Yardımın Olumsuz Yönleri

1.10.2.1. Damgalanma Ve Küçük Düşürülme Faktörü

Sosyal yardımların olumsuz yanları sıralanırken, yardımdan yararlanacak kişinin muhtaç olduğunu kanıtlamak zorunda kalması ile ilintili olarak ortaya çıkabilen onur kırıcı davranışlar ön plana çıkmaktadır (Gerek ve Oral, 2004:44). Sosyal yardım alırken, bireyin “damgalanması” anlamına da gelen bu durum, birey üzerindeki psikolojik olumsuz etkileri açısından tehlikeli bulunmaktadır. Bu açıdan, sosyal yardım alanların, muhtaç durumda olduklarını ispatlamak zorunda kalmalarından doğan ve resmi mercilerin takdirinde gelişen bir süreç de söz konusu olmaktadır (Dilik, 1980:71). Böylece, muhtaç olanların resmi mercilere minnet etmesi gibi bir durum ile karşı karşıya kalınabilmektedir.

Sosyal yardımın bu olumsuz yönünden olsa gerek, muhtaç potasında olanların, kendilerinin içinde buldukları olumsuz koşulların (muhtaçlığın) çok önemli olmadığını belirtme ve dolayısıyla kendi buldukları hallerini inkar etme eğilimlerinin ortaya çıktığı ifade edilmektedir (Buğra, 2004:78). Başka bir ifade ile, “damgalanma” korkusu, muhtaçların, kendilerinin muhtaç olduklarını ortaya koymalarına mani olabilmektedir.

Muhtaçlık araştırmasının, kişilerin onurunu kırmasının ötesinde, insanları ayırıcı ve bölücü olduğu yönünde de görüşlere rastlanabilmektedir. Ancak, Leifmann-Keil’e göre, bu görüş devrini yitirmiş ve birtakım önyargıların ürünüdür. Çünkü, geçmiş dönemlerde

sosyal yardımlardan yararlanan insanların, seçim ve evlenme gibi birtakım medeni haklarının kısıtlanması ile karşı karşıya kalmabiliyordu. Ancak, bu durum şu anda geçerliliğini yitirmiştir (Dilik, 1991:55).

Bu olumsuz yönü gidermek noktasında çeşitli çözümler sunulmaktadır. Bunlardan bir tanesi, sosyal yardım uzmanlarının hal ve davranışları ile sıkıntının üstesinden gelinebileceğini savunmaktadır (Gerek ve Oral, 2004:44). Buna göre, konusuna hakim sosyal yardım uzmanlarının çabaları, sorunları önemli ölçüde çözecektir.

Çözümlerden bir diğeri de sosyal yardımların vakıflar yolu ile yapılmasında ele alınmaktadır (Öztürk, 1983:136). Bu yaklaşıma göre, vakıf yoluyla yapılan sosyal yardımlar, ihtiyaç sahibinin kişisel yardımlarla zedelenebilecek olan kişiliğini ve şahsiyetini aşağılık duygusundan kurtarır. Vakıftan faydalanacakların kişisel olarak isimleri belli olmadığından, yani damgalanma söz konusu olmadığından, yardım alan kişinin onuru ve şahsiyeti muhafaza edilmiş olur. Zira vakıflar, damgalayıcı ve aşağılayıcı etkileri azaltan bir yaklaşıma sahip bulunmaktadır (Buğra, 2008:130).

1.10.2.2. Tembellik Ve Bağımlılık Endişesi

Sosyal yardımın olumsuz yönlerinden biri de, yardım alanları tembelliğe itmesi ve yardım alanlarda yardım almayı bir bağımlılık haline getirmesi üzerinedir. Adam Smith'e göre, muhtaç durumda olanlara yönelik olarak yapılan yardımların hiçbir yararı yoktur, çünkü yardım alanlar tembelliğe alışmaktadırlar (Çakır ve Aldemir, 2001:179).

Bu çerçevede, 1795 İngiltere'sinde çıkartılan ve fakirlerin, evlerinde kaldıkları süre içinde sosyal yardımdan faydalanmaları ve ailelerin, nüfuslarına göre ayarlanan bir ek katkı sistemi ile kazançların normal ihtiyaç sınırlarına getirilmesine dayanan Kanun'a karşı duruşlar sergilenmiştir. Çünkü, bu tür yardımların tembelliği teşvik edici ve ahlak bozulmalarına yol açıcı olduğu ileri sürülmüştür (Çengelci, 1985:48-49).

Sosyal yardımın tembelliğe ve bağımlılığa sevk ettiği yönündeki benzer bir yaklaşım da ABD ile ilgili olarak dile getirilmiştir. Ducker'in aktardığına göre, ABD'deki muhtaç insanlara, özellikle de siyahlara yapılan sosyal yardımların miktarı arttıkça, bu insanlar,

daha yoksul ve daha çaresiz duruma düşmektedirler. Bu durumun ABD'deki sosyal yardımlara güç kazandırmak yerine, güç kaybettiği dile getirilmektedir (Çakır ve Aldemir, 2001:180). Bulgaristan'daki Romanlar'ın sadece sosyal yardımlardan nemalanmaları/geçinmeleri dolayısıyla "sosyal yardım tüketicileri" olarak adlandırılmaları, sosyal yardıma yöneltilen tembellik ve bağımlılık çerçevesindeki eleştirileri daha da bir haklı çıkarabilecek niteliktedir.

Bütün bunların yanında, sosyal yardımın tembelliğe itmesinin gerçekliği bütünüyle yansıtmadığını belirten görüşler de bulunmaktadır. Buna göre, sosyal yardım alanların tembel olmaları veya tembelliğe alışmaları ve çalışmak istememeleri algısı yanlıştır; doğru olan ise, sosyal yardım alanların işlerini kaybetmelerinden veya başka olumsuz nedenlerden dolayı sosyal yardıma muhtaç olmalarıdır.

1.10.2.3. Suistimal Edilme Endişesi

Sosyal yardımların olumsuz yanlarından bir tanesi de, "istismar"a açık oluşuyla ilintilidir. Sosyal yardımlarda istismar iki şekilde ortaya çıkabilmektedir. Birincisi, haksız sebeplerle yani ihtiyaç sahibi olunmamasına rağmen yardım talep etme veya alma ile ilgilidir. İkinci istismar türü de yardımlardaki mükerrerlik ile ilgilidir. Bu durum, aynı kişinin farklı kurumlardan ayrı ayrı yardım alması anlamına gelmektedir.

Sosyal yardım açısından tereddüt uyandıran bir konu olan istismar, küçük yerleşim birimlerinde tespitinin kolay yapılabilmesine rağmen, büyük yerleşim yerlerindeki tespit zorluğu (Çengelci, 1985:58). Dolayısıyla, sosyal yardım açısından önemli bir sorun olabilmektedir. Türkiye'de Konya merkezli Dost Eli ve ulusal ve uluslar arası nitelikteki Deniz Feneri Derneği'nin ortaklaşa gerçekleştirdikleri tespit çalışmasına göre, ihtiyaç sahiplerinin %70'e varan oranda istismarcı olması, sosyal yardımın istismara açık oluşunu ortaya koyması açısından önemli bir örnektir. Diğer taraftan, sistemden kaynaklanan istismarı önleyici hamlelerin ve kuralların yine sistemin özünde bulunduğu belirtilmektedir (Çengelci, 1985:60). Buna göre, insanlar, gerçekten ihtiyaçları olmadığında, özellikle bürokrasinin yapısından dolayı buralardan geçici ve cüzi miktarlar için yardım talep etmeyeceklerdir. Fakat, bu yaklaşım, ihtiyacın şiddetini dikkate almamaktadır. Halbuki, ihtiyacın şiddeti, bürokratik engelleri aşabilecek

düzyeyde olabilir. Bu da, Şiddetli ihtiyaç dolayısıyla “mükerrerlik” çerçevesinde bir istismarın kapısını aralayabilir.

1.11 Gönüllülük

İnsan, doğasında olan yararlı olma duygusu, parasal bir karşılık beklemeden bir amaca bağlanma, içinde bulunmuş olduğu topluma bir değer katma ihtiyacı sonucunda ortaya gönüllülük kavramı çıkmıştır.

Gönüllülük; bireylerin toplumsal sorumluluk anlayışıyla, maddi karşılık beklemeden ya da herhangi bir çıkar gözetmeksizin (Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, 2002: 1-3) ailesi ya da yakın çevresi dışındaki bireylerin yaşam kalitesini artırmak veya genel olarak toplumun yararına olduğu düşünölen hedeflere ulaşmak için doğru olduğuna inanarak (Güder, 2006:4) bilgi, zaman, beceri, deneyim ve kaynaklarını kendi özgür iradeleriyle gönüllü bir kuruluşun amacı doğrultusunda kullanmaları olarak tanımlamak mümkündür (Yaman, 2003:99). Gönüllük, gönüllü olma durumudur (www.wikipedia.org). Gönüllülük hayatı daha çok sevmektir. özümü başkasından beklemek değil, bireysel gücünü çözüm bulmak için kullanmaktır. Gönüllülük mutluluktur, bilinçtir, sorumluluktur, huzurdur. Gönüllülük başkasını mutlu etmenin en büyük mutluluk olduğunu fark etmektir. Gönüllülük güveni, dürüstlüğü, paylaşmayı öğretebilmektir (www.siviltoplumakademisi.gov.tr). Gönüllülük, toplumsal bütönlün ve refahın sağlanmasında bireylerin ve kurumların gerek tüketici-üretici, gerekse vatandaşlar olarak çevreye, içinde yaşadıkları topluma ve çağdaş dünyaya karşı duyarlı olmalarıdır. Gönüllülük, artı değer yaratan değişimler için birey, kurum ve toplumun sorumluluk almasıdır. Gönüllülük, bir seçimdir .

Gönüllülüğe yüklenen farklı anlamlar çerçevesinde en genel anlamda gönüllülük; toplumsal sorumluluk anlayışıyla ve kurumsal sosyal sorumluluk bilinciyle hareket eden tüm kamu, özel sektör şahıs işletmeleri gibi tüzel kişiliğe haiz kurum ya da kuruluşları kapsamaktadır. Bu bağlamda gönüllülük; her hangi bir maddi çıkar beklentisi olmadan, hiçbir şekilde dışarıdan bir baskı unsuru söz konusu olmaksızın gerçek ve tüzel kişilerin bilgi, beceri, tecrübe, emek vb. kaynaklarını toplumsal iyiye katkı sağlamak amacıyla inandığı, güven duyduğu bir sivil toplum kuruluşu, sivil platform vb. oluşumlarının ya

da teşekkürlerinin amacı doğrultusunda kullanmaları ve aynı zamanda söz konusu bu kuruluş ya da oluşumların karar verme mekanizmalarında söz sahibi olmalarıdır.

Gönüllülük kavramına ilişkin tanımlardaki söz konusu çeşitlilik kavramın algılanma biçiminden ve gönüllülüğe bakış açısındaki farklılıktan kaynaklanmaktadır. Gönüllülüğün ne olduğunun anlaşılması bireylerin gönüllü kuruluşlara katılımlarını pozitif yönde etkileyecektir. Bu nedenle gönüllülük konusunda toplum bilinçlendirilmelidir. Böylece bu kuruluşlara ihtiyaç duydukları nitelik ve nicelikteki gönüllülerin katılımı sağlanmalıdır (Akatay ve Yelkikalan, 200: 123-124).

1.11.1 Gönüllü

Gönüllü, için de bulunduğu toplulukta herhangi bir çıkar ve karşılık beklemez bir işi yapmayı kendiliğinden üstlenmiş kişilerdir (www.wikipedia.gov.tr). Gönüllü kelimesinin sözlük anlamına bakacak olursak; bir işi yapmayı hiçbir yükümlülüğü yokken isteyerek üstlenen kişidir (www.tdk.gov.tr). Tanımlarda yola çıkarak şunu söyleyebiliriz ki; bir kişiye gönüllü denilebilmesi için, yaptığı işi karşılıksız yapmalı ve de yaptığı iş için hiçbir yükümlülüğü yokken yapmalıdır.

Gönüllü olmak isteyen bireyler genellikle gönüllü kuruluşlarla birlikte çalışırlar. Ancak birey olarak gönüllü aktivitelerin de bulunan kişiler mevcuttur. Gönüllünün yapmak istediği, gönüllü aktivitelerini bireysel mi yoksa bir kuruluş çatısı altında mı yapacağı tamamen bireyin kendi hür iradesi ve tercihi ile ilgilidir.

Bireyler çeşitli nedenlerle gönüllü olmaktadır. Bu nedenleri temel olarak iki boyutta toplamak mümkündür. Bunlar genel ve bireysel nedenlerdir. Yardım, problem çözme, toplumla yüz yüze görüşme, insan ilişkilerini geliştirme, toplumdaki hasar ve adaletsizlikleri minimize etme, iyileştirme gibi nedenler genel; insanlarla görüşme, arkadaşlık, iyi hissetme, becerilerini sergileme, profesyonelliğe geçme arzusu, yönetici olma, koçluk, supervizörlük gibi nedenler ise bireysel nedenlerdir”. Diğer taraftan bireyler ekstra sorumluluk, bağlı olma, önceki olumsuz deneyim ve duyular, kendini yetersiz görme, zamansızlık ve yasal olmama gibi nedenlerle de gönüllüğe uzak durabilmektedirler (Yaman, 2005: 45).

Günümüzde, kişisel çıkarlar bu kadar ön plana çıkmışken insanları gönüllü olmaya sevk neden nedenleri ise şu şekilde sıralamak mümkün olacaktır (Özel Sektör Gönüllüler Derneği, 2009-5);

Becerilerimi paylaşmak,

Sosyalleşmek,

Toplumsal bir ihtiyaca aktif bir katılımcı olarak çözüm bulmak,

Belirli bir konuda deneyim elde etmek,

Toplumsal sorumluluğu yerine getirmek,

Kendini iyi ve faydalı hissetmek,

Gönüllü kuruluşların insan kaynağı ihtiyacını sağlamak,

Parasal desteğin bir alternatifi olduğu için,

Yeni bir çevre ve toplumsal konum edinmek, sayılabilecek başlıca nedenlerdir.

Gönüllülük bireylere bilgi, deneyim, enerji, hoşgörü, paylaşımcılık, profesyonel yaklaşım, sorumluluk üstlenme gibi nitelikler kazandırır. Gönüllülükte bireyler bir kazanç beklentisinde bulunmalarına rağmen, en büyük kazanımları edindikleri yetkinliklerdir.

Gönüllülük dürtüsüyle gönüllü olarak hizmet etmek isteyen bireyler, bu aktiviteyi bireysel olarak gerçekleştirmenin zorluk ve yetersizliklerinden dolayı bu enerjilerini çalışmalarını kendilerine yakın buldukları projelerini beğendikleri gönüllü kuruluşların bünyesinde gönüllülük faaliyetlerini sürdürmeyi tercih ederler.

1.11.2. Gönüllü Kuruluşlar

Tarihsel açıdan gönüllülük inanç öğeleri kapsamında yardım olarak ortaya çıkan bir olaydır. Örneğin; İslamiyet'te zekat ve sadaka, Hıristiyanlık ve Yahudilikte sadaka kapsamında merhamet, hastalara ve yabancılara yardım vb. Bu yaklaşımlar zamanla örgütlenme biçimine dönüşerek günümüzdeki Gönüllü Kuruluşları oluşturmuştur (Ryfman, 2006: 15-24).

Bu noktada toplum yararına çalışan, demokrasinin gelişmesine katkı sağlayan, kar amacı gütmeyen, devlet yapısı içinde yer almamakla birlikte bireylerin ortak amaç ve hedefleri açısından değerlendirildiğinde siyasal iradeyi ve yönetimi kamuoyu oluşturmak suretiyle etkileyebilen bir örgütlenme türü ile karşılaşılmaktadır. Bu örgütlenmeler, gönüllü kuruluşlar olarak ifade edilmektedir (Güneş, 2004: 1-2).

Tanımı konusunda çok çeşitli görüşler bulunan gönüllü kuruluşlar, sivil toplum alanında faaliyet gösteren ve yönetimin bir parçası olmayan her örgütlenmeyi (özel sektör girişimleri, birlikler, odalar, kooperatifler, sendikalar, dernekler, vakıflar, siyasi grup ve partiler) ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu bağlamda gönüllü kuruluşlar sınırlı olmayan ve ortak özellikleri sadece yönetimin parçası olmamak gibi bir kesimin ifadesinden başka bir anlam taşımamaktadır. Gönüllü kuruluşlar, resmi açıdan belli bir hukuki kalıba uyan örgütler olarak, ortak bir amaç etrafında bir araya gelen ve doğrudan kendilerine çıkar sağlamayan kişi topluluğudur. Bir başka tanımlamaya göre gönüllü kuruluşlar sadece sosyo-ekonomik kalkınmaya dolaylı veya doğrudan katkı sağlamak amacıyla gönüllülük, bağımsızlık, kâr amacı gütmemek ve kişisel çıkar gözetmeme gibi esaslara dayanan sivil oluşumlar, teşekküller ya da örgütlenmelerdir (Yıldırım, 2004: 51- 52).

Küçük derneklerden oldukça geniş ve profesyonel kuruluşlara kadar son derece farklı gruplardan oluşan gönüllü örgütlenmeleri adlandırma konusunda yazında çok çeşitli kavramların kullanıldığı görülmektedir. Kar amacı gütmeyen kuruluşlar, Hükümet dışı kuruluşlar, Hayırsever yardım kuruluşları, Sivil toplum kuruluşları, Üçüncü sektör kuruluşları” olarak da ifade edilen (Özdemir, 2004: 101-102) bu kuruluşlar; sivil

inisiyatif yoluyla içinde geniş katılımlı bir platformu tüzel yapısıyla sağlayan, karar verme süreçlerinin yaşandığı ortamlarda söz hakkı olan, genel olarak gönüllülük esaslı ve kâr amacına dayanmayan, ortak misyon değerleriyle kurulmuş olan örgütlerdir (Doğa ile Barış Derneği, 2000:1).

En geniş anlamda gönüllü kuruluşlar; yurttaşların ortak bakış, ortak çıkar, ortak duyarlılık, ortak talep temelinde gönüllü olarak bir araya gelmek suretiyle, devletin hukuki, idari, üretici ve kültürel organlarının dışındaki alanda meydana getirdikleri dernek, vakıf, sivil girişim, platform, ilişki ağı ve benzerlerinden oluşan formel, informel, geçici, esnek örgütlenmeler ya da yapılar ve etkinlikler olarak tanımlanabilir (Akatay, 2007:121). Ortak çıkarlar, düşünceler ve hedefler çerçevesinde bir araya gelerek birlikte mücadele eden insanların oluşturdukları birliktelikler, gönüllü kuruluşların özünü, temelini oluşturmaktadır (Yıldız, 2003:1). Toplumsal bir amaç etrafında bir araya gelen gönüllü bireylerin oluşturduğu, dinamik, toplumsal duyarlılıkları dile getiren bu kuruluşların en önemli özelliklerinin sivilcilik ve tabandan gelmeleri ya da tabanı da kapsayan bir yapılanmaya gitmeleri olduğu söylenebilir (Yurttagüler, 2006:17-18).

Gönüllü kuruluşlar uluslararası düzeyde; hükümet dışı kuruluşlar ile işbirliği yaparak, bütün dünyada doğru, adil ve sürekli bir sivil toplumun kurulması, açıklık, dürüstlük, özyönetim ve denetimin hukuk kuralları içinde kurumlaşması ve insan haklarının, çevrenin ve barışın korunması için hükümetler arası kuruluşlar ve hükümetler üzerinde etki grubu oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. Bireylerin bir araya gelerek tek başına gerçekleştiremeyecekleri amaç ve çalışma konuları doğrultusunda düşünce ve eylemlerini birleştirmek suretiyle kurdukları dernekler ve vakıflar devlete göre daha hızlı, daha kararlı, daha korkusuz, daha istekli çalışmaktadır. Örneğin devlet kademesinde birkaç ayda yapılan bir iş, gönüllü bir kuruluşun etkin çalışmasıyla bir ya da iki günde bitirilebilmektedir (Dinçer, 1996 : 58).

Toplumsal eşitsizlik, bireyselleşme, ailenin küçülmesi ve geleneksel işlevini kaybetmesi, sosyal bütünleşme ihtiyacı ve boş zamanın ortaya çıkması gibi faktörlerin etkisiyle sanayi toplumunda ivme kazanan gönüllü kuruluşların, sosyal ihtiyaçların artması, yaşlı

nüfusun büyümesi ve benzeri nedenlerin etkisiyle de sanayi sonrası toplumlarda gerek sayısal gerekse faaliyet ve kapsamı açısından büyüdüğü görülmektedir (Berber, 2000:121). Örneğin bu kuruluşların bütün ülkelerde insanların daha iyi bir yaşam tarzına kavuşmasına yardımcı olabilmek amacıyla, hükümetler ve diğer kuruluşlarla çalışma imkânı gün geçtikçe büyümektedir. Ayrıca gelişmekte olan ülkelerin hükümetleri, gönüllü kuruluşların kalkınmaya olan katkıları hususunda bilinçlenmektedir. Buna paralel olarak Dünya Bankası desteklediği faaliyetlerle gönüllü kuruluşların iştirakini teşvik etmektedir (Dinçer, 1996 :56).

Toplumların karşı karşıya kaldıkları mevcut sorunların çözümü için hizmet vermeyi amaçlayan gönüllü kuruluşlara duyulan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır. Dolayısıyla bu kuruluşlarla ilgilenmek, bir zorunluluk olarak kabul edilmeye başlanmıştır (Dinçer, 1998:387). Bugün eğitimden sağlığa, çevresel sorunlardan insan hakları ihlallerine kadar birçok sorunun çözümü, gönüllü kuruluşların etkinliği ile doğru orantılıdır. Bu etkinlik de önemli ölçüde sahip olunan kaynakların nitelik ve niceliği ile yakından ilişkilidir.

Belirli amaçları gerçekleştirmek için oluşturulmuş sistemler olan bu kuruluşların girdi olarak ihtiyaç duydukları kaynakların içinde en değerli olanı insan kaynaklarıdır. Çünkü hammadde, sermaye gibi kaynaklar, ancak bireyin fiziksel ve düşünsel katkılarıyla biçimlenmekte ve değer kazanmaktadır. Diğer tüm girdileri temin eden, planlayan ve bunların birbirleriyle uyumunu sağlayan ise insan gücüdür (Özgen, 2006:53).

Üçüncü sektör kuruluşları olarak da ifade edilen gönüllü kuruluşlar Türkiye’de emekleme döneminden henüz çıkmaktadır. Bireyler üzerine kurulu yapılardan, misyon, hedef ve stratejiler üzerine kurulu kurumlara geçişin sancıları yaşanmaktadır. Türkiye’de gönüllü kuruluşlar, var olan ihtiyacı doğru tespit ederek, çaba harcamayı göze alacak bireysel ve kurumsal liderlere (Tarhan, 2003) amaçlarına uygun nitelik ve nicelikteki gönüllülere ihtiyaç duymaktadır. Gönüllü kuruluşların bu ve benzeri ihtiyaçlarının giderilmesi ise her şeyden önce toplumda gönüllülük bilincinin yüksek olmasıyla yakından ilişkilidir.

Bugün sosyal sorunların çözümünde bu denli aktif rol oynayan gönüllü kuruluşları daha iyi anlamak ve incelemek için sadece iyi bir tanımlama yapmak yeterli olmayacaktır. Gönüllü kuruluşların varoluş nedenlerini anlamak için bu kuruluşların, özelliklerini de anlamak ve incelemek gerekmektedir.

1.11.3. Gönüllü Kuruluşların Temel Özellikleri

Farklıklarına rağmen gönüllü kuruluşlar birçok ortak özelliğe sahiptir. Gönüllü kuruluşlar, kar amaçlı olanlardan farklı olarak bağımsız organize edilirler ve kendi kendilerini yönetirler. Anlayışlarında ya üyelerinden daha fazla yararlanmak için ya da daha geniş bir hedefe ulaşmak için yerel ya da daha geniş çaplı topluluğa daha fazla bireyi kazandırma amacı vardır. Başarılı gönüllü kuruluşlar, gönüllülerle, destek verenlerle, bağış sahipleriyle ve hayatta kalmalarının teminatı olan medya ile ilişkilerini geliştirmede beceriler geliştirmişlerdir (www.politics.ankara.edu.tr).

Sonuç olarak gittikçe büyüyen bu alandaki kuruluşların tanımlanmasında ortak bazı kriterleri saptamak mümkündür (Şimşek, 1995:9)

Gönüllülük: Çalışanları için hiçbir zorlamanın olmadığı, maddi karşılıktan çok sosyal ve psikolojik tatmin sağlamak istemeleri ve insanların olanaklarını ve enerjilerini özgürce harcamaları. Yönetim kurulunun gönüllülerden oluşması bile bir kuruluşun gönüllü organizasyon olarak nitelendirilmesi için yeterlidir.

Hükümetten bağımsız olma: Kamu sektörünün bir kolu değildir. Hükümetle bir bağlantısı yoktur. Yani hükümetin bir parçası değildir.

Kar amacı taşımaması: Bu örgütler kar elde etmek amacıyla kurulmazlar. Faaliyetleri sonucu kar elde edebilir. Fakat bu kar üyelere ve yönetim kuruluna dağıtılmaz. Elde edilen kar faaliyetler veya örgütün devamlılığını sağlamak için kullanılır. Asıl amaçlanan maddi beklentiden ziyade, sosyal ve psikolojik doyum sağlamaktır.

Belirli bir hedefi olması: İlk ortaya çıktıklarında kamu yararı hedefi olsa da gittikçe üye yararı da hedeflenmektedir ya da birden çok hedefi olmaktadır.

Örgüt Olmaları: Kar amacı gütmeyen kuruluşlar kurumsal kimliğe sahip birer örgüttürler.

1.11.4. Gönüllü Kuruluşların Önemi

Toplumsal yapının sağlıklı işleyebilmesi için, çeşitli nedenlerle toplumun diğer kesimlerine nazaran dezavantajlı durumda bulunan bireylerin ve grupların desteklenmesi; sosyal, kültürel ve çevresel sorunların üstesinden gelinmesi, din sağlık, politika gibi hizmetlerin yerine getirilmesi kaçınılmaz bir gerekliliktir.

Toplumsal yapı açısından yaşamsal bir önem taşıyan bu gerekliliklerin yerine getirilmesinin, bu gereklilikleri yerine getiren birey ve kurumlar açısından doğrudan bir ekonomik getirisi de bulunmamaktadır. Bu noktada, gönüllü kuruluşların üstlendikleri fonksiyonların önemi anlaşılmakta ve onlara duyulan ihtiyaç her geçen gün artmaktadır (İnal ve Biçkes, 2006:2).

Günümüzde devletin üstün olduğu durumdan, devletten gönüllü sektörün merkezde olduğu yapıya doğru bir dönüşüm yaşanmaktadır. Gönüllü kuruluşlarının doğmasının temel nedenlerinden birisi devletin halkın tüm sosyal ihtiyaçlarını etkinlik ve verimlilik açısından yeterince karşılayamamasıdır. Refah Devletinin günümüzdeki dönüşümüyle birlikte, son yıllarda sosyal hizmetlerin sağlanmasında gönüllü kuruluşlar önem kazanmış ve bu kuruluşlar gittikçe daha aktif bir rol oynamaya başlamıştır. Son yıllarda özellikle çevre, kadın, eğitim, sağlık ve insan hakları gibi konuların ele alınışında bu kuruluşların rolü artmıştır (İnal ve Biçkes, 2006:3-4).

Günümüzde, hemen her alanda köklü değişimler yaşanmaktadır. Ancak, böylesi bir ortamda dahi insanoğlu rekabet yarışı içinde olmadığı, manevi ve duygusal tatmin bulduğu ortamlara artan oranda ihtiyaç duyacaktır. Bu nedenle, değişim ve gelişim insanlığı nereye götürürse götürsün, insanların manevi tatminlerinin sağlandığı, ortak değerler, çıkarlar ve amaçlara sahip kişilerin oluşturduğu örgüt ve birliklerin daha da güçlenmesi söz konusu olacaktır (Erkan, 1998:105).

Bir ülkede gönüllü kuruluşlar ne kadar güçlüyse o ülke de o kadar güçlüdür. Gönüllü

kuruluşlar da siyasal partiler gibi demokratik hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır. Bu kuruluşlar olmayınca toplumun sorunlarını siyasal sisteme iletmesi, onu harekete geçirmesi mümkün değildir. Özellikle ilk sanayi toplumunda gittikçe farklılaşan çıkarların, toplumsal bölünmelere yol açmasını engellemek için bu kuruluşlar önemli görevler üstlenmişlerdir (Şimşek, 1995:44). Artık günümüzde, gönüllü kuruluşlar bir lüks olmanın ötesinde toplumun vazgeçemediği ihtiyaçlardır. Gönüllü kuruluşların varlığının, toplumun gücünün bir ifadesi olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu tip örgütlenmeden yoksun bir toplum, devlet karşısında özerk bir kimliğe sahip olmayan, demokrasiden yoksun, otoriterliğin egemen olduğu bir toplum olur. Bu nedenle, her şeyden önce gönüllü kuruluşların işlevlerinin ve öneminin toplumun büyük kesimi tarafından kavranılması, daha sonra da işlevsel açıdan gönüllü kuruluşların uygulama da karşılaştıkları sorunların giderilmesi önem taşımaktadır.

Gönüllü kuruluşlara bu denli önem verilmesinin nedeni; değişim halinde olan bir toplumda, vatandaşlarını sadakatle savunan tek sektör olmasıdır. Baş döndürücü bir hızla değişen bir dünyada, topluluklarımızda hala varlığını sürdüren sosyal uzlaşma ve sosyal güven yeni bir model arayışı içinde olan yeni sektöre bağlanmış durumdadır (Monjardino, 2000:108).

Gönüllü kuruluşlar, fakirliğin yapısal nedenlerini yok etmek, insan haklarını oluşturmak, çevreyi korumak ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak amacıyla çalışmaktadırlar. Dünyanın büyük bir kısmını etkileyen fakirlik ve sosyal ihtiyaçların artmasından dolayı, tüm ulusal ve uluslar arası yardımlara rağmen dünyada fakirlik ve sosyal sorunlar devam etmektedir. Fakir ülkeler ve zengin ülkelerin fakir bölgeleri hala varlığını korumaktadır. Afrika, Ortadoğu'nun büyük bir bölümü, Asya ülkeleri ve Latin Amerika'da fakirlik yoğun bir şekilde varlığını korumaktadır. Bu eğilim ise, ulusal ve küresel barış için bir tehdit unsuru olmaktadır. Bu olumsuz koşullara iletişim teknolojileri sayesinde tanık olan kişilerin bunları görmezlikten gelmeleri düşünülemez. Bu bağlamda, bu kişiler için sorumluluk duymak insan olmanın bir gereğidir. Bu sorumluluğu duyan kişiler de gönüllülük esasına dayalı faaliyetlerini küresel düzeye taşımaktadır (Kocabaş, 2006:182).

Hükümetlerin sosyal ve ekonomik sorunlar karşısındaki başarısızlıkları yeni arayışları gündeme getirmektedir. Ulusal bütçelerin ve dış yardımların sosyal ihtiyaçlar için yeterli olmayışı, bütçe açısından daha güçlü küresel kar amacı gütmeyen kuruluşlara ihtiyaç duyulmasına yol açmıştır. Bu ihtiyaçlara bir cevap olarak gönüllü kuruluşların yükselişine tanık olunmaktadır. Tüm bu gruplar arasındaki ortak payda, aile yaşamının, işyerinin ve hükümetin dışındaki kişilerin bir araya gelmesidir. Bu kişiler, sorunların çözümü ve daha güzel bir dünya için bir araya gelmişlerdir. Onların hem zamanları hem de emekleri gönüllüğe dayanmaktadır.

1.11.5. Gönüllü Kuruluşların Sorunları

Türkiye’de Gönüllü Kuruluşların yaşadığı sorunları iki farklı başlık altında incelemek mümkündür. Birincisi, doğrudan sivil toplum ve Gönüllü Kuruluşlardan kaynaklı olmayan, kabaca sistemsal olarak adlandırabileceğimiz sorunlar (tarihsel olarak toplumsal örgütlülük seviyesinin düşük olması; devlet, siyaset erbabının ve toplumun sivil topluma yaklaşımı, sivil toplumun sınırları gibi); ikincisi, doğrudan Gönüllü Kuruluşların karşı karşıya kaldığı, bir kısmı Gönüllü Kuruluşların yeniden yapılandırılması ve desteklenmesi ile aşılabilecek, bir kısmı ise ancak Gönüllü Kuruluşlar ile ulusal ve uluslararası örgütlenmeler (devlet ve devlet dışı) arasında karşılıklı iletişim ve işbirliği ile çözülebilecek sorunlardır. İki ayrı sorun grubu arasında yapılan ayırım özsel olmaktan ziyade pratiktir. Başka bir deyişle, iki sorun grubu arasında geçişsiz bir ilişki olduğu iddia edilmemektedir. Örneğin, Gönüllü Kuruluşların gönüllü ağlar, kadrolar ve üyeleriyle yaşadığı problemler aynı zamanda yapısal bir örgütsüzlüğün sonucudur; ya da sınır problemi, bir yandan Gönüllü Kuruluşların sivil toplum algısı ile ilgiliyken, diğer yarıyla Gönüllü Kuruluşları aşmaktadır. Türkiye’de sivil toplumun kabaca son on, onbeş yılda güçlendiğini niteliksel ve niceliksel veriler etrafında bir tartışma yürüterek göstermeye çalıştık. Lakin, Türkiye’de sivil toplumun en çarpıcı sorunu niceliksel artış ile orantılı bir niteliksel gelişim gösterememesidir (Şimşek, 2004; Keyman ve İçduygu, 2003; Kalaycıoğlu, 2001). Başka bir deyişle yaşanan niceliksel canlanmaya karşın Gönüllü Kuruluşların siyasi karar alma süreçlerinde etkili olamadıklarını ve önemli kurumsal, yapısal, ideolojik sorunlara sahip olduklarını görmekteyiz. Türkiye’de gönüllü kuruluşların yaşadığı sorunlardan biri Post ve Rosenblum tarafından sınır problemi olarak tarif edilen ve temelde sivil toplumun

nerede bitip devletin nerede başladığına dair tartışma ile ilgilidir. Yani, Türkiye’deki sivil toplum örgütleri, eylemlerinin etkinlik alanı ve içeriği, devletle kurdukları ilişki ve normatif ve ideolojik yapıları itibarı ile ne kadar sivil toplum örgütü olabilmektedirler. Keyman ve İçduygu, sivil toplum örgütünü tanımlarken sadece devlet ile sivil toplum örgütünün arasında “kurumsal” bir ayrımın varlığının yeterli olamayacağını belirterek sivil toplumu örgütlerini diğer toplumsal ve siyasal örgütlenmelerden ayıran iki önemli kriterin varlığından söz ederler. İlk, sivil toplum örgütleri sorun bazlı örgütlenmeler olmak durumundadırlar; ikinci kritere göre ise sivil toplum örgütleri ideolojik toplum tahayyüllerine sahip olmamalıdır (Keyman ve İçduygu, 2003:228). Yukarıda, Cohen ve Arato (1994) tarafından sunulan sivil toplum modelinde ve birçok kavramsal ve kuramsal çerçeveye referansla sivil toplum ile siyasal toplum, devlet ve ekonomik alan arasında analitik ve pratik bir ayrıma gidilmesinin önemini altını çizmiştik. Türkiye’de ise sivil toplum örgütlerinin etkili bir kesiminin sahip olduğu ideolojik ve normatif tavır, sivil toplumun varlık koşulu olan sınırları muğlaklaştırmakta ve Gönüllü Kuruluşların sorun bazlı örgütlenmelere dönüşmelerinin önünde önemli bir engel olarak durmaktadır (Kalaycıoğlu, 2001: 60-61). Burada altı çizilmek istenen nokta sivil toplum örgütlerinin apolitik kurumlar olması gerektiği ya da var olan toplumsal ilişkileri herhangi bir eleştiri süzgecinden geçirmeden onaylamaları gerektiği değildir. Mesele, belirli sorunları kalkış noktası olarak alan örgütlenmelerle, büyük siyasi ve toplumsal vizyonlara (hangi ideolojik görüşe dâhil olursa olsun) sahip örgütlenmeler arasındaki farktır (Keyman ve İçduygu 2003: 228-229). İlhan Tekeli, sivil toplum kuruluşlarının en önde ayırıcı özelliklerinden birisinin açık ve belli bir konuda uzmanlaşmış olmaları olduğunu söyleyerek, bu özelliğin sivil toplum alanının iktidar oluşturmaya dönük, çatışmalı bir alan haline gelmesini engelleyeceğini öne sürmektedir (Tekeli, 2004). Buna karşılık, Türkiye’de sivil toplumun bugününe baktığımızda belli bir konuda uzmanlaşmış Gönüllü Kuruluşların etkinlik ve etki alanlarının darlığı en önemli sorunlardan biri olarak karşımızda durmaktadır (Kalaycıoğlu, 2001: 61).

Sivil toplumun Türkiye’de artan önemi ve gücü, beraberinde sivil topluma duyulan tartışmasız inancı ve sivil toplumla ilintili birçok “hurafe”yi de beraberinde getirmiştir. Krishan Kumar’ın sivil toplum ile ilgili yaptığı şarap benzetmesinin günümüz Türkiye’sinde sivil toplum algısını da uygulanabileceğini söylemek pek de yanlış

olmayacaktır(Şimşek, 2004:49), ülkede her toplumsal grubun, siyasi partinin, liderin, yani neredeyse herkesin sivil toplumun demokratikleşme yolundaki katkılarından bahsettiğini ama buna ek olarak sivil toplumdaki ne anlaşıldığının çok da açık olmadığını belirtmektedir. Kavram üzerinde bir konsensüs olmaması çok da yadırganacak bir durum değildir; çünkü siyasi ve toplumsal kategorilerin ve kavramların muğlaklığı kaçınılmazdır, hatta siyaseti bir açıdan kavramların muğlaklığı üzerine girilen bir mücadele olarak tanımlamak da mümkündür; lakin kavramın kimi zaman birbiriyle taban tabana zıt bir şekilde ele alınması da beraberinde önemli sorunları getirmektedir. Sivil toplum kimilerince devlet dışı, kimilerince devlete karşı, kimilerince siyasetin taşıyıcısı, kimilerince militer olanın karşıtı ve hatta günümüzde bir çok örneğini gördüğümüz üzere, devlet iktidarının bir uzantısı olarak ele alınabilmektedir. Sivil toplum demokratik açılımlara olduğu kadar suiistimallere de açıktır. Örneğin Göle, farklılaşan ve özerkleşen toplumsal alanın ekonomik gelişme ve demokratik katılımın eksenini oluşturup oluşturmayacağı sorusuna verilecek cevapta belirleyici olanın sadece devletin sivil toplumun çoğulculuğuna olan tahammülsüzlüğü olmadığını, toplumsal failerin birbirlerine ve birbirlerinin taşıdıkları farklılıklara tahammülsüzlüğü de olduğunu söylerken önemli bir noktanın altını çizmektedir. Yaşama Dair Vakıf'ın (YADA) 2005 yılında 8 ilde 32 Gönüllü Kuruluşu baz alarak yaptığı araştırmanın sonuçları Türkiye'de sivil toplum örgütlerinin günümüzde yaşadığı temel sorunları anlayabilmemiz açısından veriler ve tespitler içermektedir. YADA'nın (2005) araştırmasına göre, Türkiye'de Gönüllü Kuruluşların yaşadığı sorunlar kısaca sekiz ana başlık altında toplanabilir:

1. Altyapı Sorunları: Türkiye'de Gönüllü Kuruluşların karşı karşıya olduğu en büyük sorunlardan birinin ekonomik yetersizlik ve kaynak yaratmakta yaşanan güçlük olduğu görülmektedir. Ekonomik sorunlara ek olarak idari eksiklik ve yetersizlik ciddi altyapı sorunları olarak karşımızda durmaktadır. Üçüncü önemli altyapı eksikliği olarak nitelikli ve yetkin insan kaynağına duyulan ihtiyacın altı çizilmelidir. Kurumsallaşma düzeyinin düşüklüğü ve kurumsal kültürün sınırlılığı en net ifadesini yazılı kültür, arşiv, dokümantasyon ve raporlamanın eksikliklerinde kendini göstermektedir.

2. Gönüllü Ağlar, Kadrolar ve Üyeler ile İlgili Sorunlar: Üyelerin ve gönüllülerin

“sorumluluk” eksikliği; nitelik sahibi yetkin kadro ve üye sıkıntısı; Gönüllü Kuruluşların kendi içlerinde ve birbirleri arasında etkin iletişim ve sosyal ağların eksikliği; Gönüllü Kuruluşların ya gereğinden az profesyonel nitelikler taşıması ya da tersine gereğinden fazla profesyonelleşme eğilimleri taşıması gibi sorunlar Gönüllü Kuruluşların niteliksel etkinliğinin önünde önemli etkenler olarak durmaktadır.

3. Devletle İlişkiler: Devletle kurulacak herhangi bir ilişkinin partililik ve patronaj ağları çerçevesinde şekillenmesi Gönüllü Kuruluşlarla devlet kurumları arasında kalıcı ve etkin işbirliği olanaklarının önünü tıkamaktadır. Devletin halen sivil topluma karşı takındığı şüpheci ve önemsizleştirici tavır ve bu tavrın Gönüllü Kuruluşlar üzerinde etkisi devlet-sivil toplum ilişkisinin karşılıklı ve karşılıklı yadsıma üzerinden inşa edilmesine yol açmaktadır. Buna ek olarak devletin sivil topluma standart bir yaklaşımının olmaması, ya da başka bir ifade ile sivil toplum konusunda bir norm oluşmamış olmaması keyfi uygulamaları beraberinde getirmektedir.

4. Örgüt İçi İlişkilerle İlgili Sorunlar: Gönüllü Kuruluşların kişisel çatışmalar, iletişim aksaklıkları, politik mücadeleler ve anlaşmazlıklar gibi örgüt içi sorunları kurumsal birliktelik ve üretkenlik önünde önemli engeller olarak durmaktadır. Araştırma dahilinde incelenen Gönüllü Kuruluşların en önemli sorunlarından birinin süreklilik ve istikrar sorunu olduğu görülmektedir. Üyeler arasındaki sosyal ilişkilerin zayıflığı ve güven ortamının kurulamaması aynı zamanda başka araştırmalar tarafından vurgulanan noktalardan biridir (Kubicek 2002, 50)

5. Gönüllü Kuruluşların Birbirleri ile Olan İlişkileri: Kurumsal yetersizlikler ve yapısal sorunlara ek olarak Gönüllü Kuruluşlar arası etkileşimin zayıflığı önemli bir diğer sorun olarak karşımızda durmaktadır. Sivil toplumun etkinliğinin doruğa çıktığı nokta olarak ele alabileceğimiz, pek çok STK'nın ortaklığı ile kurulacak platformlar, ortaklıklar ve ağların yokluğu büyük bir niteliksel yoksunluğa işaret etmektedir. Gönüllü Kuruluşlar arasında rekabet ve belirli bir gerilimin olması kaçınılmaz olsa da bu rekabetin ortak hareket olanaklarını ortadan kaldıracak şekilde ben-merkezci bir tavırla sürdürülmesi üzerinde düşünülmesi gereken önemli bir sorundur.

6. Hedef Gruplar ve Toplumla İlişkiler; Tanıtım faaliyetlerinin yetersizliği; iletişim kanallarının ve mekanizmalarının yokluğu; Gönüllü Kuruluşların hiyerarşik örgütsel yapıları; hedef grupların ilgisizliği ve önyargıları; iletişim araçları geliştirememesi; uzun vadeli amaçlar gütmek ve sonuç yönelimli stratejik planlama yerine gündelik, dar ve kısa vadeli politikalara öncelik verme; yerel ve ulusal medya gibi dış araçları kullanma yeteneğinden yoksun olunması; hedef grupların ve genel olarak toplumun Gönüllü Kuruluşların ana stratejilerinin ve kararlarının desteklenip desteklenmediğine dair bilgi edinme ve etkileşim kurma mekanizmalarının eksikliği gibi etkenler hedef gruplarla sağlıklı ve güçlü bağların kurulmasını engellemektedir.

7. Medyayla İlişkiler: Medyanın Gönüllü Kuruluşlara karşı tavrı ile ilgili birkaç sorundan dem vurabiliriz. Birincisi medyanın tüm Gönüllü Kuruluşlara eşit mesafede davranmamasıdır. Buna ek olarak medyanın STK aktivitelerini halen ikincil ve önemsiz görmeleri önemli bir sorun olarak durmaktadır.

8. Gönüllü Kuruluşların “Sivil Toplum” Kavramsallaştırmaları: Sivil toplumun, sadece Gönüllü Kuruluşlardan ibaret olarak görülmesi Gönüllü Kuruluşların kendilerinin dar bir sivil toplum tanımına sahip olduklarını göstermektedir. Bu durum aynı zamanda sivil toplumun genel demokratik bir toplumsallıktaki yerinin yeterince kavranamamasına ve çoğunlukla örgütsel çıkarların sivil toplumun çıkarlarının üstünde tutulmasına yol açmaktadır. Ayrıca, araştırmada Gönüllü Kuruluşların lobi faaliyetlerine olumsuz bir yaklaşımda oldukları ve lobi faaliyetlerini haksız talepleri haklı çıkarma girişimi olarak algılamakta oldukları görülmüştür.

Sosyal kalkınmanın sağlanmasında bu derece önemli ve aktif rol alan gönüllü kuruluşların yaşadığı sorunları anlamak ve çözüm üretmek gerekmektedir. Gönüllü kuruluşlara ne kadar rahat çalışma alanları sağlanırsa, sorunları en aza indirilirse, faaliyetlerinde ki verim de o denli artış gösterecek ve topluma sağladıkları fayda artacaktır.

1.11.6. Gönüllü Kuruluşlar ve Yoksullukla Mücadele

Ülkemizdeki Gönüllü kuruluşlar, yoksullukla mücadelede dağınık bir görüntü

sergilemekte; çoğu zaman etkinlik alanları birbirleriyle çakışmakta; bazıları da çok sınırlı bir amaç doğrultusunda dar kapsamlı bir örgütlenme yapısı içinde faaliyette bulunmaktadır.

Bireyler de vakıflara bağış yapmaktan çok, bireyden bireye yardım doğrultusunda bir tercih ortaya koymaktadırlar. Derinlemesine incelendiğinde, bu tercihin özel vakıflara yönelik önemli bir bilgi ve bilinçlenme eksikliğinden kaynaklandığı görülmektedir. Bu sonuç muhtemelen vakıfların henüz gözle görülür bir etkilerinin olmadığını göstermekte ve vakıfların ‘bağış toplama’ mekanizmalarının bulunmadığının göstergesi olabilir (TÜSEV, 2006:14).

Ülkemizde gönüllü kuruluşlar çalışan çocuk sorunuyla da ilgilenmektedir. Özellikle sorunu önlemek amacıyla projeler yürütülerek, önemli başarılar elde edilmektedir. Ancak Gönüllü kuruluşların sürdürdükleri çalışmaların arttırılmasına gerek duyulmaktadır. Özellikle, gerçekleştirilen çalışmalarda; çalışma hayatından alınan çocukların eğitim ve rehabilitasyonlarına katkı sağlanması, ulusal ve yerel düzeyde, seminer ve konferanslar düzenlenerek, medya kuruluşlarıyla işbirliği halinde, kamuoyu duyarlılığını artırıcı çalışmalar yürütülmesi, çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin önlenmesi için çalışmalar yürütülmesi, çocukların eğitime yönlendirilmesi, hükümet, işçi ve işveren kuruluşlarıyla gönüllü kuruluşlar ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapılması, yoksul ailelerin bireylerine gelir getirici faaliyetlere yönelmede ve kırsal kalkınma çalışmalarında destek verilmesi önem kazanmaktadır. Kadın sorunları ile ilgilenen gönüllü kuruluşlara da kadınların yoksulluk ve yoksunluklarının önlenmesi, gelir farklılıklarının azaltılması ve ülkeden ülkeye değişen “yoksulluk sınırı”nın tanımlanmasında Türkiye açısından daha üst düzeyde kriterlerin kullanılması gibi konularda kamuoyu oluşturma ve baskı grubu haline gelme rolü düşmektedir (Demir, 2007:462).

Günümüzde yerel yönetim adıyla anılan ve devlet merkezli politika ve çözümler yerine toplum merkezli politika ve çözümlerin harekete geçirilmesi hususu üzerinde duran yeni bir anlayışın uygulanması gereklilik haline gelmiştir. 188 Yönetişimci anlayışla, başta kamu kesimi olmak üzere, gönüllü kişi ve kuruluşların, yerel

yönetimlerin önlerindeki engeller kaldırılmalı, öncelikli olarak yoksulluğun tüketilmesi amaçlanmalıdır. Bunun için anlık çözümler üretmek yerine uzun vadeli, kalıcı çözümler üretilmelidir. Yoksulluğun azaltılmasında sivil toplum kuruluşlarının katkıları önemsenmeli ve bu kuruluşlar yerel yönetim sürecinde daha fazla temsil edilerek, uygulanacak politikalarda etkin bir şekilde kullanılmalıdırlar (Görün ve Elagöz, 2007:1-9).

Bu süreçte toplumun her kesimi, özellikle de gençlik harekete geçirilmelidir. Ancak üniversite gençliğinin sivil toplum yaşamına katılımında ciddi sorunlar olduğu pek çok vesile ile görünmektedir. On binlerle ifade edilebilecek öğrenci sayısına sahip kentlerde bile, sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarında çok sayıda genç insanı ya da üniversite öğrencisini görmek neredeyse mümkün değildir.

Son zamanlarda Gönüllü kuruluşların birçoğu yoksullukla mücadelede önemli görevler almıştır. Özellikle sendikaların yoksullar sınıfının büyük bir kısmını oluşturan işçi ve asgari ücretlilerin toplu görüşmelerde sivil inisiyatifi elinde bulundurdukları görülmektedir. Bu konuda Türkiye’de, üniversiteler, vakıflar, dernekler, kamu kurumları, özel araştırma kurumları ile birçok gönüllü kuruluş ortak düzenledikleri yoksulluk, işsizlik ve gelir dağılımı adaletsizliği gibi konulardaki sempozyumlar, kongreler ve seminerlerle bir kamuoyu oluşturmuşlardır (Tutar, 2007:2).

Yıllarca uyguladığı merkezi politikalarla bir türlü gelir dağılımı eşitsizliği ve yoksulluğun önüne geçemeyen hükümetler için bu konularda sorumluluk ve maliyet paylaşımına gitmek kaçınılmaz olmuştur. Fakat yoksullukla uğraşan mevcut gönüllü kuruluş’lar, yoksulluğun ortaya çıkışının asıl nedenleri ile değil, yoksulluğun çıktılarıyla (örneğin, korunmaya muhtaç çocuklar, sokak çocukları, evsizler, giyinme ve barınma sorunları) uğraşmaktadırlar (Tutar, 2007:15).

Refah devletinin küreselleşmeye bağlı olarak etkisinin azalmasıyla birlikte Gönüllü kuruluşların toplumda giderek daha çok ağırlığı hissedilmeye başlamaktadır. Öyle ki günümüzde dönem ve alan itibarıyla en fazla yoksullukla mücadeleye ilişkin işlevlerle donatılmış oldukları görülen gönüllü kuruluşlar bu konuda çok iyi niyetlerle donatılmış

ve bir kısım yoksulun belli ölçüde yoksunluğunu gidermeyi bilerek ya da bilmeden neoliberal politikaların yeniden yapılandırılmasında bir araç konumuna getirerek sorunun çözümüne doğrudan olmasa da sınırlı düzeyde bir katkı sağlayarak adeta devletin sosyal alandan çekilmesine zımni destek vermektedir.

Yoksullukla mücadelede, gönüllü kuruluşlar devletin etkisiz kaldığı alanlarda devreye girerek onu tamamlaması yoksulluk sorununun çözümüne hiç kuşkusuz önemli katkılar sağlayacaktır. Gönüllü kuruluşlar özellikle de dernekler, devletin yoksulluğa ilişkin uygulayamadığı hatta eksik ya da yetersiz kalan alanları doldurarak açığı giderebilirler. Devlet, gönüllü kuruluşları geliştirecek ve onları etkili kılacak düzenlemelere başvururken yoksulluğun çözümüne ilişkin her türden iletişim kanallarının yolunu açmalı, önlerindeki her türlü yasal engeli kaldırmalı, bürokratik sorunlarla karşı karşıya kalmalarını gidermeli, maddi imkânlarının geliştirilmesinin yolunu açacak ve sivil toplum kavramını benimseyecek bilgi ve bilinç düzeylerini artıracak yoksul halkla bütünleşmesini sağlayacak somut tedbirleri acilen hayata geçirmelidir. Dernekler de dâhil her türlü gönüllü kuruluşların başarısı buna bağlıdır. Ayrıca, devletin gönüllü kuruluşlar üzerindeki gözetim ve denetim yetkisi, gönüllü kuruluşları işlemez, eli kolu bağlı ve formalitelerden öteye geçmeyecek bir ilişki ağından çok onları yoksulluk alanında başarılı kılacak ve geliştirecek politikalara ağırlık vermelidir (Şenkal, 1995:10).

Gönüllü kuruluşlar maddi yönden güçsüz olduklarından, vatandaşlardan ve devletten yeteri kadar ilgi ve destek göremediklerinden faaliyetleri sınırlı olmaktadır. Bu nedenle devletin yürüttüğü projelerde ve çıkardığı yasalarda (mahalli idareler yasaları) gönüllü kuruluşları karar süreçlerine katması sivil toplumun gelişmesi açısından yararlıdır. Ancak, Türkiye’de gönüllü kuruluşlar yeterince güçlenip, toplumumuz örgütlü bir toplum haline gelene kadar yoksullukla mücadelenin devlet tarafından yürütülmesinde fayda görülmektedir (Karakurt ve Kara, 2006: 12).

1.12. Stratejik İşbirliğinin Tanımı, Türleri, Nedenleri, Avantaj ve Dezavantajları

1.12.1. Stratejik İşbirliğinin Tanımı

Tüm dünyanın yeniden şekillenmesini sağlayan globalizasyon devrimi sonucunda sınırsız bir dünyaya yönelim, ister kar amacı olsun isterse olmasın tüm örgütleri dar

pazarlar için stratejiler belirleme dönemini sona erdirmiştir. Artık global anlamda mevcut ve potansiyel hizmet bekleyenlerin oluşturduğu tek ve büyük bir pazar vardır. Yepyeni koşulların şekillendirdiği yeni ortam, daha önceki dönemlerin stratejileri üzerinde yapılacak revizyonlardan çok yapılacak yeni reformist yaklaşımları gerektirmektedir. İster kar amaçlı olsun isterse kar amacı olmasın tüm örgütlerin kendi olanaklarıyla faaliyetlerini sürdürme ve başarıyı bireysel çabalarla gerçekleştirme ve tek başına gitme yaklaşımları oldukça pahalı ve büyük başarısızlık olasılıkları taşıyan hareket biçimleridir. Yeni dünyada tek başına gitme stratejileri yerini birlikte hareket etme ve sınırlı kaynakları daha etkin kullanmak için birlikte daha büyük bir güç oluşturarak mücadele etme anlayışlarına bırakmaktadır. Bu bağlamda örgütler arasındaki stratejik işbirlikleri son dönemlerde üzerine en fazla yoğunlaşılacak yönetim stratejilerindedir (Ardahan, 2004:368).

Stratejik işbirliği; iki veya daha fazla işletmenin karşılıklı üstünlüklerini sürdürebilmeleri için belli maddi ve maddi olmayan varlık ve kaynaklarını birleştirmeleri konusunda anlaşmalarıdır (Guterman, 1995:1).

Stratejik işbirliği, ortak stratejik amaçlarını gerçekleştirmek için iki veya daha fazla bağımsız kuruluş tarafından yapılan ortaklık anlaşması olarak tanımlanabilir. Burada önemli olan nokta, firmaların birlikte gerçekleştirmek istedikleri amaçların stratejik nitelik taşımasıdır. Amaçların stratejik olması ise uzun vadeli amaçlar olması anlamına gelir. Stratejik işbirliği, genellikle tek bir kurum için çok yüksek maliyet gerektiren veya tamamlayıcı teknolojiye gereksinim duyan faaliyetlerin gerçekleştirilmesi arayışında olan kurumlar tarafından gerçekleştirilir. (Koch, 1995: 354). Buna göre kurumlar arası stratejik işbirliğinin belirleyici özellikleri şu şekilde özetlenebilir: (Khemani ve Waverman, 1997: 127).

Ortak bir amaca ulaşmak isteyen kurumların aralarında yaptıkları anlaşma çerçevesinde oluşan iki veya daha çok taraflı bir ilişkidir.

Kurumların birlikte hareket etmelerinin ana nedeni, ortak bir stratejik amacı gerçekleştirmektir.

Stratejik işbirliği, kesinlikle bir tam anlamıyla bir birleşme gibi düşünülmemelidir.

Bu çalışmanın konusu açısından bakıldığında stratejik işbirliği; iki ya da daha fazla gönüllü kuruluşun ya da taraflardan en az birinin gönüllü kuruluş olmak koşuluyla ulusal ve/veya uluslararası boyutta faaliyet gösteren yerli ve/veya yabancı örgütlerin; know-how, varoluş nedenleri boyutunda üretilen ürün, ürünün ihtiyaç sahiplerine ulaştırma ve daha fazla ihtiyaç sahibine ulaşma faaliyetlerinin getireceği maliyet ve riskleri paylaşmak, etkinliği, verimliliği ve üretkenliği arttırmak düşüncesiyle ittifaklar meydana getirmeleri olarak tarif edilebilir (Ardahan, 2010: 219).

1.12.2. İşbirliği Türleri

Gönüllü kuruluşlar için pazar kavramı; tanımlanmış misyonlarına uygun faaliyet yaptıkları ve yapabilecekleri alanlardır. Bu alanlar ulusal sınırların içinde olabileceği gibi uluslararası boyutta da olabilir. Ürün kavramı ise; tanımlanmış misyonlarını gerçekleştirmek için yapılan faaliyetler ve bu faaliyetler sırasında üretilen mal, hizmet, fikir ve bilgilerdir.

Stratejik işbirliği kavramı ancak bu koşullarla birlikte anlamlı olmaktadır. Stratejik işbirliği türlerini dört ana başlıkta toplamak mümkündür (Kanbir, 2000: 81-97).

1.12.2.1. Fonksiyonel Açıdan İşbirlikleri:

Taraf olan örgütlerin rekabet karşısında güç kazanarak ve büyüyerek varlıklarını devam ettirmek olarak ifade edilen fonksiyonel açıdan stratejik işbirlikleridir. Burada temel alınacak iki temel fonksiyon; teknoloji geliştirme amaçlı veya teknoloji tabanlı işbirlikleri ve doğrudan pazarı hedef alan pazar tabanlı işbirlikleridir. Buradaki "rekabet" tanımlaması Gönüllü kuruluşlar için tam olarak doğru değildir. Çünkü Gönüllü kuruluşların ne aynı misyona sahip diğer Gönüllü kuruluşlarla ne de diğer örgütlerle rekabet etme durumları söz konusu değildir. Burada rekabet; dış dünyadaki giderek zorlaşan koşullar içinde Gönüllü kuruluşların kaynaklarını etkin ve verimli olarak kullanılması olarak algılanması gereklidir. Teknoloji geliştirme amaçlı işbirliklerinde taraflar birlikte teknoloji geliştirme veya teknoloji alış-verişi amacına yönelik olarak oluşturulan işbirlikleridir. Burada; Ar-Ge, mühendislik, üretim biçimleri

ve teknolojileri gibi yukarı yönlü faaliyet zinciri faaliyetlerinde işbirliğini kapsar. AKUT'un diğer arama kurtarma ekipleriyle teknolojik bilgi ve ekipman değişimi veya AKUT'un ihtiyaç duyduğu bir aracın geliştirilmesi için ASELSAN ile yaptığı işbirliği bu tarz işbirliğinin en güzel örneğidir. Pazar tabanlı işbirliklerinde örgütlerin doğrudan doğruya pazar (hedef kitle) ortamındaki koşulları etkilemek ve bu koşulları kendileri için avantajlar getirecek biçimde şekillendirerek oluşan ekonomik fırsatlardan yararlanmak amacıyla uygulanan stratejilerdir. Pazarlama tabanlı işbirlikleri pazar koşullarına bakıldığında son dönemlerde geliştirilen en akılcı ve çarpıcı rekabet avantajı sağlayan strateji niteliğindedir. Pazar tabanlı stratejik işbirlikleri; üretim, satışlar, dağıtım kanalları, müşteri hizmetleri gibi aşağı yönlü değer zinciri faaliyetlerini kapsamaktadır. Pazar tabanlı işbirliğine örnek olarak bir gönüllü kuruluşların ulusal ve/veya uluslararası bir etkinlikte daha önce faaliyet göstermediği bir bölgede veya ülkede faaliyet göstermek için o bölgedeki veya ülkedeki bir ya da daha fazla gönüllü kuruluş veya kar amaçlı bir organizasyon ile yaptığı işbirliği verilebilir. 17 Ağustos depreminde bu tarz işbirliklerinin en çarpıcı örnekleri yaşanmıştır (Ardahan, 2010:221).

1.12.2.2. Sözleşmeye Dayalı İşbirliği:

Bir sözleşmeye dayalı olarak, yatırım ve hizmetlerin, projeye yönelik maliyet, risk ve getirilerinin, işbirliğine girenler arasında paylaşılması yoluyla gerçekleştirilmesini ifade etmektedir (www.dpt.gov.tr). Sözleşmeye dayalı stratejik işbirliklerinde iki ya da daha fazla sayıda STK'nın veya biri STK olma koşuluyla en az bir örgütün tarif edilmiş bir misyonu yerine getirmek için kendi aralarında oluşturdukları ve yeni bir varlık oluşumunu gerektirmeyen yazılı anlaşmalara dayanan işbirliği türüdür. Bu anlaşmalarda belirli süreler söz konusu olmakta ve sürenin bitiminde de işbirliği sona ermektedir(Ardahan, 2010:221). Çankaya Belediyesi ve Çankaya Yardımlaşma ve Ekonomik Dayanışma derneği işbirliği ile hayata geçirilen "Süt Kardeşliği Projesi" bu konuya verilebilecek en güzel örneklerden sadece bir tanesidir (www.cayed.org.tr).

1.12.2.3. Sermaye Katımlı İşbirlikleri:

Örgütler arasında kurulmasına karar verilen stratejik işbirliği çerçevesinde katılımcı örgütler tarafından ortak bir sermaye gücü oluşturulması için sermaye düzenlemeleri gerektiren veya sermaye katımlı işbirlikleridir. Bu yapı mevcut bir işletmenin

sermayesine katılma şeklinde olabileceği gibi taraflarca birlikte oluşturulacak ortak girişimlerde olabilir. Sermaye katımlı işbirliklerinde karar verilen işbirliği çerçevesinde katılımcı örgütler tarafından ortak bir sermaye gücü oluşturulması “sermaye düzenlemeleri gerektiren” veya “sermaye katımlı” olarak adlandırılan işbirliği türünü ortaya çıkarmaktadır. Ortak sermayenin oluşturduğu işbirlikleri sürekli olarak faaliyette bulunmak amacıyla ya yeni bir oluşumu gerektiren ya da mevcut bir işletmenin sermayesine katılma biçiminde oluşmaktadır. Alım-satım sözleşmeleri, lisans ve franchise anlaşmaları buna örnek olarak verilebilir. Gönüllü kuruluşların temel varoluş nedenleri kar amacı olmadığı için sermaye katımlı işbirlikleri oluşturmaları yasalarla engellenmiştir (Ardahan, 2010:222).

1.12.2.4. İşbirliği Faaliyetlerinin Yönü Açısından İşbirlikleri:

Taraf örgütlerin faaliyet alanları arasındaki işbirliği faaliyetlerinin yönü açısından stratejik işbirlikleridir. Bu stratejik işbirliklerini yatay eksenli, dikey eksenli ve karma nitelikli stratejik işbirliği olmak üzere üç alt başlıkta incelemek mümkündür.

Yatay Eksenli İşbirliği;

Aynı alanda faaliyet gösteren gönüllü kuruluşların aralarında yaptıkları stratejik işbirliğidir. Bu tür stratejik işbirliği günümüzde özellikle ar-ge faaliyetlerinde çok daha fazla ölçüde karşımıza çıkmaktadır. Ortak ar-ge faaliyetlerinde bulunma veya ar-ge faaliyeti sonucunda elde edilmiş yeni bir ürünün ticari hale getirilmesi aşamalarında sıkça bu tür stratejik işbirliğinin yapıldığı görülmektedir. (Khemani ve Waverman, 1997: 134).

Kuruluşların yatay stratejik işbirliğine gitmelerinin birçok nedeni olabilir. Bunlardan en önemlileri ölçek ekonomilerinden yararlanmak, giriş engellerin aşmak, riski azaltmak ve bilgi transferi sağlamak şeklinde sıralanabilir. Bu tarz işbirlikleri; STKların en kolay ve en yaygın biçimde yaptıkları/yapabildikleri işbirliği çeşididir. Aynı veya benzer misyona sahip STKların kendi aralarında ve/veya diğer örgütlerle ya tarif edilmiş ortak misyonlarını ya da misyon içinde olan bir ortak amaca yönelmiş faaliyeti gerçekleştirmek için bir araya gelerek gerçekleştirdikleri işbirliği biçimidir. Birçok STK için yatay eksenli stratejik işbirliğinin çok sayıda örnekleri vardır. Bu çalışmanın

kapsamında yer alan Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı, Suna-İnan Kıraç Antalya Eğitim Parkı'nın yaptığı bu tarz işbirliklerine izleyen kesimde verilecektir.

Dikey Eksenli İşbirliği;

Dikey stratejik işbirliği, herhangi bir malın veya hizmetin üretiminden satışına kadar farklı aşamalarında faaliyette bulunan firmalar arasında yapılan stratejik işbirliğidir.

Firmaların dikey stratejik işbirliğine gitmelerinin altında yatan nedenlerden en önemlileri, tedarik bağımlılığından kurtulmalarının sağlanması, pazarlama olanaklarının artırılması isteğidir. (Khemany ve Waverman, 1997: 135).

Daha yalın bir anlatımla üretici işletmeler ile tedarikçileri veya dağıtım kanalı üyeleri arasındaki ya da alıcı-satıcı ilişkisi bulunan işletmelerin oluşturduğu işbirlikleridir. STKlar yapıları gereği bu tarz işbirliklerine çoğunlukla giremezler. Sınırlı koşullarda bazı örgütlerin bazı projelerinde dağıtım kanalı üyesi rolünde bu tarz işbirliğini gerçekleştirme şanslarına sahip olabilirler.

Karma Eksenli İşbirliği:

Birbirleriyle ilişkisiz alanlarda faaliyet gösteren firmalar arasında gerçekleştirilen stratejik işbirliği türüdür. Bu tür işbirliği, sıklıkla sabit teknolojili, farklı endüstrilerde mal ve hizmetlerin üretimini yapan firmalar arasında gerçekleştirilir (Çelik, 1999:30). Bu tarz işbirlikleri; yatay eksenli işbirlikleri gibi; gönüllü kuruluşların en kolay ve en yaygın biçimde yaptıkları/yapabildikleri işbirliği çeşididir. Farklı misyona sahip gönüllü kuruluşların kendi aralarında ve/veya diğer örgütlerle ya tarif edilmiş ortak misyonlarını ya da misyon içinde olan bir ortak amaca yönelmiş faaliyeti gerçekleştirmek için bir araya gelerek gerçekleştirdikleri işbirliği biçimidir. Yatay eksenli işbirliğinde olduğu gibi birçok gönüllü kuruluşların için konglomeratif nitelikli stratejik işbirliğinin çok sayıda örnekleri vardır. Bu çalışmanın kapsamında yer alan Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı, Suna İnan Kıraç Antalya Eğitim Parkı'nın yaptığı bu tarz işbirliklerine izleyen kesimde verilecektir (Ardahan, 2010:223).

1.12.3. Stratejik İşbirliklerinin Oluşturulma Nedenleri

İşletmeler stratejik işbirliklerini çeşitli nedenlerle oluşturmaktadırlar. İşletmelerin bu tarz yapıları oluşturmalarına ilişkin nedenler işletmeye özel karakteristiklere ve çevresel faktörlere göre değişiklik göstermektedir (Todeva ve Knoke, 2005: 128).

Stratejik yönetim literatüründe ilk zamanlar işletmelerin stratejik işbirliği oluşturma nedeni tamamlayıcı kaynaklara ulaşma olarak yer almıştır (Lin, 2006: 11). Ancak zamanla işletmeleri işbirliği yapmaya yönlendiren çok sayıda farklı nedenin ortaya çıktığı görülmektedir.

İşletmelerarası gönüllü işbirliği yapısının en önemli şekli olarak görülen stratejik işbirliklerinin oluşturulmasının temelinde; geniş coğrafik alanda var olabilmek (Pangarkar ve Klein, 2001: 341), daha fazla esneklik sağlamak, yetenekleri geliştirmek, tamamlayıcı girişim ve yetenekleri bir araya getirmek, yenilikçi fikirler geliştirmek ve bunları yeni durumlarda kullanmak, uzmanlık, bilgi ve pazar konusundaki üstünlükleri, hükümet tarafından ortaya konulan ticari, yasal veya politik bariyerlerin üstesinden gelebilmek (Taylor, 2005: 471), maliyeti ve riski paylaşmak, mevcut pazarda genişlemek veya yeni pazarlara girebilmek, uzmanlaşma stratejilerini sürdürmek (Gulati ve Gargiulo, 1999:1441), kaynak ve uzmanlıkların birleştirilmesi yoluyla sinerji yaratmak (Paik, 2005: 491), içsel ve dışsal büyüme sebebiyle finansal olanaklar ve vergi avantajlarından daha fazla yararlanmak, daha yetenekli bir yönetim sistemine sahip olmak (Özgen ve Yalçın, 2006: 44), verimlilik kapasitelerini arttırmak, iç yapılarındaki ve dış çevrelerindeki belirsizlikleri azaltmak, kârlılığı arttıracak rekabet avantajlarını elde etmek, gelecekteki iş fırsatlarını değerlendirebilmek, işleri çeşitlendirmek, performansını arttırmak, teknik standartların geliştirilmesini sağlamak, rakiplerden önce harekete geçebilmek, endüstrideki eğilimleri takip etmek (Todeva ve Knoke, 2005: 127–128), yeni teknoloji ve üretim yeteneklerini elde etmek (Wheelen ve Hunger, 2004: 127), belirli dağıtım kanallarına ulaşmak (Iyer, 2002), bir marka imajı yaratıp bu imajı yerleştirebilmek, iyi müşteri ilişkileri geliştirebilmek (Akgemici, 2007: 259), yeni ürün pazarlarındaki üretim ve pazarlama maliyetlerini azaltmak, ürüne değer katmak ve meşruluk kazanabilmek (Inkpen, 2002: 268) gibi farklı nedenler yer almaktadır.

Stratejik işbirlikleri, ölçek ekonomileri yaratma, stratejik pazarlara ulaşabilme ve ticari bariyerleri aşabilme gibi küresel stratejileri uygulamanın bazı avantajlarından yararlanabilmek amacıyla da oluşturulmaktadır. Ayrıca stratejik işbirlikleri ihtiyaç duyulan varlık ve yeteneklere sahip olunmaması durumunda da tercih edilen önemli bir stratejidir. Bu doğrultuda işbirlikleri, yukarıda sayılan nedenler dışında pazardaki boşlukları dolduracak ürün veya hizmeti üretme, kapasitenin tam olarak kullanılması, düşük maliyetli üretim yeteneklerine sahip olma ve gerekli yatırım miktarının azaltılması gibi farklı amaçlarla da kurulabilmektedirler (Aaker, 1995: 313–314). Stratejik işbirliği oluşturmaya ilişkin nedenlerin bazıları aşağıda ayrıntılı olarak ele alınmıştır:

Rekabet Avantajı Elde Etmek: Pazarın küreselleşmesi doğrultusunda işletmeler açısından yeni fırsatlar ortaya çıkmıştır. Küresel fırsatları elde etmek veya müşteri tedarikçi bağlarını güçlendirmek isteyen işletmeler stratejik işbirliklerini oluşturma yoluna gitmektedirler. Çünkü hızlı değişimin yaşandığı ve yeni teknolojilerin endüstrilerdeki rekabet yapısını değiştirdiği çevrede işletmeler açısından işbirliklerini oluşturmak bir gereklilik haline gelmiştir (Buerger ve Nuelle, 1995: 1). Bu doğrultuda, bulunduğu pazarda rekabet avantajı elde etmek veya yeni alanlardaki fırsatları değerlendirmek isteyen işletmeler için stratejik işbirlikleri en önemli organizasyonel yapı olarak görülmektedirler.

Stratejik işbirliklerinin pazara girişi kolaylaştırması, risk, bilgi ve uzmanlığın taraflar arasında paylaşılmasına olanak sağlaması doğrultusunda ortak işletmeler açısından rekabet avantajı sağlaması söz konusu olmaktadır (Griffin ve Pustay, 2003: 348). Bu nedenle küresel rekabet ortamında, rekabet gücünü arttırmak isteyen işletmeler, uygun ortaklarla doğru zamanda işbirliği yapmayı tercih etmelidirler.

Sinerji Yaratmak: İşletmelerin stratejik işbirliğine girmelerinin bir diğer nedeni sinerji yaratmak ve bu doğrultuda rekabet avantajı elde etmektir. İki veya daha fazla kişinin veya organizasyonun yeteneklerini ve kaynaklarını ortak bir hedefe ulaşmak için birleştirmesi taraflar arasında sinerji oluşturmaktadır (Hefner, 1994: 13). Ortak işletmelerin sahip oldukları güçlü yönler nedeniyle uzun dönemli sinerji yaratmaları ve

sürdüremeleri daha kolay olmaktadır. Ortakların katkıları doğrultusunda yaratılan bu sinerjinin amacı “kazan-kazan” durumunu ortaya çıkarmaktır (Dess ve diğerleri, 2005: 206). Son yıllarda işletmeler, sürdürülebilir rekabet avantajının, taklit edilmesi zor olan ticari ve endüstriyel bilginin yaratılması, sahip olunması, korunması ve kullanılması yoluyla elde edileceğinin giderek daha fazla bilincinde olmaktadır (Reid ve diğerleri, 2001: 79). Bu doğrultuda çoğunlukla, birbirleri ile doğrudan rekabet etmeyen işletmeler, süreç, teknoloji ve bilgilerini paylaşarak sinerji yaratmak arzusu ile işbirliği yapmaktadırlar (Griffin ve Pustay, 2003: 348).

Riski Paylaşarak Azaltmak: Günümüzde birçok endüstride rekabetin çok yoğun olması nedeniyle yeni pazara giren veya yeni ürün üreten hiçbir işletmenin başarı garantisi bulunmamaktadır. Bu bağlamda stratejik işbirlikleri bireysel olarak faaliyet gösteren işletmelerin riskini azaltmakta veya en azından kontrol altına almalarına olanak sağlamaktadır (Griffin ve Pustay, 2003: 347). Bu nedenle riski karşı tarafla paylaşarak azaltmayı amaçlayan işletmeler stratejik işbirliklerini oluşturma yoluna gitmektedirler. Riskin işbirliği ortağıyla paylaşılması, özellikle pazara yeni giren veya faaliyetlerine yeni başlamış olan işletmeler açısından önemli bir husustur.

Yeni Teknolojilerin Gelişmesini veya Yayılmasını Sağlamak: Yapılan araştırma sonuçlarına göre, stratejik işbirlikleri teknoloji yoğun işletmelerin başarısında temel rol oynayan önemli bir stratejidir. Yeni teknolojileri elde etmek veya geliştirmek isteyen işletmelerin gelecekte başarılı olabilmeleri açısından işbirliği oluşturmaları gerekmektedir (Hitt ve diğerleri, 2005: 273). Çünkü iki veya daha fazla işletmenin teknolojik uzmanlıklarını birleştirmelerine olanak sağlayan stratejik işbirlikleri, taraflar açısından ürünlerin üretilmesi konusunda bağımsız olarak hareket etmelerinden daha fazla fayda elde etmelerini mümkün kılmaktadır (Dess ve diğerleri, 2005: 204).

Teknoloji, organizasyonel alan sınırlarını oluşturma ve içsel yapıları şekillendirmede temel rol oynayan unsurdur (Todeva ve Knoke, 2005: 131). Bu bağlamda stratejik işbirliklerinin oluşmasını teknolojik değişimdeki hız önemli ölçüde etkilemektedir (Simonin, 2002: 248). Çünkü teknolojik hız ürün yaşam eğrisinin kısalmasına neden olmakta ve bu sayede işletmeleri yeni teknoloji ve yeni ürün geliştirmeye zorlamaktadır.

Bu doğrultuda gelişen yeni teknolojilere kısa zamanda adapte olabilen işletmeler rekabette üstünlük sağlamaktadırlar.

Yeni Pazarlara Hızlı ve Kolay Bir Şekilde Girebilmek: İşletmeler bir veya daha fazla sayıda yabancı işletme ile ortaklık kurarak üretim, tüketim ve yeni ürün geliştirme konularında stratejik işbirlikleri oluşturmak suretiyle yabancı ülke pazar veya pazarlarına girebilmektedirler (Özgen ve Yalçın, 2006: 96). Çünkü stratejik işbirlikleri işletmelerin yeni pazarlara hızlı ve daha düşük maliyetle girmelerine olanak sağlayan yapılardır (Griffin ve Pustay 2003). Pazarda hızlı olmanın işletmeler açısından önemli bir unsur olması nedeniyle, ürün veya hizmet konusunda başarılı olan işletmeler çoğunlukla yeni pazarlara girmeyi amaçlamaktadırlar. Bu sayede, müşteri ihtiyaçları, ürüne ilişkin promosyon ve doğru dağıtım kanalı konusunda gerekli pazarlama uzmanlığına sahip olmakta ve pazar payını garanti altına almaktadırlar (Dess ve diğerleri, 2005: 203).

Stratejik işbirlikleri bazı pazarlara girmek için dağıtım, marka ismi, satış organizasyonu, teknoloji, ar-ge veya üretim yeteneği gibi anahtar başarı faktörlerine sahip olmayan işletmeler açısından oldukça fazla tercih edilen küresel bir stratejidir (Aaker,1995: 311). Ayrıca yeni bir pazara girmek isteyen işletme rekabetin yoğun olması veya ev sahibi ülkedeki hükümet düzenlemeleri gibi çeşitli nedenlerden ortaya çıkan çok sayıda engel ile karşılaşmaktadır. Ancak pazarı bilen ortak ile yapılan işbirliği anlaşmaları işletmelere önemli düzeyde avantaj sağlamaktadır. Bu sayede özellikle devlet engellerinin aşılması ve ürünün dolaşımını kolaylaşmaktadır (Child ve Faulkner, 1998).

İşleri Çeşitlendirmek: Üst yönetimin sorumluluğunda olan ve temel bir büyüme stratejisi olarak değerlendirilen çeşitlendirme stratejisinde, işletmeler yeni ürün pazarlarına ve özellikle uluslararası pazarlara, bu konuda deneyim sahibi işletmelerle işbirliği yaparak girmektedirler. Bu sayede güç ve yeteneklerin beraberce kullanımı doğrultusunda taraflar birbirlerinin mevcut bilgi ve deneyimlerinden faydalanmaktadırlar (Hitt ve diğerleri, 1999: 315). Stratejik işbirlikleri, tamamlayıcı kaynakları elde etme konusunda hızlı ve esnek bir yöntem olması doğrultusunda mevcut işlerini çeşitlendirmek isteyen işletmeler tarafından en çok tercih edilen strateji

olmaktadırlar.

Sektör veya Pazarda Mevcut Durumu Korumak: Durağan stratejilerin uygulanmasında, gerek pazara yeni girebilecek potansiyel rakiplerin, gerekse pazarda bulunan diğer işletmelerin olası davranışlarına karşı, çeşitli konularda işletmelerarası işbirliği yapılarak iç verimliliğin arttırılmasına çalışılmaktadır. Çünkü iç verimliliğin artması ve maliyetlerin azalması doğrultusunda işletmelerin rekabet üstünlüklerinin sürdürülmesi söz konusu olmaktadır (Hitt ve diğerleri, 1999: 315).

Varlık ve Yetenekleri Birleştirerek Güçlenmek: İşletmelerin ortaklık ilişkilerine girmelerinin temel nedenlerinden birisi de, tek başlarına yapamayacakları faaliyetleri birlikte yürüterek fayda elde etmektir (Mohr ve Spekman, 1994: 135). Bu nedenle işletmeler kullanılmayan kaynaklarından değer yaratmak, mevcut kaynaklarını daha etkin kullanmak veya yeni kaynaklar yaratmak için diğer işletmelerle işbirliği yapmaya ihtiyaç duymaktadırlar (Mitchell ve diğerleri, 2002: 206).

İşletmeler arası işbirlikleri yeni iş fırsatları yaratabilmek ve mevcut işlerdeki etkinliği arttırabilmek için farklı işletmelerin kaynaklarını birleştirmelerini gerektirmektedir (Mitchell ve diğerleri, 2002: 204). Mevcut varlık ve yeteneklerini ortaklarıyla birleştiren bu işletmelerin amacı, durağan veya büyüme stratejilerini uygulamak veya mevcut üstünlüklerini rakiplerine karşı korumaktır (Hitt ve diğerleri, 1999: 316). Bu nedenle işletmelerin çekici kaynak ve yeteneklere sahip olmaları stratejik işbirliği oluşturma konusunda ortak olarak seçilmelerini önemli ölçüde etkilemektedir.

Uzmanlık ve Bilgiyi Paylaşmak: Stratejik işbirliği oluşturmaın diğer önemli bir nedeni de işletmenin sahip olmadığı bilgi ve uzmanlığı kazanma isteğidir. Burada uzmanlaşmanın sağlayacağı getirilerin koordinasyon maliyetlerinden daha fazla olması önemli bir etkidir (Park ve Ungson, 2001: 44). İşletme yöneticileri bir şeyi nasıl üreteceğini, belirli kaynakları nasıl elde edeceğini, yerel hükümet düzenlemeleriyle nasıl baş edeceğini veya işletmeyi farklı çevrede nasıl yöneteceğini öğrenmek isteyebilir (Griffin ve Pustay, 2003: 348). Stratejik işbirliği oluşturulan yerel ortak tarafından sağlanan bu tarz bilgilerin işletmenin işlerini kolaylaştırması nedeniyle önemli ölçüde

avantaj yaratması söz konusu olmaktadır.

İşletmenin Değerini Arttırmak: İki veya daha fazla işletmenin sermaye piyasasındaki hisse senetlerinin değeri, stratejik işbirlikleri yoluyla yükselebilmektedir. Böyle bir sermaye kazancı elde edebilmek amacıyla birçok işletme işbirliği oluşturma yoluna gitmektedir (Hitt ve diğerleri, 1999: 316).

Sahip Olunamayan Varlık ve Yetenekleri Elde Etmek: Sürdürülebilir rekabet avantajı, işletmenin değerli, nadir ve özel yetenek veya kaynakları bir araya getirebilme yeteneğine bağlıdır (Mowery ve diğerleri, 2002: 292). Ancak bazı değerli, nadir ve taklit edilemeyen varlık ve yetenekleri elde etmek, işletmeler açısından zor ve yüksek maliyetli olabilmektedir (Hitt ve diğerleri, 1999: 316). Böyle bir durumda işletmelerin stratejik işbirlikleri oluşturmaları doğrultusunda, sahip olmadıkları varlık ve yeteneklere kolay ve düşük maliyetli olarak ulaşmaları söz konusu olabilmektedir.

Belirsizlikleri Azaltmak: Günümüzde stratejik işbirliklerinin geliştirilmesini etkileyen en önemli neden, küresel endüstrilerin birçoğundaki belirsizlik ve karmaşıklığın, işletmelerin ortaklık kurmamaları durumunda başarısız olmalarına yol açmasıdır (Hitt ve diğerleri, 2005: 272). Bu doğrultuda stratejik işbirlikleri çevresel belirsizliklerin nasıl yönetileceği ve kaynak yetersizliğinin üstesinden nasıl gelineceğine ilişkin stratejilere dayalı olarak oluşturulmaktadır (Zaman ve Mavondo, 2001: 3). Özellikle uluslararası iş alanında faaliyet gösteren yöneticiler yüksek düzeyde belirsizlik ile karşı karşıya kaldıkları için bazen hata yapabilmektedirler (Buckley ve Glaister, 2002: 58). Çünkü uluslararası stratejik işbirliklerinin faaliyetleri, ortakların davranış ve verimlilik normlarının farklılığı, tüketici tercihlerindeki değişime bağlı olan talep belirsizliği, politik istikrarsızlık ve ekonomik belirsizlik gibi unsurlardan etkilenmektedir. Bunlara ek olarak, farklı ülkelerdeki işletme yönetim sistemlerinin farklı olması nedeniyle de önemli belirsizliklerin ortaya çıkması söz konusu olmaktadır (Pangarkar ve Klein, 2001: 343). Bu nedenle işletmelerin yüksek derecede çevresel belirsizlik ile karşı karşıya kaldıklarında belirsizliklerin en aza indirgenmesi amacıyla stratejik işbirliklerine başvurmaları kaçınılmaz olmaktadır.

Maliyetlerin Paylaşılması Doğrultusunda Verimlilik Sağlamak: Verimliliği yükseltmek amacıyla oluşturulan stratejik işbirliklerinin temelinde varlık ve yeteneklerin atıl olan kapasitelerini doldurarak, maliyetleri düşürmek, verimliliği arttırmak ve böylece tasarruf sağlamak yer almaktadır (Hitt ve diğerleri, 1999: 317). İşletmelerin sermayelerini ve değer yaratan faaliyetlerini birleştirerek maliyetlerini azaltmalarına olanak sağlayan stratejik işbirlikleri sayesinde ortaya çıkan sinerji, faaliyetlerin etkin bir şekilde yerine getirilmesini ve ölçek ekonomisinden yararlanılmasını sağlamaktadır (Dess ve diğerleri, 2005: 204). İşletmelerin işbirlikleri yoluyla maliyetlerini azaltmalarında ölçek ekonomilerinin gerçekleştirilmesi, üretim, pazarlama veya araştırmanın ortak ile birlikte yürütülmesi ve organizasyonel idarenin daha etkin olması gibi unsurlar etkilidir. Ayrıca işletmeler yeniliklerin veya diğer sermaye yoğun faaliyetlerin maliyetlerini ortaklarıyla paylaştıklarında riskin azalması da söz konusu olmaktadır (Reid ve diğerleri, 2001: 83).

1.12.4. İşbirliğinin Avantajları Ve Dezavantajları

1.12.4.1. İşbirliğinin Avantajları

Günümüzdeki iş çevresi işletme faaliyetlerinin dünya çapında gelişme göstermesi açısından oldukça elverişlidir. Karmaşıklık, birbirine bağlılık ve yoğun iletişim gibi unsurların yer aldığı küresel toplumlarda stratejik işbirlikleri, ortaklığa giren işletmelere önemli avantajlar sağlamaktadırlar. Çünkü işbirliği ilişkileri içerisine giren ve farklı rolleri üstlenen ortaklar varlık ve yeteneklerini birleştirerek faaliyet göstermeleri sayesinde tek başlarına elde edemeyecekleri fırsatları, işbirliği yoluyla elde etme şansına sahip olabilmektedirler.

İşletmelerin, hızla değişen iç ve dış çevre koşullarına ayak uydurabilmeleri için gerekli gücü sağlayan stratejik işbirlikleri; küresel fırsatları arttırmakta, işlem maliyetlerini azaltmakta, örgütsel öğrenmeyi kolaylaştırmakta (Hagedoorn ve Osborn, 2002: 518), çevresel belirsizliği azaltmakta (White ve Siu-Yun Lui, 2005: 914), işletmenin meşruiyetini attırmakta, yeni yetenekler elde etme fırsatı sağlamakta, işletmenin pazar gücü elde etmesine yardımcı olmakta, gelecekteki yatırımlar için tercihler yaratmakta (Lin, 2006: 1), bilgi ve uzmanlığın paylaşılmasını ve ortaklar arasında sinerjinin yaratılması doğrultusunda rekabet avantajı elde edilmesini sağlamakta (Griffin ve

Pustay, 2003: 361), işletmelerin stratejik hedeflerine daha hızlı, daha az maliyetle ve daha başarılı bir şekilde ulaşmalarına olanak sağlamakta (Aaker, 1995: 312), değer zincirindeki üretim veya diğer giderleri azaltmakta, yeni teknolojilerin gelişmesini ve yayılmasını sağlamakta (Dess ve diğerleri, 2005: 203), işletmenin müşteriye odaklanmasını, teknik kaynaklara ulaşmasını ve güvenilirliğinin artmasını sağlamaktadırlar (Thompson, 1993: 2).

Stratejik işbirliklerinin amacı, ilişkilerin dışında kalan işletmelerle daha etkin bir şekilde rekabet edebilmek için uzun dönemli ortaklık ilişkileri oluşturmak ve sürdürmektir (Lin, 2006: 1). Çünkü stratejik işbirliklerinin oluşturulması, işletmeler açısından pazara giriş kolaylığı veya pazardaki pozisyonlarını güçlendirerek mevcut pazar paylarının artırılmasını sağlamaktadır. Ayrıca tek başına hareket etmekten ziyade işbirliği oluşturulması pazarda ilk olabilmek, ürünü daha hızlı bir biçimde dizayn edebilmek ve daha fazla müşteri tatmini gibi olumlu sonuçlar ortaya çıkarmakta (Contractor ve Lorange, 2002: 19), yerel ortağın pazara ilişkin bilgisine ulaşılmasını, hükümet düzenlemelerinin iyi bir şekilde yerine getirilmesini, teknolojinin paylaşılmasını, üretim faktörlerine düşük maliyetle sahip olunmasını sağlamakta (Cullen ve Parboteeah, 2005: 293–294), işletme performansını etkilemekte, işletmenin gelişimine katkıda bulunmakta, örgütsel öğrenmeyi gerçekleştirmekte, işletmenin ününün yayılmasını ve işletmede yeniliklerin yapılmasını sağlamaktadırlar (Stuart, 1998: 670).

Özellikle yüksek çevresel belirsizlik ve hızlı değişen teknolojik yeniliklerle başa çıkma konusunda avantaj sağlayan stratejik işbirlikleri, işletmelerin, girişimin toplam riskini diğer taraf ile paylaşırken kendi temel yeteneklerine odaklanmalarını sağlamaktadır (Paik, 2005: 489). Bu bağlamda stratejik işbirliğine katılan her işletme birlikte çalışmanın avantajlarından faydalanmaktadır. Mesela küçük işletmeler daha iyi üretim, pazarlama ve dağıtım yapısına sahip olan uluslararası işletmeler ile stratejik işbirliği oluşturarak faaliyetlerini olumlu yönde desteklemektedirler.

Bir işletmenin tek başına sahip olamayacağı varlık ve yeteneklerin bir araya getirildiği stratejik işbirlikleri, yabancı pazarlara girmeyi kolaylaştırmakta, yeni ürün veya süreç geliştirmedeki sabit maliyetlerin ve riskin ortaklar arasında paylaşılmasına olanak

sağlamakta ve işletmelerin buldukları endüstride standart teknolojinin geliştirilmesini sağlamaktadırlar (Hill, 2006: 406–407). Ayrıca stratejik işbirliklerine giren işletmeler nadir bulunan bilgi ve yeteneklere ulaşma (Taylor, 2005: 471), yeni alanlarda pazara nüfuz etme ve teknik yönden sahip oldukları yetenekleri geliştirme (Thompson, 1993: 1) açısından da fayda sağlamaktadırlar.

Stratejik işbirlikleri işletmenin temel güçlerinden daha iyi sonuçlar elde etmesini sağlamaktadırlar. İşletmenin stratejik işbirliği yoluyla, üretimini, başka bir işletmenin dağıtım ağıyla veya ar-ge faaliyetlerini, diğer bir işletmenin üretim yetenekleriyle birleştirmesi doğrutusunda, işlerini deniz aşırı alanlara daha hızlı ve ucuz bir biçimde yayması söz konusu olmaktadır. Bu doğrutuda işletmelerin temel güçlerini geliştirmeye yönlendirmeleri sayesinde stratejik işbirlikleri yoluyla, değişime ve yeni fırsatlara daha hızlı bir şekilde karşılık verebilmektedir.

Stratejik işbirliği oluşturan işletmeler bu ilişkiden fayda sağlamayı amaçlamaktadırlar. Çünkü işbirlikleri yoluyla sağlanan ek ekonomik faydalar işletmelerin pazar güçlerini arttırmakta ve daha hızlı bir şekilde gelişmelerini sağlamaktadır (Reid ve diğerleri, 2001: 82). Cooper ve Lybrand tarafından yapılan çalışmaya göre, stratejik işbirliği oluşturan işletmeler bu tarz ilişkilere girmeyen işletmelere göre %11 oranında daha fazla gelir ve %20 oranında daha fazla gelişme göstermektedirler (Wheelen ve Hunger, 2004: 127).

Stratejik işbirlikleri, işletmelerin diğer işletmelerdeki üretime ilişkin teknik bilgiyi ve yeni yetenekleri öğrenmeleri için kullandıkları bir araçtır. İşletme performansı üzerinde pozitif etkilere sahip olan stratejik işbirliklerinde, büyük, oldukça yetenekli veya iyi bilinen bir ortağın bulunmasının bu birliğe katılan ve iyi bilinmeyen işletmeye statü sağlaması da söz konusu olmaktadır (Stuart, 2000: 793). Bu doğrutuda işletmeler arasında oluşturulan stratejik işbirlikleri, bilgi ve kaynak transferinin yanı sıra taraflara sosyal statü de sağlamaktadırlar.

Stratejik işbirlikleri yukarıda belirtilen avantajlarına ek olarak işletmeler açısından aşağıda yer alan avantajları da yaratmaktadırlar. Bunlar:

1. Ölçek Avantajı: Stratejik işbirlikleri ortak işletmelerin ölçek ekonomisi yaratmalarını sağlamaktadırlar (Holtbrügge, 2004: 256). Stratejik işbirliği yoluyla ölçek ekonomisi avantajı elde eden işletmeye eklenen yeni işler mevcut işlerle ilişkili ise, bunlar arasında koordinasyon sağlamak oldukça kolaydır. Ancak farklı nitelikteki işleri yönetmek farklı bilgi ve yetenekleri gerektirmektedir (Dent, 2001: 5). Bu nedenle işbirliği oluşturmaya ilişkin bu avantaj, özellikle standartlaşma ve bütünleşme konusundaki faydaların fazla olduğu küresel endüstrilerde daha çok etkili olmaktadır (Holtbrügge, 2004: 256).

2. Kaynak Avantajı: Stratejik işbirlikleri tamamlayıcı kaynak, yetenek ve güçlü yönlerin birleştirilmesi amacına yönelik olarak da kurulabilmektedirler. Özellikle rekabet ortamında elde edilmesi konusunda belirsizlikler bulunan veya ulaşılması zor olan kaynaklar işletmeleri stratejik işbirliklerine yönlendirmektedirler (Han, 2004: 1). Kaynak avantajları özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerden gelen işletmeler arasında oluşturulan işbirlikleri açısından önemlidir. Buna göre, gelişmiş ülkeden gelen ortak, yönetim know how'ı, finansal kaynaklar ve teknolojik yetenekleri sağlarken, karşı taraf yerel müşteri, tedarikçi ve hükümet düzenlemeleri konusunda katkıda bulunmaktadır (Holtbrügge, 2004: 256).

3. Öğrenme Avantajı: Stratejik işbirlikleri işletmelerin yeni yetenekleri öğrenmelerini ve içselleştirmelerini sağlamaktadırlar. Bu öğrenme yenilikçi teknolojiye veya finansal, pazarlama ve üretim uzmanlığına ulaşmayı kapsayabilmektedir. İşbirliği yoluyla örgütsel öğrenme deneyiminin kazanılması sonucunda işletmenin pazardaki hızı artmakta (Spekman ve diğerleri, 1998: 749), içsel gelişimleri sağlanmakta ve bu durum işletmenin gelecekteki işbirliği fırsatlarından etkin bir şekilde yararlanmasını mümkün kılmaktadır (Fyall ve Spyriadis, 2003: 9). Bu nedenle özellikle bilginin elde edilmesi ve uygulanmasına ilişkin yeteneklerin temel faktör olarak yer aldığı yoğun teknolojinin bulunduğu endüstrilerde öğrenme avantajının elde edilmesi işletmeler açısından önemlidir (Holtbrügge, 2004: 256).

1.12.4.2. Stratejik İşbirliklerinin Dezavantajları

Sağladıkları avantajların yanı sıra ortaklar açısından önemli miktarda zaman ve maliyet gerektiren stratejik işbirliklerinde yer alan her işletme farklı kültüre ve farklı iş yapma

usullerine sahiptir. Ancak taraflar arasındaki farklılıkların çok büyük olması, işbirliğinde uyumlu ilişkilerin oluşturulmasını büyük ölçüde engellemektedir. Bu nedenle farklılıklar konusunda ortakların ne zaman ve nasıl uzlaşacaklarını bilmeleri her iki taraf açısından avantajlı sonuçların ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Thompson, 1993: 3).

İşletmelerin yeni teknoloji ve pazarlara ulaşmalarını, ürün ve hizmetlerini çeşitlendirmelerini, araştırmada ve üretimde ölçek ekonomisi elde etmelerini ve kendi sınırları dışındaki bilgilere ulaşmalarını sağlayan stratejik işbirliklerinin ortaya çıkardıkları dezavantajlar ve sorunlar çoğunlukla göz ardı edilmektedir (Mohr ve Spekman, 1994: 135). Ancak stratejik işbirlikleri oluşturulurken sadece sağlayacakları faydaların değil ortaya çıkaracağı dezavantajların da göz önüne alınması gerekmektedir. Buna göre: Küçük işletmelerin hızla değişen iş ortamında rekabet etmelerine olanak sağlayan stratejik işbirlikleri uzun dönem bağlılığı gerektirmektedirler (Thompson, 1993: 2).

Stratejik işbirliklerinin zaman, para ve işgücü bakımından yüksek bağlılık gerektirmesi, çatışma potansiyeli taşıması, uygun ortağın belirlenmesinin zor olması, işletmenin stratejik önceliklerinin zaman içerisinde değişmesi, işbirliğinin oluşturulduğu ülkedeki yüksek politik risk, işbirliği ilişkileri bozulduğunda pazar bilgisi ve ortak olarak geliştirilen ürünlerin maliyet ve sahipliği gibi farklı konularda katılımcı işletmeler açısından bazı dezavantajları ortaya çıkarmaları söz konusu olmaktadır. Bunlar dışında karmaşıklığın artması, özerkliğin kaybedilmesi, bilgi asimetrisinin ortaya çıkması (Mohr ve Spekman, 1994: 135), işbirliği görüşmelerinin ve uygulama aşamalarının uzun zaman gerektirmesi, esnekliğin kaybedilmesi, bazı işletme yeteneklerinin körelmesi ve birtakım bilgilerin ortağa aktarılması (Xie ve Johnston, 2004: 213) gibi nedenler bu tarz ortaklık ilişkilerinde önemli derecede sorunlar yaratabilmektedirler. Stratejik işbirliklerinde doğru işletme ile anlaşma yapmak ve güçlü ilişkiler geliştirmek uzun yıllar gerektirmektedir. Bu nedenle kısa yaşam evresine sahip olan ürünlere odaklanan stratejik işbirlikleri ortaklar açısından dezavantaj yaratmaktadırlar. Yeteneklerin eşit düzeyde olmaması da işbirliği ilişkilerinde taraflar açısından önemli bir engel teşkil etmektedir. Bunun nedeni ortaklar arasındaki kaynak ve bilgi transferlerinin eşit olmayan yetenekler nedeniyle gerçekleştirilmesinin güç olmasıdır.

Ayrıca bazı durumlarda stratejik işbirliklerine katılmak, işletmenin diğer iş ilişkilerini yeniden organize etmesini, azaltmasını veya sona erdirmesini gerektirebilmektedir. Bu durum işletmeler açısından bazen gelecekte ortaya çıkabilecek iş fırsatlarının, potansiyel faydaların ve kârın kaybedilmesine yol açabilmektedir (Todeva ve Knoke, 2005: 129).

İşletmelerin karşılaşılabileceği birtakım tehlike ve sınırlılıkların bulunduğu stratejik işbirliklerinde yukarıda yer alan unsurların dışında dezavantaj yaratabilecek beş temel kaynak bulunmaktadır. Bunlar:

1. Ortakların Uyumsuzluğu: Ortaklar arasındaki uyumsuzluk, stratejik işbirliklerinde çatışmaya ve işbirliğinin performansının düşmesine neden olması bakımından en çok problem yaratan husustur. Uyumsuzluk ortakların işletme ve ulus kültürleri, amaç ve hedefleri arasındaki farklılıklardan veya iki ortağı birbirine bağlayan diğer bazı nedenlerden kaynaklanmaktadır. Birçok durumda ortaklar stratejik işbirliğine girmelerinin nedenlerini iyi bir şekilde analiz ettiklerinde uyumsuzluk problemleri önceden tahmin edilebilmekte ve gerekli önlemler alınabilmektedir. Buradaki en önemli başlangıç noktası, ortak işletmelerin yöneticilerinin karşılıklı olarak ilgi, ihtiyaç, hedef ve stratejiler hakkındaki düşüncelerini açıkça ortaya koymalarıdır. Çünkü ortaklar stratejik işbirliğine ilişkin temel konularda uzlaşmaya varamazlar ise faaliyetlerin başarısızlıkla sonuçlanması kaçınılmaz olacaktır (Griffin ve Pustay, 2003: 359). Bu nedenle tarafların yaptıkları görüşmeler stratejik işbirliğinin geleceği konusunda önemli ipuçları sağlamaktadır.

2. Bilgiye Ulaşma: Stratejik işbirliklerindeki bir diğer olumsuz durum, bilgiye erişimin sınırlı bir şekilde olmasıdır. İşbirliğinin etkin bir şekilde yürütülebilmesi için ortakların birbirlerine gerekli bilgiyi iletmeleri zorunludur. Ancak birçok işletme belirli bilgileri ortağıyla paylaşacağını önceden tahmin edememektedir. Bu nedenle faaliyetler başladıktan sonra rekabet pozisyonlarını tehlikeye atmamak açısından bazı bilgileri ortaklarına iletmemeyi tercih etmektedirler (Griffin ve Pustay, 2003: 360). Taraflar arasında bilgi paylaşımının sınırlı olması sonucunda işbirliğinin etkinliği olumsuz yönde etkilenmektedir. Ortaklığın etkin olarak çalışabilmesi için, tarafların gerekli olan bilgiyi zamanında birbirlerine sağlamaları zorunludur. Bu nedenle ortaklar bilgilerin

paylaşılması gerektiğini önceden bilerek işbirliğine girmelidirler.

3. Kazançların Dağılımında Yaşanan Çatışmalar: Stratejik işbirliklerindeki en önemli sorunlardan birisi de kazançların ortaklar arasında dağıtılması konusunda ortaya çıkmaktadır. Çünkü riski ve maliyeti paylaşan ortaklar aynı zamanda kazançları da paylaşmaktadırlar. Buna rağmen, kazanımların paylaşılmasında probleme neden olan ilk sorun finansal unsurlara ilişkindir. Örneğin, işletmeler ortak kazanımların bir kısmının tekrar girişime aktarılması, kazançların veya kârların paylaşılmasında kullanılacak olan muhasebe sistemi ve transfer fiyatlamaının nasıl yapılacağı gibi hususlarda anlaşmazlığa düşebilmektedirler (Griffin ve Pustay, 1998: 468). Bu noktada taraflar arasında düzenlenen kontrat önemli bir yol gösterici olmaktadır. Kazanç paylaşımı konusundaki diğer önemli bir sorun ise, işbirliğinde anlaşmazlık yaşanması durumunda finansal kaynakların taraflar arasında nasıl paylaşılacağı konusunda ortaya çıkmaktadır. Bu sorunu önleyebilmeleri açısından ortakların, işbirliğine yaptıkları yatırımın karşılığı olarak elde edecekleri kazanç oranları ve bunların nasıl hesaplanacağı gibi hususlarda başlangıç aşamasında anlaşmaya varmaları gerekmektedir (Griffin ve Pustay, 2003: 360).

4. Özerkliğin Kaybedilmesi: Stratejik işbirliklerinde karşılaşılan önemli dezavantajlardan birisi de, işletmelerin özerkliklerini kaybetmeleridir. Bu tarz yapılarda risk ve kârın paylaşılmasının yanı sıra, ortaklar birbirlerinin hareketlerini sınırlayacak şekilde, davranışların kontrolünü de paylaşmaktadırlar. Bu durum işletmeler açısından bazı sınırlamaların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Griffin ve Pustay, 2003: 360). Ancak yönetim felsefesi veya örgüt kültürü geliştirme konusunda zorluklarla karşılaşılan bağımsız işletmeler planlama ve organizasyon konusunda ortaklarını düşünürken bağımsızlıklarından belirli ölçüde vazgeçmek zorundadırlar (Mohr ve Spekman, 1996: 42). Bunun sonucunda işletmelerin özerkliklerini kaybetmeleri söz konusu olmaktadır.

5. Koşulların Değişmesi: Stratejik işbirliği faaliyetlerini etkileyen bir diğer unsur ise, çevredeki koşulların zamanla değişmesidir. Bazen ekonomik koşullardaki değişim işbirliği düzenlemelerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Ayrıca ortaya çıkan teknolojik gelişmeler, işbirliği anlaşmasının modasının geçmesine yol açabilmektedir

(Griffin ve Pustay, 2003: 361). Bu doğrultuda, işbirliğinin kurulmasını teşvik eden ekonomik koşulların değişmesi veya teknolojik gelişmelerin anlaşmayı geğersiz kılması nedeniyle, değişen şartlar, stratejik işbirliklerinin kendi ayakları üzerinde durmalarını önemli ölçüde etkilemektedir (Griffin ve Pustay, 1998: 468).

Uluslararası stratejik işbirliklerinin sayılarının artması işletmelerin doğal yapısının yeniden şekillenmesinde temel rol oynamaktadır. Pazarın karmaşıklığı arttıkça işletmelerarası işbirliklerini oluşturmak ve uluslararası işbirliklerine ilişkin düzenlemeleri başarılı bir şekilde yönetmek oldukça karmaşık bir hale gelmektedir. Bunun nedeni iki veya daha fazla ülkede ana merkezi bulunan özerk işletmelerin hedef ve isteklerinin uyumlaştırılmasının zor olmasıdır. Sonuç olarak, uluslararası stratejik işbirlikleri sık sık yüksek derecede istikrarsızlık ve kötü performans ile karşı karşıya kalmakta (Nielsen, 2002: 3) ve taraflar açısından birtakım olumsuzluklar yaratmaktadır.

BÖLÜM 2: YOKSULLUKLA MÜCADELEDE GÖNÜLLÜ KURULUŞLAR ARASI STRATEJİK İŞBİRLİĞİNİN ÖNEMİ ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

Yoksullukla mücadelede son derece aktif rol oynayan gönüllü kuruluşların stratejik işbirliğini ne derece önemsediklerinin ortaya konulmasını sağlamak için bir alan araştırması yapılmıştır. Alan araştırmasında derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır.

2.1. Araştırma Hakkında

Aşağıda öncelikle alan araştırmasında görüşme yapmış olduğumuz gönüllü kuruluşların, kuruluşlarını, kuruluş amaç ve faaliyetleri özetlenmiştir.

2.1.1.Cansuyu Yardımlaş ma ve Dayanış ma Derneği

Cansuyu Yardımlaş ma ve Dayanış ma Derneği, 2005 yılı Ağustos ayında Ankara'da kurulmuştur. Kuruluş amacı; afet, savaş, terör gibi olağanüstü ve olağan zamanlarda yurt içindeki ve yurt dışındaki ihtiyaç sahiplerine gıda, giyim, sağlık, eğitim, yakacak, kira, barınma, evlenme, yuva kurma, iş kurma, konut ve sair bütün hususlarda aynı, nakdi her türlü maddi ve manevi yardımda bulunmak ve insan hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmesinin önlenmesi ile hak ve özgürlüklerin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi yönünde çalışmalar yapmaktır.

Bu amaç doğrultusunda 2005 yılından bu yana gerek ulusal gerek uluslar arası arenada ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçlarına can suyu olabilme gayesi ile çalışmalarına devam etmektedir. Cansuyu Yardımlaş ma ve Dayanış ma Derneği' nin, 16 ilde temsilcilikleri bulunmaktadır.

2.1.2. Verenel Yardımlaş ma ve Dayanış ma Derneği

Verenel Yardımlaş ma ve Dayanış ma Derneği, 15 Şubat 2008 tarihinde kurulmuştur. Derneğin Türkiye genelinde 26 il ve ilçe de temsilcilikleri bulunmaktadır. Kocaeli de 2010 yılından beri hizmet veren bir temsilciliği vardır. Verenel Derneği; insanları, gerek ülkemizin ve gerekse küreselleşen dünyanın etkin birer varlıkları olarak kabul ederek,

dil, din, renk, ırk ve her türlü diğer ayrımlara değer vermeden insani anlamda duygusal, maddi, manevi paylaşım iletişiminde bulunmak amacı ile kurulmuştur. Faaliyet alanı ise yurt içinde ve yurt dışında ihtiyaç sahiplerine aynı ve nakdi yardımlar ulaştırmak.

2.1.3. Ay Işığı Yetim ve Öksüz Çocuklar Eğitim ve Yardımlaşma Derneği

06/02/2002 Tarihinde öncelikle yetim ve öksüz çocuklara ve mağdur ailelere yardım yapabilmek amacı ile Kocaeli ilinde bulunan hayırsever iş adamlarının öncülüğün de kuruldu, kısa sürede Kocaeli'nde geniş kitlelere ulaşan Ay Işığı Derneği yardım ağını İzmit merkezinden tüm Kocaeli ye yayarak ihtiyaç sahibi aileler için adeta umut ışığı oldu, ihtiyaç sahibi ailelerin her türlü ihtiyacını karşılamayı kendine amaç edinen dernek, hayırseverlerin desteği ile Kocaeli de bulunan tüm ihtiyaç sahiplerine ulaşmak için gayretli ve disiplinli bir şekilde kuruluş amacına uygun olarak çalışmalarına devam etmektedir.

2.1.4. Kimse Yok Mu Dayanışma Ve Yardımlaşma Derneği

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi danışman üyesi olan Kimse Yok Mu, 18 Ocak 2002 tarihinde kuruldu. 19 Ocak 2006 tarih ve 2006-9982 nolu Bakanlar Kurulu kararı ile "Kamu Yararına Çalışan Dernek" statüsü kazandı. Bakanlar Kurulu'nun 6 Şubat 2007 tarihli ve 2007-11683 sayılı kararı ile "İzinsiz Yardım Toplama" yetkisi aldı. 10 Ağustos 2008 tarihinde "TBMM Üstün Hizmet Ödülü"ne layık görüldü. 2010 yılından bu yana Türkiye'deki mültecilerin sağlık, eğitim, gıda gibi ihtiyaçlarını karşılamak için Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği ile ortak olarak çalışmaktadır. Türkiye'de 40 şubesi ve dünya genelinde on binlerce gönüllüsü bulunan Kimse Yok Mu, 110 ülkede insanî yardım faaliyetleri gerçekleştirmektedir.

Yoksulluğun uğradığı her yerde ve her durumda görev başında olan Kimse Yok Mu, 12. yılını geride bıraktığı 2014 yılı itibariyle çalışma alanlarını 7 kategoride sınıflandırmaktadır. İnsani yardım, kalıcı yardımlar, afet yardımları, eğitim, sağlık, yetim yardımları, temiz su ve olarak sıralanabilecek bu alanlarda Türkiye'de ve dünyada pek çok ihtiyaç sahibinin problemlerinin kalıcı olarak çözülmesine vesile olmaktadır.

2.1.5. Yoksullara Yardım Derneği

Yoksullara Yardım Derneği, 1958 yılında İstanbul Yıldız'da Leman Arbatlı tarafından kurulmuştur. Derneğin Türkiye genelinde 8 ilde şubesi bulunmaktadır. İlk şubesi 1992 yılında Kocaeli'nde kurulmuştur. Dernek zaman içerisinde Bakanlar Kurulu kararı ile kamu yararına çalışan dernek sayılmıştır. Yoksullara Yardım Derneği öncelikle, ihtiyaç sahibi olan öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılama onlara kol kanat germek amacı ile kurulmuştur.

2.1.6. Beşir Derneği

Beşir Derneği 2004 yılında İstanbul Pendik' te kuruldu. İlk etapta eğitim hizmetleri veren bir dernekti. Daha ağırlıklı olarak çocuklara, gençlere yönelik projeler üretiyordu. Fakat 2005 yılında Açe'de yaşanan tsunami ve 2007 yılında Pakistan'da meydana gelen selde yurt çapında bir kampanya başlattı. Bu kampanyalar ile de vizyonunu genişletmiş oldu. 2011 yılında ise vizyonunu, yönetimini tüzüğünü değiştirerek uluslararası bir sosyal yardımlaşma derneği olarak faaliyet göstermeye başladı. Beşir Derneği şuanda yurtiçinde 237 temsilciliğiyle en yaygın temsilcilik ağına sahip sosyal yardımlaşma derneğidir. 52 ülkede faaliyet gösteren bir dernektir. İnsani yardım adına her türlü operasyonlara katılabilmektedir. Beşir Derneği, Türkiye'de ve dünya da insanlığın ihtiyaç duyduğu her alanda hizmet etmeyi ve ihtiyaçlara çare olmayı kendine amaç edinmiştir.

2.1.7. Kocaeli İnsani Yardım Derneği

İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı'nın Kocaeli deki partner kuruluşudur. Aralarındaki özel bir protokolle İHH'nın dünyada yaklaşık 140 ülke ve bölgede yürütmüş olduğu çalışmaların Kocaeli ayağını yürütmektedir. Hem Kocaeli deki hem Türkiye'deki hem de dünyanın diğer coğrafyalarındaki mazlumlarla yardımlaşma ve dayanışma içerisinde olmak adına bir nebze de olsa acılarını hafifletmek adına bu vazifeyi yürütmekte olan bir yardım kuruluşudur. İnsani Yardım Derneği olarak 8 yıllık bir gönüllü çalışmasının neticesinde, Haziran 2012 de dernekleşme kararı almış ve bu karar neticesinde kurulmuştur. Yapmış olduğu çalışmaların, tümü İHH İnsani Yardım Vakfı'nın çalışmalarıdır. Yetim sponsorluk sistemi, kurban faaliyeti ana faaliyet konuları

arasında bulunmaktadır. Dönemsel kampanyalar, savaş ve doğal afet bölgelerindeki dünyanın neresinde olursa olsun ayırım gözetmeksizin hem Müslüman coğrafyasında hem gayrimüslimlerin coğrafyalarında hizmet yapmaktadır. Dernek kuruluş tüzüğünde kuruluş amacı şöyle özetlenmektedir: İnsanlar arasında dil, din, ırk, renk, mezhep ayımı yapmaksızın nerede bir mazlum varsa, nerede bir ihtiyaç sahibi varsa, öncelik sırasına göre savaşlar, doğal afetler ve yoksullukla mücadele etmektedir.

2.1.8. Düşkün ve Yaşlıları Koruma Derneği

Düşkün ve Yaşlıları Koruma Derneği, 1987 yılında büyük bir ihtiyaç hissedildiği için kurulmuştur. Derneğin kurucusu ve halen başkanı Sevcan Tamer dir. Kocaeli’de yapılma aşamasında olup da yarım kalan bir düşkünler yurdunun olması, bunun bitirilmemesi üzüntüsü Sevcan Hanım ve arkadaşlarını dernek kurmaya yöneltmiştir. Sevcan Hanım kuruluş aşamasını şu şekil de anlatmıştır; *“Derneğimizin adı Düşkün Yaşlıları Koruma Derneği idi. Sadece düşkün yaşlıya yönelik bir çalışma düşünüyorduk. Fakat diyorum ya Allah’ın bir hikmeti, bunu almış arzuhalci yazarken Düşkün ve Yaşlıları Koruma Derneği yazmış ve koymuş araya. Bir “ve” o kadar işi değiştirdi ki o kadar büyük bir değişiklik oldu. Tabi biz dedik ki bunda da var bir hikmet, değiştirmedik. Ama birden bire karşımıza iki büyük grup çıktı. Hem düşkün hem yaşlı grubu çıktı. Bu karşımıza çıkan büyük grubun istek ve talepleri ilk basamakta bizi korkutur gibi oldu. Fakat hiç de zor değilmiş. İnsan isterse çok güzel şeyler olabiliyormuş.”* Düşkün ve Yaşlıları Koruma Derneği 1987 yılından bu yana Kocaeli de yaşayan düşkün ve yaşlıların ihtiyaçlarına çözüm üretmeye devam etmektedir.

2.2. Araştırmanın Genel Çerçevesi

Bu bölümde araştırmanın konusu, amacı, önemi, sınırlılıkları, yöntemi, modeli, evreni ve örnekleme, uygulaması, verilerin toplanması, analizi ve değerlendirilmesi hakkında gerekli açıklamalara yer verilmiştir.

2.2.1 Araştırmanın Konusu

Yoksulluk, insanlığın üçüncü bin yılda karşılaştığı en büyük sorundur ve bu sorunla hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler yüz yüze kalmaktadır. (Uraf, 2008:547) Türk

toplumunda yoksulluk, özellikle son yıllarda yaşanan ekonomik krizlerle birlikte daha belirgin bir şekilde kendisini göstermiştir. Gerçi aile ve akrabalık temelinde var olan geleneksel yardımlaşma ve dayanışma türünde kendini gösteren dinamiklerin etkisi sayesinde yoksulluk, çoğu kez kontrol altında tutulabilmiştir. Bu yönüyle aile ve akrabalık bağları, burada tampon mekanizması işlevini görmektedir. Fakat yoksulluğun belirli kesimlerde artarak devam etmesi ve gittikçe yaygınlaşıp yeni sosyal kesimlere de sirayet etmesi, ailevi bağların gevşemesine yol açmakta ve bu yönüyle de sivil yardımlaşmayı olumsuz yönde etkilemektedir. Bugün yoksulluk, aile içi parçalanma, aile bireyleri için ise sosyal ve psikolojik problemlerle karşılaşma riskini artıran bir olgu haline gelmiştir. Sosyal devletin, ekonomik imkansızlıklarından ötürü, aile politikalarını geliştirememesi ve mevcut sosyal güvenlik mekanizmalarıyla yoksulluk sorununun karşısında aciz kalması sonucunda alternatif kaynakların ve yöntemlerin geliştirilmesine ihtiyaç vardır. İşte bu durum, yükün, toplumun çekirdek kurumu konumundaki aile müessesesinden alınıp, ikincil ilişkiler vasıtasıyla kurulan ve gönüllülük esasına dayanan sivil toplum kuruluşlarına aktarılması gereğini ortaya çıkarmıştır. (www.sosyalsiyaset)

Bütün medeni memleketlerde sosyal yardım işleri bu maksatla kurulmuş olan gönüllü kuruluşlar aracılığıyla yapılmaktadır. Düşkün ve fakirlere yardım etmek isteyen vatandaşlar, ihtiyaç sahiplerini teker teker arayıp bulmanın zorluğundan kurtulmak için, yapmak istediği yardımın maksadına uygun bir hayır kurumuna bağışta bulunmaktadır. Fertlerin hayır kurumları vasıtasıyla yoksullara yardım etmeleri, doğrudan doğruya yapılan bireysel yardımlardan çok daha faydalı ve verimlidir. Gerçekten fert bütün iyi niyet ve dikkatine rağmen topluluk içerisinde hakiki yoksulları bulup çıkarmakta büyük zorluklar karşısında kaldığı halde, geniş teşkilat ve elemanları olan hayır kurumları sürekli bir araştırma ve gözlemlerle gerçek yoksulları arayıp bulmaktadır. Bundan başka hayır kurumları tuttukları kayıtlar sayesinde aynı bireylere gereğinden fazla yardım yapıp diğer yardıma muhtaç olanların yüzüstü bırakılmaları tehlikesinin önüne de geçebilmektedir. (Dicleli, 1946:114)

Gönüllü kuruluşların, varlıklarını sürdürebilmeleri, acımasız rekabet koşulları karşısında mücadele edebilecek gücü kazanabilmeleri ve daha geniş kesimlere hizmet

verebilmeleri için büyümeleri ve işbirliği yapmaları gerekmektedir. (Stanton, 1995:18) Gönüllü kuruluşlar iş birliğine kendi faaliyetlerine yardımcı olduğu için değil, daha fazla hizmet verebilmek adına başvururlar.

Gönüllü kuruluşların tek başlarına sadece gönüllü ve bağışçılarla yeterli hizmeti verebilmeleri mümkün değildir. Bu nedenle gönüllü kuruluşlar, daha çok ihtiyaç sahibine ulaşabilmek ve daha kaliteli hizmet verebilmek için kimi zaman devlet ile kimi zamanda özel kurumlar ile ortak faaliyetler yürütmektedir. Fakat bu çalışmada gönüllü kuruluşların, devlet ve özel kurumlarla yaptıkları işbirliklerinden ziyade, kendi içlerinde olması gereken işbirliğini konu almaktadır.

2.2.2. Araştırmanın Amacı ve Hipotezi

Bu araştırmayla yoksulluk sorununun çözümü için gönüllü kuruluşlar arası stratejik işbirliğinin gerekliliğinin ve öneminin vurgulanması amaçlanmıştır.

Bu bağlamda araştırmanın alt amaçları şunlardır;

Alt Amaçlar;

Ülkemizde faaliyet gösteren gönüllü kuruluşlar arasında işbirliğiyle yürütülen projeler olup olmadığının belirlenmesi,

Gönüllü kuruluşlar stratejik işbirliğinin önemini ve gerekliliğinin farkında olup olmadığının belirlenmesi,

Yoksullukla mücadele için üretilen projelerin işbirliğiyle üretilip yürütülmesinin bu projelerin hizmet kalitesini ve verimliliği artırıp artırmayacağını belirlenmesi,

Gönüllü kuruluşların ortak faaliyetlerde bulunup birbirlerini desteklemesinin kamuoyunun gözünde itibarını ve güvenilirliğini arttırmasında etkisinin olup olmayacağını belirlenmesi,

Gönüllü kuruluşların ortak hareket etmesinin, daha fazla ve farklı ihtiyaç sahibine ulaşma da katkısının olup olmayacağını incelemesi.

Belirlenmiş olan bu amaçlar doğrultusunda araştırmamızın hipotezi, yoksullukla mücadele daha etkin çözümler üretip daha verimli sonuçlar elde edebilmek için gönüllü kuruluşlar arası stratejik işbirliği son derece önemli ve gereklidir.

2.2.3. Araştırmanın Önemi

Yaşadığımız dönemde insan nüfusunun artması, köyden kente göçün yoğunlaşması vb. gibi nedenlerle ihtiyaç sahiplerinin sayısı gün geçtikçe artmıştır. İhtiyaç sahiplerine yardımcı olabilmek ise sosyal devletin görevleri arasındadır. Fakat ihtiyaç sahiplerinin sayısının her geçen gün artması ve gönüllü olarak ihtiyaç sahiplerine yardım eli uzatmak isteyen insanların var olması yardım kavramını devlet tekelinden çıkarıp gönüllü kuruluşların kurulmasına vesile olmuştur.

Ülkemizde hatırı sayılır oranda gönüllü kuruluş, ihtiyaç sahiplerine yardımcı olmaktadır. İşte bu noktada gönüllü kuruluşların sayısı fazlaşınca ortaya iletişim sorunu çıkmaktadır. Araştırmamızda vurgulamaya çalıştığımız ise, ciddi bir güce sahip olan gönüllü kuruluşların, birarada hareket etme kabiliyetlerini arttırdıklarında daha kaliteli hizmet üretebilecekleri doğrultusundadır. En çok da yardımların dağılımı konusunda birbirleri arasında oluşturacakları bir iletişim ağı mükerrer yardımları ortadan kaldırıp daha fazla sayıda insana ulaşılmasını sağlayacaktır. Araştırmada elde edilen verilerin gönüllü kuruluşlar arasında bir farkındalık oluşturması ve yeni çalışmalara ışık tutması beklenmektedir.

2.2.4. Araştırmanın Sınırları

Araştırmanın konusunun kapsamı açısından derinliğinin ve genişliğinin sınırlandırılması, araştırmanın verimli ve başarılı bir biçimde sonuçlanmasına ve araştırmacının kolay ve rahat çalışmasına yardımcı olmaktadır. Bu noktadan hareketle, “Yoksullukla Mücadelede Gönüllü Kuruluşlar Arası Stratejik İşbirliğinin Önemi; Kocaeli Alan Araştırması” adlı araştırmanın içerisinde, sadece yoksullukla mücadele eden gönüllü kuruluşlara yer verilmiştir. Bu çerçevede de yoksullukla mücadele çerçevesinde hizmet

gösteren çeşitli gönüllü kuruluş temsilcileriyle yüz yüze görüşmeler yapılmıştır.

2.2.5. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada gönüllü kuruluş temsilcileriyle derinlemesine görüşme yöntemi kullanılmıştır. Nitel bir yöntem olan derinlemesine görüşme yöntemi, araştırmacıya görüşmecinin bakış açısını derinlemesine keşfetme olanağı vermektedir. Bu yöntemde görüşülecek kişiler, araştırılan konunun ya uzmanı olmalı ya da konuda karar verici konumda olmalıdır. (Baş ve Akutman, 2008:111) Bu nedenle doğru bilgi alabilmek adına gönüllü kuruluşlardaki en yetkili kişilerle görüşülmeye çalışılmıştır.

Görüşmeler için randevular alınmış, bu esnada görüşülecek konuya ilişkin katılımcılara herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Sadece görüşmenin bilimsel bir araştırmayla ilgili olduğu belirtilmiştir. Böylece katılımcıların, araştırılan konuyla ilgili önceden hazırlık yapmaları önlenmiştir. Mevcut farkındalık düzeylerinin hazırlıksız olarak gerçek durumu yansıtmaması amaçlanmıştır. Görüşme mekanı olarak, kendilerini daha rahat hissedebilmeleri için katılımcıların çalışma ortamları kullanılmıştır. Görüşmeye gitmeden önce görüşmeye yön vermek açısından ortalama 9 soru hazırlanmış, yetkililere bu sorular yöneltilmiş ve tüm katılımcılar bu soruları yanıtlamıştır.

2.2.6. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni, yoksullukla mücadele eden gönüllü kuruluşlardan oluşmaktadır. Bu bağlamda yoksullukla mücadele alanında hizmet veren sekiz farklı gönüllü kuruluş temsilcisi ile görüşülmüştür. Aşağıda bu gönüllü kuruluşlar ve faaliyetleri incelemiştir.

Bu amaçla,

- Cansuyu Kocaeli Temsilcisi, Turhan Tarhan
- Verene Kocaeli Temsilciliği Genel Sekreteri, Hasan Böber
- Ayşığı Kocaeli Dernek Müdürü ve Yönetim Kurulu Üyesi, Hasan Büyük

- Kimse Yok Mu Derneği Kocaeli Őube Başkanı İslam KadınçeŐme
- Yoksullara Yardım Derneği Kocaeli Yönetim Kurulu Üyesi, Veysel Akbulut
- Beşir Derneği Genel Sekreteri, Fatih Sarıyer
- İnsani Yardım Vakfı Kocaeli Yönetim Kurulu Başkanı, İsmail YeŐildađ
- Düşkün ve Yaşlıları Koruma Derneği Kurucu Başkanı, Sevcan Tamer ile görüşülmüştür.

Çalışmamızın evreni, yukarıda belirtmiŐ olduğumuz gönüllü kuruluşlara dayalı bir örneklemeyle dayanmaktadır.

2.3. Araştırmanın Sonuçları

Araştırmada gönüllü kuruluş temsilcileriyle derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşmeye katılan katılımcıların tümü, soruların tamamına yanıt vermiştir. Sorulara verilen yanıtlardan katılımcıların ortak tutum, düşünce ya da fikirlerine dayalı sonuçlar çıkarılmıştır. Daha sonra neden sonuç ilişkilerinin açıklanması ve farklı düşüncelerin karşılaştırılması ile bulgular yorumlanmıŐtır. Analiz yaparken elektronik yöntem kullanılmamıştır.

Katılımcılara önceden hazırlanmış sorular yöneltilmiştir. Bu soruların ilk ikisi, görüşme yapmış olduğumuz katılımcıların temsil etmiŐ oldukları gönüllü kuruluşları, kuruluş amaçlarını ve faaliyet alanlarını anlamaya ve tanımaya yönelik olmuştur. Daha sonraki sorularımız ise araŐtırmamızı aydınlatmaya yönelik seçilmiŐ sorulardır.

2.3.1. Gönüllü Kuruluşların Stratejik İşbirliğine Bakışı

Gönüllü kuruluş temsilcilerine, temsil ettikleri gönüllü kuruluşun, ülkemiz de faaliyet gösteren diğer gönüllü kuruluşlar ile ortak üretim yürüttüğü projeler olup olmadığı sorusu yöneltilmiştir. Bu sorunun karşılığında, katılımcıların yedisi böyle bir işbirliği

içerisine girmediklerini belirtmiştir. Sadece Beşir Derneğın den görüşmüş olduğumuz katılımcı, Kızılay ile yapmış oldukları bir projeden bahsetmiştir. Bunun dışında genel olarak işbirliğı içinde faaliyet göstermedikleri saptanmıştır. Bir katılımcı periyodik olarak toplantılar çerçevesinde görüş alışverişlerinde bulduklarını fakat ortak bir proje üretilemediğini söylemiştir. Dikkat çeken bir diğerkonu ise gönüllü kuruluşların ülke dışı faaliyetler de daha fazla ortak hareket ettikleridir. Bunun nedenini Cansuyu Derneğın den görüşmüş olduğumuz katılımcı şu sözlerle özetlemiştir; *“Bilhassa yurtdışında dilini, dinini, ırkını, örf adet ve ananesini bilmediğınız topluma giriyorsunuz. Girdiğınız toplum ya yoksulluklarla ciddi manada sıkıntı çekmiş, yada ciddi manada ateşli silahlarla birbirini öldürerek savaş içinde kalmış. Onun için tek başına giderseniz kahramanlık yaparsınız. Yardım falan yapamazsınız.”* Ülke dışındaki olumsuz koşullar gönüllü kuruluşları ortak hareket etmeye teşvik etmiştir. Fakat ülkemize geri döndüklerinde bu birliktelikleri sürdürmemişlerdir. Beşir Derneğı temsilcisi de yurtdışındaki faaliyetler de bir araya geldiklerini fakat ülkeye dönüp yapılanlar anlatılırken her kurumun kendi yapmış gibi anlattığını şu sözler ile ifade etti; *“Mesela biz Filipinler’e Deniz Feneri ile birlikte gittik. Orada beraber çalışma yaptık. Onlar bizim imkanlarımızdan, biz onların imkanlarından faydalanarak ortak bir çalışma yürütmeye çalıştık. Ama bunu anlatırken herkes kendisi anlattı yani beraber yaptık demedi.”*

Bu soruya aldığımız yanıtlardan görüldüğü üzere, ülkemiz de faaliyet gösteren gönüllü kuruluşların, ülke içi yardım faaliyetlerinde ortak hareket etme kabiliyetinden yoksun oldukları sonucu çıkarılmaktadır.

2.3.2. Gönüllü Kuruluşlar Arası Stratejik İşbirliğinin Hizmet Kalitesi ve Verimliliğe Etkisi

Katılımcılara, işbirliğı ile üretilip yürütölen projelerin, hizmet kalitesi ve verimliliğı farklı olur mu sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevap ortaktır. Görüşme yapılan sekiz farklı gönüllü kuruluş temsilcisi de, işbirliğı içerisinde üretilen ve uygulanan projeler ile daha verimli sonuçlar elde edileceğı konusunda hem fikir oldukları sonucuna varılmıştır. Katılımcılarımızdan biri, *“bazı alanlarda profesyonelleşen gönüllü kuruluşların öncülüğüyle projeler üretilse bizde tecrübelerinden faydalansak çok daha verimli*

sonuçlar almış oluruz.” dedi. Bu soruya verilen yanıtlar neticesinde ortaya konulan ortak sonuç şudur ki, yoksullukla mücadele içerisinde faaliyet gösteren gönüllü kuruluşları işbirliği içerisinde hareket ettikleri takdirde daha kaliteli hizmet üretebilecek ve daha verimli sonuçlar elde edebilecekleridir.

2.3.3. Gönüllü Kuruluşlar Arası Stratejik İşbirliğinin Güven Algısı ve İtibara Etkisi

Gönüllü kuruluşlar arasında işbirliğinin artması, kamuoyu karşısında ki güven ve itibarı arttırır mı sorusu neticesinde sekiz katılımcıdan ikisi etkisi olmayacağını savunurken diğer altı katılımcı ise gönüllü kuruluşların arasındaki işbirliğinin güven ve itibarı arttıracığını vurgulamıştır. Olumsuz yanıt veren katılımcılardan her ikisi de herkesin dünya görüşüne göre bir gönüllü kuruluşu desteklediği ve güvendiğini eğer bu görüşün dışında bir kuruluşlar birlik içine girse desteklemekten kaçınabileceklerini belirtmişlerdir. Veya *“tamam ben bu kuruluşu destekliyorum ama diğer kuruluşta onun kadar özverilimi şartları yerine getiriyor mu yeterince incelenildi mi”* diye bir soru oluşabilir. Desteklediği gönüllü kuruluşa duyduğu güveni ortak faaliyet içine girdiği diğer gönüllü kuruluşa duymayabilir. Bu sebeplerle güvenilirliğin ve devamında itibarlarının olumsuz etkilenebileceklerini vurguladılar. Olumlu etkisi olacağını düşünen bir katılımcılardan biri *“Mesela Suriye’de Bir ekmek bir battaniye kampanyasında 300’e yakın STK aynı çatı altında toplandı. Aynı sloganla aynı afiş altında çalışma yürüttü. Tabi bu daha çok halkın teveccühünü kazandı. Bireysel kalmak hem toplum yapımız olarak da çok kabul edilen bir şey değil, hem de dediğimiz gibi birbirimizin imkanlarından faydalanarak birçok STK’nın kendini geliştirdiği alanlar vardır. Mesela biz yetim ve saha çalışmalarımızda çok başarılı olabilirken başka bir STK eğitim veyahut da başka bir alanda daha başarılı olabilir. Ortak çalışmak, hem güçlü bir yapıyı ortaya çıkartır aynı zamanda bağışçının da kamuoyunun da daha çok teveccühünü artırır.”* bu cümlelerle stratejik işbirliğinin gönüllü kuruluşların kamuoyundaki itibarını ve güvenilirliğini olumlu etkileyeceğini izah etmiştir.

2.3.4. Bilgi Bankası İhtiyacı

Ülkemizde ciddi manada faaliyet gösteren bir yardım organizasyonu vardır. Küçümsenmeyecek kadar büyük bir gönüllü hareketi, fakat ne yazık ki yukarıda verilen

cevaplarda da gördüğümüz üzere bu yardımlar dağınık yapılmakta. Ortak hareket etme kabiliyetimiz pek fazla gelişmediğini gözlemlemekteyiz. Bu iletişim eksikliği neticesinde mükerrer yardımlar fazlalaşmakta ve gerçek ihtiyaç sahiplerinin bir kısmına ulaşılması güçleşmektedir. Tüm bu sistemsizlik kaynak israfına sebep olmaktadır. Katılımcılara bu israfı en aza indirmek ve çalışmalarını daha sistemli bir hale getirmek için tüm gönüllü kuruluşların kullandığı ortak bir bilgi bankası projesinin önemli ve gereklidir sorusu yöneltildi. Araştırmamıza katılan sekiz katılımcının tümü böyle bir projeye gerçekten ihtiyaç duyduklarını ifade ettiler. Fakat bunu kendi imkanları ile yapmalarının güçlüğüne vurgulayıp, böyle bir projenin devlet tarafından yapılması ve gönüllü kuruluşlara kullanım zorunluluğu getirilmesi konusunda fikir birliği içindeler. Böyle bir projenin hayata geçirilmesi sonucunda yardımların daha sistemli dağıtılacağı daha fazla insana ulaşılacağı ve kaynakların en verimli şekilde kullanılacağı görüşüne varıldı. Bu sorunun karşısında aldığım dikkat çekici bir yanıt ise, *“Türkiye çapında ulusal yardımlar yapan derneklerle de görüştük İstanbul’da bazı kuruluşlarla ortak çalışmalar da yaptık. Biz burada aileleri tespit ettik, onlar yardım etti. Böyle ufak tefek şeyler oldu ama şöyle bir şey vardı: Onlar da bilgilerini paylaşmak istemiyorlar, ‘Ben o kadar mücadele etmişim, gitmişim Van’daki bir aileyi tespit etmişim. Ya da Kocaeli’nin Kandıra ilçesindeki bir aileyi tespit etmişim, bulmuşum. Gideyim Kocaeli’nin Ay Işığı Derneği’ne ve al sana hazır doküman. Ne yaparsan yap’ demek istemiyorlar.”* Bu cevapta bizim işbirliği kavramını yeterince içselleştiremediğimiz en açık ispatı olmuştur.

2.3.4. Gönüllü Kuruluşlar Arası Stratejik İşbirliği Eksikliğinin Nedenleri

Araştırmamıza katılmış olan tüm katılımcılar, gönüllü kuruluşlar arasında stratejik işbirliğinin olması gerektiği konusunda aynı fikirdeyken, işbirliğinin önemli olduğunu vurgularken neden işbirliğine gitmedikleri bağımsız hareket etmeyi tercih ettikleri sorusunu yönelttik ve aldığımız cevaplar şu şekilde;

“ Herkes kendini yeterli görebilir veya kendine göre “Ben alanımda zaten yeterliyim” diye düşünebilir. Mesela İHH, ‘Zaten bir bilinirliğim ve potansiyelim var. Bir ortaklık oluşturursam benim güvenilirliğimi zedeleyebilecek şeyler olabilir ilerde. Yardım faaliyetleri çok dikkatli yapılması gerekiyor. En ufak bir yanlışlık bu iyi niyetli çabayı

baltalayabilir. Ortak faaliyet yürüteceğimiz kurumlar bizim kadar dikkatli değilse bizi de karalarlar' diye istemeyebilir. Denetlemeleri devlet üzerine alırsa dernekler de ortaklıktan kaçmayacaklardır.”

“Herkes kendisi ön planda olmak istediği için. Örneğin Kocaeli de bir olay olsa, biz 10 dernekle yola çıksak, 10'unun da ismi olması gerekiyor. İşin içine biraz 'Ben' kavramı giriyor.”

“Öncelikle yardımlaşma gönül işidir. Bu gönül işi ama bir zorunluluk yok burada. Gönüllülük olunca insanlar fikirleri doğrultusunda nasıl bir fikir yapısına sahipse öyle diyeyim açık konuşmak gerekirse veya nasıl bir düşünce yapısına sahipse o doğrultuda hareket edebiliyor. Yani sıcak bulunduğu yere yani benim bazı arkadaşlarla fikir birliğim var, onlarla biz bir grup oluşturuyoruz. O grupla bir dernek kuruyoruz veya bir derneğe üye oluyoruz. O dernekte biz devam ediyoruz. Aynı işi yapan başka bir dernek var ama oradaki insanlarla bizim hiçbir hukukumuz yok veya oradaki insanlarla fikir birliğimiz yok. Yani yıldızımız barışmıyor tabiri yerindeyse. Olmayınca olmuyor ama aslında çeşitlilik iyidir.”

“Herkes faaliyetini yaparken, kendi markası, kendi logosu altında bu işi yapma gayretinde oluyor. Bu aslında doğal bir durumdur da. Çünkü bağışçısına karşı sorumlulukları var. Kendisini güçlü gösterecek ki o kadar da bağışçı alabilsin, hizmetleri yürütebilsin. İşin bir de bu tarafı var. Bizim ortak çalışma kültürümüz genel olarak yok. Bu yalnızca STK'lar ile ilgili bir durum da değil. İki belediye bile birbiriyle çalışamaz. Bu bizim genel bir yapımızda var. Bizim Beşir Derneği'nin yapılanması ve misyonu, birilerine rakip olmak öne geçmek değil, var olan bir hizmetinde ucundan biz tatalım üzerine kuruludur. Yani bir hizmet var şurasından da ben tutup ne kadar kaldırabilirsem bunun prensibindeyiz. Mesela Kızılay ile biz bunu lanse edebiliyoruz ama X bir dernekle bunu ne kadar lanse edebiliriz bilmiyorum.”

“Birinci nedeni, 'her şeyi ben yapayım' isteyenler var aramızda. İkinci nedeni belki kafa yapıları uymuyor; birleşmek istemiyorlar. Ne yazık ki asgari müşterek bir yerde buluşamıyoruz. Bir şekilde bir terslik var. Ortada buluşamıyorlar buluştukları zaman

bile 'Sen misin önde, ben miyim. Hangimizden daha çok bahsedilecek' telaşına düşülünce olay bu raddeye geliyor ve yazık oluyor. Herkesin kendine gücü var ve bu güçler birleşirse neler olur. İlimizde bunca dernek var ama ortak bir hareket oluşturamıyoruz ne yazık ki."

Araştırmanın bu kısmında katılımcılara yöneltilen "neden stratejik işbirliği kuramıyorsunuz" sorusuna verilen cevaplar neticesinde dikkat çeken en önemli konulardan biri, hedefleri ve niyetleri ortak olan bu gönüllü kuruluşların, bencillikten sıyrılamamasıdır. Ne yazık ki kişilerin ya da kuruluşların öne çıkma arzusu, ortak hareket etmeyi zorlaştırmaktadır. Ayrıca bu kurumlardaki gönüllülerin dünya görüşlerini bu işin dışında tutamamaları da işbirliğini olumsuz etkilemektedir. Ortak hareket etme kabiliyetinin gelişebilmesi için öncelikle fikir yapısının bakış açısının değişmesi en önemli gerçektir. Gönüllü kuruluşlar bir fikrin bir görüşün bir yapının uzantısı gibi değil, gerçekten yardım amacıyla faaliyet göstermelidir. Bu şekilde faaliyet gösterdikleri takdirde yoksullukla mücadele ile ilgili daha başarılı sonuçlar elde edilebilecektir.

2.3.5. Gönüllü Kuruluşlar Arası Stratejik İşbirliğine Teşvik

Araştırmanın bu aşamasına kadar, katılımcıların tümü birlikte hareket etmenin önemini gerekliliğini vurgulamamıştır. Fakat ne yazık ki, pratikte hiçbir gayret yoktur. Neden gönüllü kuruluşların bu konuda zayıf olduğu neden işbirliği için hiçbir gayret göstermediklerini sorduk ve bir önceki başlıkta inceledik. Devamında katılımcılara, "Gönüllü kuruluşlar arasındaki işbirliği faaliyetlerinin artması için gerekli olan nedir?" ve "Gönüllü kuruluşlara artı değer katacak olan bu işbirliklerine, gönüllü kuruluşlar nasıl teşvik edilebilir?" şeklinde birbirine yakın iki soru yönelttik ve bu soru neticesinde gönüllü kuruluşlar arası stratejik işbirliğini geliştirebileceğimiz çeşitli öneriler aldık. Bu öneriler şu şekildedir;

"Devlet tarafından bir konsorsiyum kurulabilir. Bu ortaklığa yönlendirme yapılabilir. Özellikle bu ortak veri tabanı konusunda devlet öncülük edebilir. Yani bu ortaklık oluşturulduğu zaman ne tür faydalar olacağı sivil toplum örgütleri yöneticilerine anlatılabilir. O zaman onlar da bu konuda daha özverili davranabilir."

“Şu an yardım kuruluşlarına yapılan yardımlardan devlet adına vergi kesiliyor. Böyle ortak projelerde bu kesintilerin azaltılacağı yada alınmayacağı söylenebilir. Ayrıca bu yardım kuruluşları bir organizasyon altında birleştikleri takdirde ve onlara kamu yararına kurulmuş dernek statüsü verilirse o dernek için çok faydalı olacaktır.”

“Koordinasyonu sağlayacak üst yapıların olması gerekmektedir.”

“Kurumlar olarak biz bunun teşvik edilmesini istiyoruz zaten ama bunu tabanda bir şekilde bağışçıların destekliyor olması lazım. Bağışçı bağış yaparken kurumunu da yönlendirmeli yani ortak hareket etmeniz gerektiğini düşünüyorum. Bu şekilde alttan bir tazyik, gönüllü tazyiki belki bu işi daha hızlandırabilir.”

“Birleşmiş Milletler şu şekilde çalışıyor: Çeşitli yardım başlıkları var. Bunun altında birçok STK birleşiyor ve ortak çalışma kabiliyeti kazanmak için eğitimler, toplantılar yapılıyor. Bu muhtemelen AFAD’ın başkanlığında önümüzdeki günlerde Türkiye’de de olacak. AFAD diyecek ki, işte gıda yardımları yapan dernekler kimler. Sağlık yardımı yapan dernekler kimler, arama kurtarma yardımı yapan dernekler kimler, yani hepsini bir sınıflandıracak ve komiteler oluşturulacak. Komitelere dernekler üye olacaklar ve ortak çalışma yapacaklar ortak tatbikatlar yapmaya başlayacaklar. Devletlerin orduları gibi ortak tatbikatlar yapılarak beraber çalışma kabiliyeti kazanabilecek çalışmalar yapılacak. Tabi önümüzdeki günlerde bu iş daha da aktif olacak bu söylediğiniz şey yavaş yavaş oturmaya başlayacak.”

“Önce bu işin gerekliliğinin farkına varılması gerekiyor. Gerekliliğinin farkına varılınca, toplumda bu iş kabul görünce, iş birlikleri de daha çok artacaktır.”

“Bütün kişisel şahsi derneksel düşüncelerinden kopup nefisini terbiye edip, sadece toplum adına ‘ben’ değil de ‘biz’ demek kaydıyla yola çıkarlarsa ve yanındaki arkadaşını da ondan bir parça olarak, öbür derneği de birlikte yapacağız, bu güzelliği o da burada yer alıyor ve biz bir güç teşkil ettik bunu birlikte başaracağız düşüncesine erişmedikten sonra olmaz. Egolarından arınmaları lazım.”

“Belediyeler, sivil toplum kuruluşlarının hepsinin bir arada olduğu bir alan tahsis edebilir. Burada hepimiz daha koordinasyonlu çalışabiliriz. Bu işbirliğine yönlendirmek için bir teşviktir. Bir devlet öncülüğü gerekiyor. Örneğin bahsettiğiniz bilgi bankası için devletin eli gerekiyor ve gerekirse bu birliğe gönüllü kuruluşların zorlanması gerekiyor.”

Görüldüğü gibi katılımcıların her biri farklı fikirler ve çözümler ortaya koymuştur. Fakat ortak hareket etme kabiliyetinin gelişebilmesi için ilk önce bu kurumlarda gönüllü olarak çalışan kişilerin ve hatta bu gönüllü kuruluşlara destek veren bağışçıların, fikir yapısının bakış açısının değişmesi gerekmektedir. Bencillikten arınmaları ve yaptıkları işin kendilerini tanıtmak ön plana çıkarmak için değil insanlığa fayda sağlamak için yaptıklarını unutmamaları gerekmektedir. Ayrıca gönüllü kuruluşlar bir fikrin bir görüşün bir yapının uzantısı gibi değil, gerçekten yardım amacıyla faaliyet göstermelidir. Bu noktada gönüllü kuruluşlar kadar kamuoyuna da iş düşmektedir. Onlarında fikre değil yapılan işe destek olmaları gerekmektedir. Böyle bir zeminde işbirliği oluşturmak şüphesiz çok daha kolay olacaktır. Bu dağınık yapının toplaması hususunda devlete de önemli görevler düşmektedir. Sosyal devletin yükünü son derece hafifleten bu kurumların gücünü daha verimli ve etkin kullanabilmek için koordinasyonu sağlaması gerekmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yoksullukla mücadelede gönüllü kuruluşlar arası stratejik işbirliğinin önemini konu edinen tez de yapılan saha çalışması ile gönüllü kuruluşlar arasında birlikte hareket etme kabiliyetinin boyutlarını, gönüllü kuruluşların işbirliğine verdiği önem düzeyinin tespiti ve işbirliğinin gönüllü kuruluşlara ve bu kuruluşlardan faydalanan yoksullara ne gibi katkılar sağlayacağına incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında, görüşülen gönüllü kuruluş temsilcilerinin hepsi, ortak yapılacak projelerin çok daha etkili ve verimli olacağını, daha geniş kitlelere daha sağlıklı bir şekilde ulaşıp daha kaliteli hizmet götürülebilme olasılığının artacağını söylerken buna tezat olarak işbirliğinden kaçındıkları tespit edilmiştir.

Bununda en temel sebebinin insanın içinde var olan önde olma isteğidir. Ne yazık ki böyle güzel bir sebep için bir araya gelmiş insanlar bile yaptıkları işin görülmesini takdir edilmeyi arzulamaktadırlar. Bunun dışında bir başka sebepte, işbirliğinin öneminin, gerek kamuoyunda gerekse gönüllüler tarafından tam anlamıyla anlaşılammış olmasından kaynaklanmaktadır. Önemli bir diğer nedense, ülkemiz de faaliyet gösteren gönüllü kuruluşlarda ki gönüllüleri bir araya getiren tek unsur, gönüllülükleri değil, ortak dünya görüşü benimsemeleridir. Yardım etmek gibi güzel bir gaye için bir araya gelirken yan yana geldikleri kişileri ortak dünya görüşü benimsemiş kişilerden seçmiş olmaları da işbirliğini hayli güçleştirmektedir.

Bu bilgiler, araştırma bulguları ve sonuçları doğrultusunda;

1. Kamuoyunda ve gönüllüler arasında, işbirliğinin yoksullukla mücadele sürecinde sağlayacağı katkılar konusunda yeterli farkındalık oluşturulmalıdır.

Katılımcılardan biri ortak hareket etme kabiliyetinin artabilmesi için tabandan bir destek gerektiğini belirtmişti. Yani gönüllü kuruluşları işbirliğine öncelikle kamuoyu teşvik etmeli itici bir güç oluşturmalıdır. Bunu da yapabilmeleri için bu konuda bilgilendirilmeli, işbirliğinin bu sürece sağlayacağı katkılar anlatılmalıdır. Aynı farkındalık gönüllüler arasında da oluştuğunda, ortak projeler fazlaşacaktır.

2. Gönüllülük esasını belirlemiş bireylerin “ben”cilikten arınmış olması gerekmektedir.

Böylesi güzel bir niyet için bir araya gelmiş bireylerin, egolarından arınması gerekmektedir. Yaptıkları hizmetleri, kendilerini tanıtmak, alkışlanmak, takdir toplamak için değil yalnızca yoksullukla mücadele için yapmaları gerekmektedir. İşte o zaman ortak hareket etmekten imtina etmeyeceklerdir.

3. Gönüllü kuruluşlarındaki gönüllüleri bir araya getiren unsur, ortak dünya görüşü değil, ortak hedef olan yoksullukla mücadele olmalıdır.

Gönüllü kuruluşlar hiçbir fikrin, partinin, cemaatin, grubun, arka bahçesi gibi hizmet etmemelidir. Bu ayrışmalar, bu güzel niyetli süreci son derece olumsuz etkileyecektir.

4- Gönüllü kuruluşlar arası ortak bilgi bankası oluşturulmalıdır.

Yapılan araştırma neticesin, görüştüğümüz katılımcılardan aldığımız bilgiler doğrultusunda şuan kullanılan bir bilgi bankası olmadığı ve müracaatçılar hakkında her kuruluşun kendi imkanlarıyla bilgi edindikleri sonucuna ulaşılmıştır. Hali hazırda Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğünün kendi çalışmalarında kullandığı benzer bir program mevcuttur. Ülkemiz de sayısı ciddi boyutlara ulaşan gönüllü kuruluşlarında böyle bir bilgi bankası kullanması gerektiği kanaatindeyim. Görüştüğüm katılımcılarda oluşturulacak bir bilgi bankasının işlerini kolaylaştıracağını, mükerrer yardımları en aza indireceğini, gereksiz kaynak israfının önüne geçeceğini belirtmişlerdir. Bu konuda devletin öncülük edip böyle bir projede, ülkemiz de faaliyet gösteren gönüllü kuruluşları birleştirmesi gerekmektedir.

5- Gönüllü kuruluşlar kendilerine uzmanlık alanları belirlemelidir.

Katılımcıların birçoğunun hem fikir olduğu bir diğer konuda, uzmanlaşmadır. Her gönüllü kuruluşun her işi yapmasındansa hepsinin uzman olduğu bir alan olup bu konudaki bilgi ve becerilerinin diğerleriyle paylaşmalıdırlar. Sağlık yardımı yapan

dernekler kimler, arama kurtarma yardımı yapan dernekler kimler, hepsi sınıflanacak ve komiteler oluşturulacak. Komitelere dernekler üye olacak ve hatta bu komiteler çeşitli zamanlarda tatbikatlar yapıp olağanüstü durumlara daha hazırlıklı hale gelecekler. Böyle bir uzmanlaşma şekli gerçekleştiği takdirde var olan bu dağınık güç daha sistemli kullanılacak ve neticesinde çok daha verimli sonuçlar elde edilecektir.

Sonuç olarak, gerek ülke çapında gerekse uluslar arası alanda faaliyet gösteren gönüllü kuruluşların gücünden daha etkin faydalanabilmek için birlikte hareket edebilme kabiliyetlerini geliştirmek gerekir. İşbirliğini geliştirebilmek için gerek kamuoyu olarak bağışçıların gerekse devletin gerekli zemin ve koşulları oluşturması gerekmektedir. Aksi takdirde yoksulluğa sadece geçici çözümler üretebiliriz. Daha koordinasyonlu ve sistemli yapılacak çalışmalarla sahip olduğumuz kaynakları daha verimli kullanarak yoksulla mücadelede daha kalıcı çözümler üretip daha verimli sonuçlar alınabileceği kanaatindeyim.

KAYNAKÇA

AAKER, David; (1995), *Developing Business Strategies*, Fourth Edition, USA: John Wiley & Sons Inc.

ABAY, Ali Rıza; (2004), Bir Sosyal Politika Olarak Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Yeri, *Sivil Toplum*, cilt:2, sayı:6-7, Nisan Eylül.

ACI, E. ve F. Sezgin; (2007), İnsani Yoksullukla Mücadelede Bir Sivil Toplum Proje Örneği: İnsanca Yaşam Projesi, IV. *Uluslar arası STK'lar Kongresi: STK-Özel Sektör devlet Etkileşimi (bildiriler kitabı)*, 18 Mart Üniversitesi Yayınları, Çanakkale.

AKGEMİCİ, T. ; (2007), *Stratejik Yönetim*, Gazi Kitabevi, Ankara.

AKGÜL, Aziz; (2006), Yoksulluğu Aşamada Yeniden Kalkınma İktisadi mi?, *İktisat Dergisi*, S. 472-476, Nisan-Ağustos.

AKATAY, Ayten ve Nazan Yelkikalan; (2007), *Sivil Toplum Kuruluşlarında Gönüllülük ve İnsan Kaynaklarının Yönetimi*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.

AKTAN, Coşkun Can;(2002), *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*, Hak-İş Konfederasyonu, Ankara.

AKTAN, Coşkun Can ve İ. Yaşar Vural; (2002), “Yoksulluk: Terminolojisi, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri”, *Yoksullukla mücadele Stratejileri*, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, Ankara.

AKTAN, Coşkun Can; (2003), “Yoksulluk Sorununun Nedenleri ve Yoksullukla Mücadele Stratejileri” Yoksulluk Sempozyumu C:I, Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği s.149.

ANDAÇ, Faruk; (1999), *İşsizlik Sigortası*, TUHİS Yayınları, Ankara.

ALDEMİR, Ş.; (2007), Çalışan Yoksul Olgusu ve Türkiye İşgücü Piyasasına İlişkin bir Değerlendirme, *IV. Uluslar arası STK lar Kongresi: STK-Özel Sektör-devlet Etkileşimi (bildiriler kitabı)*, 18 Mart Üniversitesi Yayınları, Çanakkale.

ARDAHAN, Faik; (2004), *Global Rekabet Stratejisi Olarak Stratejik İşbirlikleri Ve Türk Turizm Sektöründe Uygulama Olanakları*, Selçuk Üniversitesi, İ.İ.B.F., IV. Üretim Araştırmaları Sempozyumu, 8-10 Ekim, Konya.

ARICI, Kadir; (1999), *Sosyal Güvenlik Dersleri*, Sargın Ofset, Ankara.

ARICI, Kadir; (2005), “Primsiz Ödemeler Kanunu’nun Getirdikleri”, *Tisk-İşveren Dergisi*, www.tisk.org.tr , 14.11.2013.

ARICI, Kadir; (2004), “Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Sosyal Hizmetlerin Yeniden Yapılandırılması” *I. Sosyal Hizmetler Şurası*, SHÇEK Yayınları, 19-21 Nisan, s. 584, Ankara.

ARICI, Kadir; (2007), *Sosyal Güvenlik Kurumu'nun Yeni Yapısı ve İşleyiş Esasları, Yeni Düzenlemeler Çerçevesinde Sosyal Güvenlik Mevzuatı Semineri*, Kamu-İş Yayınları, Ankara.

ATALAY, Tuna; (2001), Belediye Yasaları Çerçevesinde Belediyelerin Sosyal Hizmet ve Yardım Görevlerine İlişkin Bir Değerlendirme, *Sosyal Hizmetler Dergisi*, C.II S.12, Nisan.

ATEŞ, İbrahim; (1982), Hayri ve Sosyal Hizmetler Açısından Vakıflar, *Vakıflar Dergisi*, s.15

BALKAN, Neşecan ve Savran Sungur; (2004), *Refah Devleti: Sosyal Güvenliğin Yoksulluğu*, Metis Yay., İstanbul.

BALCI, Şebnem G; (2006), Güvenceli Asgari Gelir Hakkı ve Sosyal Güvenlik Reformu,

İktisadi Dergisi, S.478, Ekim.

BEŞER, Faruk; (2004), *İslam 'da Sosyal Güvenlik*, Bilge Yay., İstanbul.

BERBER, Şakir; (2000), Sivil Toplum Kuruluşları ve Türk Eğitim Sistemi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, Sayı: 4, ss.119–154, Konya.

BUCKLEY, P.J., K.W. GLAISTER; (2002), “*What do we know about international joint ventures?*”, Cooperative Strategies and Alliances, Ed. F.J. Contractor, P. Lorange, Netherlands, Elsevier Science Ltd., 49–69.

BUERGER, D., F. NUELLE; (1995), “*Strategic partnering*”, Chief Executive Publishing (U.S.), November.

BUĞRA, Ayşe; (2008), *Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye'de Sosyal Politikalar*, İletişim Yayınları, İstanbul.

BUĞRA, Ayşe; (2004), Devletçi Dönemde Yoksulluğa Bakış ve Sosyal Politika: Zenginlerimiz Nerede?, *Toplum ve Bilim*, S.99, Kış.

CONTRACTOR, F.J., P. LORANGE; (2002), “*The growth of alliances in the knowledge-based economy*”, Cooperative Strategies and Alliances, Ed. F.J. Contractor, P. Lorange, Netherlands, Elsevier Science Ltd., 3–22.

CULLEN, J.B., K.P. PARBOTEEAH; (2005), *Multinational Management: A Strategic Approach*, Third Edition, South Western: Thomson Inc.

ÇALIŞKAN, Abdülkerim; (2001), *Sosyal Refahın Sağlanmasında Devletin Etkinliği ve Türkiye Örneği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, S.B.E., İzmir.

ÇAKIR, Mesut ve Şansel Aldemir; (2001), Yoksulluğun Küresel Boyutları, *Avrupa Araştırmaları Dergisi*, C.4 S.2

ÇENGELCİ, Ethem; (1985), *Türkiye’de Sosyal Yardımlar: Bir Model Geliştirme Denemesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, S.B.E., Ankara.

ÇELİK, Abdulhalim; (2002), *Küreselleşme Sürecinde Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Dönüşümü ve Türkiye*, Kamu-İş, Ankara.

ÇELİK, Orhan; (1999), *Şirket Birleşmeleri ve Birleşmelerde Şirket Değerlemesi*, Turhan Kitabevi, Ankara.

DALYAN, Figen; (2004), İnternetin Kar Amacı Gütmeyen Organizasyonlar için Taşıdığı Potansiyel ve Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfında Bir Uygulama, *SBF. Dergisi*, C.59, S.1,S.2,

DEMİR, Nesrin; (2007) , Kadın Sorununa Yönelen Sivil Toplum Örgütlerinin Kadınların Yoksulluğu Konusuna Eğilimleri, *IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Bildiriler Kitabı*.

DEMİRBİLEK, Sevda; (2005), *Sosyal Güvenlik Sosyolojisi*, Legal Yayınları, İzmir.

DENT, George W. Jr.; (2001), “*Gap fillers and fiduciary duties in strategic alliances*”, Business Lawyer, November. <http://allbusiness.com> (07.08.2013).

DESS, G.G., G.T. LUMPKIN, A.B. EISNER; (2005), *Strategic Management, Text and Cases*, Second Edition, New York: McGraw Hill Companies Inc.

DİLİK, Sait; (1987), “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu”, *Çimento İşveren Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2, Mart.

DİLİK, Sait; (1991), *Sosyal Güvenlik*, Kamu-İş Yayınları, Ankara.

DİLİK, Sait (1980), Sosyal Yardımlar- İki Anlamlı Bir Terim, Ankara Üniversitesi *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.35, S.1-4, Ocak-Aralık

Doğa İle Barış Derneği; (2003), *Sivil Toplum Kuruluşları ve Etik*, <http://dogailebaris.Org.tr/Tstketik.Htm/HTML>, (11.02.2014).

DİNÇER, Meral; (1996), *Çevre Gönüllü Kuruluşları*, Türkiye Çevre Vakfı Yayınları, Ankara.

DİNÇER, Ömer; (1998), *Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası*, 5. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul.

DPT (Devlet Planlama Teşkilatı); (2001), *8. BYKP Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadelede Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, DPT Yayınları, Ankara.

DPT (Devlet Planlama Teşkilatı); (2006), *Dokuzuncu Kalkınma Planı: Sosyal Güvenlik Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, DPT Yayınları, Ankara.

DUMANLI, Recep; (1996), *Yoksulluk ve Türkiye'deki Boyutları*, DPT Yayın No: 2449, Ankara.

DURU, M. Celal;(1939), *Sosyal Yardım: Prensipleri ve Tatbikleri*, Ebüzziya Matbaacılık, İstanbul.

EKİN, Nusret, YUSUF A. ve TEKİN A.; (1999), *Türk Sosyal Güvenlik Sistemi'nde Arayışlar: Özelleştirme ve Yeniden Yapılanma*, İTO Yay., İstanbul.

EKİN, Nusret; (1994), *İşsizlik Sigortası (Teorik Boyutları ve Dünya Uygulamaları)*, Kamu-İş Yayınları, Ankara.

ERGİN, Berin; (1998), *Sosyal Yardım Zammı ve Süregelen Yanlış Uygulama*, MESS Yayınları, İstanbul.

ERKAN, H.; (1998), *Bilgi Toplumu ve Ekonomik Gelişme*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

ERKIVANÇ, A. Yıldız; (2003), *Toplumsal Hımbıllık Hali*, [http:// www. turkishtime.org /19/76_1_tr.asp](http://www.turkishtime.org/19/76_1_tr.asp) , (21.02.2014).

ERSÖZ, Halis Y.; (2004), *Sosyal Politika Perspektifinden Yerel Yönetimler: İngiltere, İsviçre ve Türkiye Örneği*, Filiz Kitabevi, İstanbul

ETHEM, ÇENGELCİ; (1993), “Sosyal Refahın Gerçekleşmesinde Sosyal Yardımların Rol ve Önemi”, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi*, Cilt No: 11, Sayı: 1-2-3, s.9-10.

FYALL, A., A. SPYRIADIS; (2003), “Collaborating for growth: The international hotel industry”, *Journal of Hospitality and Tourism Management*, August, 1–14.

GEREK, Nüvit ve A. İlhan Oral; (2004), *Sosyal Güvenlik Hukuku*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

GÖRÜN, M. ve İsmail Elagöz; (2007), Kentsel yoksulluk: Sivil Toplum ve Yerel Yönetim İşbirliği IV. Uluslar arası STK’lar Kongresi: *STK-Özel Sektör-Devlet Etkileşimi (bildiriler kitabı)*, 18 Mart Üniversitesi Yayınları, Çanakkale.

GÖZÜBÜYÜK, Şeref; (2002), *Türk Anayasaları*, Turhan Kitabevi, Ankara.

GRIFFIN, R.W., M.W. PUSTAY; (2003), *International Business: A Managerial Perspective*, Third Edition, Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall.

GRIFFIN, R.W., M.W. PUSTAY; (1998), *International Business: A Managerial Perspective*, Second Edition, Addison-Wesley Publishing.

GUTTERMAN, Alan S.:(1995), *The Law of Domestic and International Strategic Alliances*. 1.Basım. U.S.A.: Greenwood Publishing Group, Inc.

GULATI, R., M., Gargiulo,(1999), *Where do interorganizational networks come from,*

The American Journal of Sociology, Vol: 104, Sayı: 5, 1439–1493.

GÜL, Ahmet; (2004), “*Sosyal Yardım Olgusu ve Sosyal Yardım Hizmetlerinin Gelişim Tarihi*” IV.Aile Şurası “*Aile ve Yoksulluk*” Bildirileri, Editör: ŞEN, R. Beder, Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Ankara.

GÜDER, Nafiz; (2006), *STK'lar için Gönüllülük ve Gönüllü Yönetimi Rehberi*, Sivil Toplum Geliştirme Merkezi Yayınları, Ankara.

GÜNEŞ, İsmail; (2004), “*Sivil Toplum Kuruluşları*”, <http://www.sonbaski.com/sayi7siviltoplum.htm>, (05.01.2014).

GÜVEN, Sami; (2001), *Sosyal Politikanın Temelleri*, Ezgi Kitabevi, Bursa.

GÜZEL, Ali ve A.Rıza Okur; (2002), *Sosyal Güvenlik Hukuku*, Beta Yayınevi, İstanbul.

HACİMAHMUTOĞLU, Hande; (2009), *Türkiye deki Sosyal Yardım Sisteminin Değerlendirilmesi*, Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, Ankara.

HAGEDOORN, J., R.N. OSBORN; (2002), “*Interfirm R&D partnerships: Major theories and trends since 1960*”, *Cooperative Strategies and Alliances*, Ed. F.J. Contractor, P. Lorange, Netherlands, Elsevier Science Ltd., 517–542.

HAN, Y.; (2004), “A knowledge-based view of strategic alliances”, *Journal of Academy of Business and Economics*, January 2004, 1–11.

HEFNER, L.L.; (1994), *Strategic alliances and human resource implications for record managers*, *Records Management Quarterly*, Vol: 28, No: 3, 13–18.

HITT, M.A., R.D. IRELAND, R.E. HOSKISSON;(2005), *Strategic Management, Competitiveness and Globalization*, Sixth Edition, South Western, USA: Thomson Inc.

HITT, Michael A., R. Duane Ireland ve Robert E. Hoskisson; (1999), *Strategic Management – Competitiveness and Globalization - Concepts and Cases*, 3.Edition, Ohio: South-Western College Publishing.

HOLTBRÜGGE, D.; (2004), “*Management of international strategic business cooperation: Situational conditions, performance criteria, and success factors*”, Thunderbird International Business Review, Vol: 46, No: 3, 255–274.

INKPEN, A.C.; (2002), *Learning, knowledge management, and strategic alliances: Somany studies, so many unanswered questions*, Cooperative Strategies and Alliances, Ed. F.J. Contractor, P. Lorange, Netherlands, Elsevier Science Ltd., 267–289.

IYER, Karthik N.S.; (2002), *Learning in strategic alliances: An evolutionary perspective*, Academy of Marketing Science Review, Online, Vol: 10.

İNAL, Emin M.ve Mehmet D. Biçkes; (2006), Kâr Amaçsız Kuruluşların Sorunlarının Çözümünde Pazar Yönlülük Teorisi, *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, S.26, Ocak-Haziran.

İNSEL, Ahmet; (2001), İki Yoksulluk Tanımı ve Bir Öneri, *Toplum ve Bilim*, Sayı: 89, s. 62-72.

İKİZOĞLU, Musa; (2000), *Yoksulluk ve Sosyal Yardım İlişkisi: Ankara Mamak İlçesinde Ampirik Bir Araştırma*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, S.B.E., Ankara.

KALAYCIOĞLU, E.; (2001), *Turkish Democracy: Patronage versus Governance*, Turkish Studies, 2, 1.

KARAKURT, Resul ve Mustafa Kara; (2006), STK’larla Hükümet Arasındaki Ortaklık Anlaşmaları Toplumsal Akitler, *III. Uluslararası STK’lar Kongresi Bildiriler Kitabı*, Pozitif Matbaacılık, Çanakkale.

KARATAŞ, Kasım; (2003), *Yoksulluk, Yoksullukla Savaşmada Sivil Toplum ve Etik Boyut: Bir Sosyal -Hizmet Yaklaşımı, Yoksulluk Sempozyumu, C.1, Deniz Feneri Derneği Yayınları, İstanbul.*

KANIBİR, Hüseyin; (2000), *Bir Global Rekabet Stratejisi Olarak Stratejik İşbirlikleri ve Pazar Etkinliğine Katkıları, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bursa.*

KANYILMAZ, E.; (2007), *Küreselleşen İşgücü Piyasalarında Çalışanların Yoksulluğu, IV. Uluslar arası STK lar Kongresi: STK-Özel Sektör-Devlet Etkileşimi (bildiriler kitabı), 18 Mart Üniversitesi Yayınları, Çanakkale.*

KELEŞ, Ruşen; (1994), *Yerinden Yönetim ve Siyaset, Cem Yayınları, İstanbul*

KESGİN, Bedrettin; (2012), *Yoksulluğa Yerel Müdahale Sosyal Belediyecilik – Muhafazakar ve Sosyal Demokrat Perspektiften, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.*

KEYMAN, E. F. ve İÇDUYGU, A.; (2003), *Globalization, Civil Society and Citizenship in Turkey: Actors, Boundaries and Discourses, Citizenship Studies, 7, 2*

KOCABAŞ F., Özgüler V., Aşan Z.; (2006), *İşçilerin Bilgisayar ve İnternet Kullanımında Sendikaların Rolü, Petrol-İş Yay., İstanbul.*

KOCH-I, Richard; (1995), *A-Z of Management and Finance, London: IT İtiran Publishing.*

KORAY, Meryem; (2005), *Sosyal Politika, Ezgi Kitabevi, Bursa.*

KORAY, Meryem; (2001), *Gerçekliklerin Stilize Edildiği Bir Dünyada Ötekileşen Yoksulluk, Toplum ve Bilim, Sayı:89, s.242-249.*

KOŞAR, Nesrin G; (2000), *Sosyal Hizmetlerde Sosyal Yardım Alanı*, Şafak Matbaası, Ankara.

KUBICEK, P.; (2002), *The Earthquake, Civil Society, and Political Change in Turkey: Assessment and Comparison with Eastern Europe*, Political Studies, 50

KUNTBAY, Günseli; (1969), Sosyal Güvenlik Kapsamının Anlamı ve Kapsamı, *Sosyal Hizmetler Dergisi*, C.3, S.9, Haziran.

LIN, Jing; (2006), *An analysis of strategic alliance formation from resource-based view*, Seminar in Business Strategy and International Business, Helsinki University of Technology, 1–22.

MARUFLU, Z. Selçuk; (1978), *Sosyal Refah Devleti Hedefi ve Sosyal Güvenlik Sistemi*, DPT Yayınlar, Ankara.

MITCHELL, W., P. DUSSAUGE, B. GARRETT; (2002), “Alliances with competitors: How to combine and protect key resources?”, *Creativity and Innovation Management*, Vol: 11, No: 3, 203–223.

MONJARDİON, Carlos, “Avrupa’da ve Dünya’da Üçüncü Sektör Hareketi”, *Daha Sağlıklı bir Demokrasi ve Toplum için Türkiye Vakıflar ve Dernekler (Sorunlar ve Değişime Yapısal Uyum Önerileri)*, TÜSEV Yayınları, İstanbul.

MOHR, J., R. SPEKMAN; (1996), “Perfecting partnerships”, *Marketing Management*, Winter/Spring, Vol: 4, No: 4, 34–43.

MOWERY, D.C., J.E. OXLEY, B.S. SILVERMAN; (2002), “The two faces of partner specific absorptive capacity: Learning and co-specialization in strategic alliances”, *Cooperative Strategies and Alliances*, Ed. F.J. Contractor, P. Lorange, Netherlands, Elsevier Science Ltd., 291–319.

NADAROĞLU, Halil; (1978), *Mahalli İdareler: Felsefesi, Ekonomisi, Uygulaması*, Sermet Matbaası, İstanbul.

NIELSEN, B.B.; (2002), “*Determining international strategic alliance performance*”, *Working Papers*, Copenhagen Business School, Department of International Economics and Management.

OBA, Kamil; (1964), *Ücretler ve Sosyal Yardımlar Tatbikatı*, Sosyal Siyaset Konferansları, 15. Kitap.

ÖLMEZ, O. Tuba; (2007), *Sosyal Yardım Sistemi İçerisinde Yerel Yönetimlerin Yeri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, S.B.E., Ankara.

ÖZDEMİR, Süleyman; (2004), *Refah Devleti ve Üstlendiği Temel Görevler Üzerine Bir İnceleme, AB-Türkiye ve Endüstri İlişkileri*, Editör: Alpay Hekimler, Beta Yayınları, İstanbul.

ÖZDEMİR, Süleyman; (2004), “Kar Gütmeyen Kuruluşlar (KGK) ve Sosyal Refah’ın Sağlanmasında Artan Rolü”, *I. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi: Küresel Demokrasinin Gelişmesi Ve Katılımın Sağlanması Açısından Sivil Toplum Kuruluşları*, 4 – 6, Haziran, ss. 101-110, Çanakkale.

ÖZDEMİR, Süleyman; (2006), *Başlangıcından Günümüze Refah Devletlerinde Sosyal Harcamaların Analizi*, Sosyal Siyaset Konferansları, Prof. Dr. Nevzat Yalçıntaş'a Armağan, 50.Kitap.

ÖZGEN, Ebru; (2006), *Kurumsal Sosyal Sorumluluk Projeleri*, Maviağaç Yay., 1. Baskı, İstanbul.

ÖZGEN, H., A. Yalçın; (2006), *Temel İşletmecilik Bilgisi*, 3. Baskı, Nobel Kitabevi, Adana.

ÖZTÜRK, Şinasi;(2008), “Kırsal Yoksulluk.” Editör: Oktik, N. , *Yoksulluk Araştırmaları*, Yakın Kitabevi, İzmir.

ÖZTÜRK, Nazif; (1983), *Menşei ve Tarihi Gelişimi Açısından Vakıflar*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

PAIK, Y.; (2005), Risk management of strategic alliances and acquisitions between Western MNCs and companies in Central Europe, *Thunderbird International Business Review*, Vol: 47, Sayı: 4, 489–511.

PANGARKAR, N., S. KLEIN; (2001), *The impacts of alliance purpose and partner similarity on alliance governance*, *British Journal of Management*, Vol: 12, 341–353.

PARK, S.H., GR. UNGSON; (2001), “*Interfirm rivalry and managerial complexity: A conceptual framework of alliance failure*”, *Organization Science*, Vol: 12, No: 1, 37–53.

REID, D., D. BUSSIERE, K. GREENAWAY;(2001), “Alliance formation issues for knowledge-based enterprises”, *International Journal of Management Reviews*, Vol: 3, Sayı: 1, 79–100.

RYFMAN, Philippe; (2006), *Sivil Toplum Kuruluşları*, İletişim Yayınları, İstanbul.

SARAN, Mehmet Ulvi; (1990), “*Vakıf Statüsünün İşlev ve Gereklere Açısından Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları*,” Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, TODAİE, Ankara.

SAPANCALI, Faruk; (2003), *Sosyal Dışlanma*, Dokuz Eylül Yayınlar, İzmir.

SEYYAR, Ali; (2003); “Sosyal Siyaset Açısından Yoksulluğa Karşı Mücadele”, *Yoksulluk: Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Yayınları*, Cilt:2, Sayı:88.

SEYYAR, Ali; (2005), *Sosyal Güvenlik Terimleri-Ansiklopedik Sözlük*, Papatya

Yayımları, İstanbul.

SEYYAR, Ali; (2006), *Değişen Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Politikalar*, Değişim Yayınları, İstanbul.

SIMONIN, B.L.; (2002), “*The nature of collaborative know-how*”, *Cooperative Strategies and Alliances*, Ed. F.J. Contractor, P. Lorange, Netherlands, Elsevier Science Ltd., 237–263.

SÖZER, Ali Nazım; (2004), *Yerel Yönetimlerce Yürütülen Sosyal Hizmetler*, *İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Dergisi*, C.1, S.2.

SÖZER, Ali Nazım; (1998), *Türkiye 'de Sosyal Hukuk*, Fakülteler Kitabevi, İzmir.

SÖZER, Ali Nazım; (1997), *Sosyal Devlet Uygulamaları*, Cemiyet Yayınları, İzmir.

SPEKMAN, R.E., T.M. FORBES, L.A. ISABELLA, T.C. MACAVOY; (1998), “*Alliance management: A view from the past and a look to the future*”, *Journal of Management Studies*, Vol: 35, Sayı: 6, 747–771.

STUART, T.E.; (1998), “*Network positions and propensities to collaborate: An investigation of strategic alliance formation in a high-technology industry*”, *Administrative Science Quarterly*, Vol: 43, 668–698.

STUART, T.E.; (2000), “*Interorganizational alliances and the performance of firms: A study of growth and innovation rates in a hightechnology industry*”, *Strategic Management Journal*, Vol: 21, 791–811.

ŞENKAL, Abdülkadir; (1995), *Küreselleşme Sürecinde Sosyal Politika*, Alfa Yayınları, İstanbul.

ŞİMŞEK, Birgül; (1995), *Üçüncü Sektör, Kavramlar ve İşlevleri Açısından İncelenmesi*,

Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Bursa.

ŞİMŞEK, S.; (2004), *The Transformation of Civil Society in Turkey: From Quantity to Quality*, Turkish Studies, 5, 3.

TALAS, Cahit; (1953), *Sosyal Güvenlik ve Türk İşçi Sigortaları*, Güney Matbaacılık,
Ankara.

TALAS, Cahit; (1992), *Türkiye'nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi*, Bilgi Yayınları,
Ankara.

TAŞCI, Faruk; (2010), *Sosyal Politikalarda Can Simidi Sosyal Yardım*, Nobel Yayınları,

TAYLOR, A.; (2005), *An operations perspective on strategic alliance success factors: An exploratory study of alliance managers in the software industry*, International Journal of Operations & Production Management, Vol: 25, Sayı: 5/6, 469–490.

T.C. Başbakanlık SYDGM (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü);
(2005), *El Kitapçığı*, Başbakanlık Basımevi, Ankara.

TEKELİ, İ.; (2004); Tek ve Çok Kademeli Demokrasi Kuramlarının Ontolojik Kabulleri Üzerine, *Doğu Batı Dergisi*, Sayı: 28, s.195-225.

THOMPSON, K.D.; (1993), *“Forging a perfect partnership: From joint ventures to strategic alliances, small businesses find that there is strength in numbers”*, Black Enterprise, September.

TODEVA, E., D. KNOKE; (2005), *“Strategic alliances and models of collaboration”*, Management Decision, Vol: 43, No: 1, 123–148.

TOKER, Şadiye; (1990), *“Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu ve Sosyal*

Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları,” Yayınlanmamış Bitirme Tezi, TODAİE, Ankara.

TUNCAY A.Can; (2002), *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri*, Beta Yayınevi, İstanbul.

TUNÇOMAG Kenan; (1988), *Sosyal Sigortalar*, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul.

TÜRKCAN, Rıza; (2003), *Yerel Yönetimlerde Sosyal Yardım Hizmetleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisansüstü Uzmanlık Tezi, TODAİE, Ankara.

TÜSEV (Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı); (2006), *Türkiye’de Sivil Toplum: Bir Değişim Süreci*, TÜSEV Yayınları, İstanbul.

USLU, İbrahim; (1999), *Bir Sosyal Siyaset Vasıtası Olarak Kâr Gütmeyen Kuruluşlar: ABD Örneği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, S.B.E., İstanbul.

YAMAN, Yılmaz; (2003), Gönüllülük Psikolojisi ve Gönüllü Yönetimi, *Sivil Toplum Düşünce ve Araştırma Dergisi*”, Nisan-Mayıs-Haziran, Yıl:1, Sayı:2.

YAZGAN, Turan; (1975), *Gelir Dağılımı Açısından Sosyal Güvenlik*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

YAZGAN, Turan; (1992), *İktisatçılar İçin Sosyal Güvenlik*, Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul.

YAZGAN, Turan; (1969), *Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sistemi*, İktisadî Araştırmalar Vakfı Yay., No: 21, s. 3-4, İstanbul.

YELEKÇİ, Memduh; (2002), *Sosyal Güvenlik Hukuku*, Seçkin Yay., Ankara,

YILDIRIM, İbrahim; (2004), *Demokrasi Sivil Toplum Kuruluşları ve Yönetişim, 1. Baskı*, Seçkin Yayınları, Ankara.

YURTTAGÜLER, Laden; (2006), Politik Duruş Olarak Gönüllülük, *İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları STK Çalışmaları – Eğitim Kitapları Dizisi*, 1. Baskı, Kasım, ss. 17-28, İstanbul.

YURTTAGÜLER, Laden ve Alper Akyüz; (2006), Gönüllülerle İşbirliği, *İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları - STK Çalışmaları- Eğitim Kitapları Dizisi*, 1. Baskı, İstanbul.

ZAMAN, M., F. MAVONDO; (2001), *Measuring strategic alliance success: A conceptual framework*, <http://smib.vuw.ac.nz> (9.04.2013).

WHEELEN, T.L., J.D. Hunger; (2004), *Strategic Management and Business Policy, Ninth Edition, Upper Saddle River, New Jersey: Pearson Prentice Hall*.

WHITE, S., S. SIU-YUN LUI; (2005), “Distinguishing costs of cooperation and control in alliances”, *Strategic Management Journal*, Vol: 26, 913–932.

XIE, F.T., W.J. JOHNSTON; (2004), “Strategic alliances: Incorporating the impact of ebusiness technological innovations”, *Journal of Business & Industrial Marketing*, Vol: 19, No: 3, 208–222.

EKLER

EK 1. Cansuyu Yardımlaş ma Ve Dayanış ma Derneği

- Kurumunuzu ve kurumunuzdaki görevinizden bahseder misiniz?

- Ben, Cansuyu Kocaeli Temsilcisi, Turhan Özkalas. Cansuyu Yardımlaş ma ve Dayanış ma Derneği, 2005 yılı ağustos ayında Ankara'da genel merkezde kuruldu. Kuruluş hedefi, "Sizi gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaştırır" sloganı çerçevesi içerisinde Türkiye ve dünyada gerek normal ve olağan şartlarda, gerekse olağanüstü şartlarda ihtiyaç sahibi olan insanların ihtiyaçlarına can suyu olmaktır. Birinci önceliği yardımda bulunmaktır. Ana maksat ve amacı da budur. Kocaeli'nin haricinde de bazı bölgelerde temsilciliklerimiz var. Bunlar büro hizmetleri vermekteler. Yalnız ilimizde bana 2006 yılı sonu itibariyle bu görevlendirme yapıldı. Büro hizmeti vermiyoruz, gönüllü olarak Kocaeli genelinde bu işi yapıyoruz bizimle beraber ilçelerde bize yardımcı olan arkadaşlarımız var gönüllülük esasına göre çalışan. Her ilçede sorumlu olan arkadaşlarımız var onun haricinde bir de çalışmalarda gönüllü olan arkadaşlarımız var.

- Kurumunuzun faaliyet alanlarından bahseder misiniz?

- Bizim dönemsel projelerimiz oluyor. Mesela 2005 yılında ilk kurulduğumuz anda zaten Pakistan depremi olmuştu. Biz kurulduktan 3 ay sonra Pakistan'da ciddi çalışmalarımız oldu. Orada protez-ortez merkezi açtık. O merkezde görevlendireceğimiz arkadaşların eğitimlerini de Türkiye'de verdik. Halihazırda burada eğitimlerini verdiğimiz arkadaşlar, orada hala protez-ortez üretmeye devam ediyorlar. Biz tesisin bakım ve hammadde giderlerini karşılamaya devam ediyoruz. 2008 yılında Türkiye'deki bütün ilköğretim okullarında bulunan engelli öğrencilere yönelik tekerlekli sandalye kampanyası başlattık. Milli Eğitim Bakanlığı ile beraber toplamda Türkiye'deki bütün illerde talep edilen 1615 tekerlekli sandalyeyi ilköğretimde okuyan öğrencilere verdik. Bunun çıkma sebebi de bir haberde yayınlanmıştı. Doğu'da bir ilde bir nine, evladını karda naylon bir şeyin içerisinde taşıyordu Ana çıkış düşüncesi o idi. Türkiye'de ilköğretimde okuyan çocuklara yardımcı olma maksadı olmuştu. Onun haricinde Ramazan ve Kurban Bayramı dönemi içerisinde Afrika, Balkanlar, Ortadoğu, Uzak Doğu gibi bölgelerde ihtiyaç sahiplerine ulaşıyoruz. Onun haricinde olağanüstü

durumlarda yurtiçi ve yurtdışında da deprem, afet, sel veya bizim bilmediğimiz bazı savaşın olduğu bölgeler var. Dünya kamuoyunda olmayan sıkıntıların ciddi manada olduğu bölgeler var. Mesela Bangladeş'i insanlar yeni duyuyorlar. Ama biz kurulduğumuz günden beri oradaki insanlarla bağlantı içerisindeyiz. Hemen hemen çalışma yaptığımız bütün ülkelerde farklı kuruluşlarla çalışıyoruz. Somali'ye gittiğimiz zaman oranın bir sivil toplum örgütüyle müşterek çalışıyoruz. Gittiğimiz her yer çok rahat çalışma yapabileceğimiz yerler olmuyor. Sıkıntılı bölgeler de olabiliyor. Yani görevli giden arkadaşların can güvenliğini sağlamak bazen sıkıntılı oluyor. Bunun haricinde yine Afrika'da ağırlıklı olarak su kuyuları açıyoruz. Gana'da bir çiftlik projemiz var. Somali'de yine aynı şekilde çalışmalarımız mevcut. Somali gündeme gelmeden önce de vardı. Ama Somali gündeme geldikten sonra arttı. Gazze'de, Filistin'de 2 bin 500 dönüm ve 650 öğrencinin kaldığı bir yetim merkezi inşa ettik. Geçen sene hizmete girdi. 400'ü yatılı olmak üzere, 250'si de gidip gelmek suretiyle 650 yetimin ihtiyaçlarını sağlıyoruz. Bu binayı yaptık ve işletiyoruz. Onun haricinde ülke içerisinde Suriye'deki olay sıcak olduğu için mültecilerle ilgili Hatay'daki temsilci arkadaşın çalışmaları var. İhtiyaç sahipleri de bize müracaat ediyorlar. Bu müracaatlar çerçevesinde imkanlarımız dahilinde gıda, giyim, nakit para yardımı şeklinde yardımcı oluyoruz. Kırtasiye yardımı yapıyorduk. İki dönem yaptık. Ciddi manada yaptık. Ama buradaki kırtasiye esnafı bu noktada biz insanlara iyilik yapıyoruz ama esnaf bu noktada sıkıntı duyuyor. Bu tür çapraz ilişkiler oluyor. Anketler sonunda zaten bakış açımız değişti. Bizim dünyadaki ve ülkemizdeki ihtiyaç sahibi olan herkese yardım etmemiz lazım. Ancak hepsine biz yetişeceğiz diye bir şey yok. Bu çerçevede de gerçek muhtaçlar tabirindeki düşüncede en öze indirgemeye çalışıyoruz. Yani buraya şimdi bir evi, arabası, düzgün bir maaşı olan bir insanın bile sorsan ihtiyacı vardır. İşte bu noktada biz daha seçici olmaya çalışıyoruz

- **Cansuyu Derneği olarak ülkemizde faaliyet gösteren diğer gönüllü kuruluşlarla ortak yürüttüğünüz projeleriniz var mı?**

- Yok. Türkiye'de müşterek olarak yürüttüğümüz gönüllü projemiz yok. Genelde yurtdışındaki yardım kuruluşlarıyla birlikte oluyor. Türkiye'de yalnızca bazı kamu kuruluşlarıyla var.

- **Bu çalışmanın çıkış noktası da tam da bu aslında. Ülkemizde faaliyet gösteren gönüllü kuruluşlar, kamu ve özel sektörle işbirliğine giriyor. Fakat gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği içerisinde üretilen ve yürütülen projeler yok veya yok denilecek kadar az. Sizce neden ortak projeler üretilmiyor?**

- Bizim herhangi bir sivil toplum örgütüne karşı önyargımız söz konusu değil. Hiç tanımadığımız insanlara yardımcı oluyoruz. Kendi ülkemiz içerisinde hayır faaliyeti yürüten bir kurum ve o kurumun temsilcisi insanlara karşı herhangi bir art niyet ya da kötü gözle bakma veya yaptıkları işi beğenmeme gibi bir şey söz konusu değil. Aslında bir araya geliniyor. Toplantılar olsun, bazı özel zamanlar olsun, ulusal ve uluslararası, bir araya gelmeler var. Mesela Türkiye için belki olmadı ama yurtdışı için birçok gönüllü kuruluş müşterek hareket ediyor zaten. Bunda birleştirici bir unsur gerekiyor. Yurtdışında bizim müşterek hareket etmelerimizin nedenlerinden biri, gittiğiniz yerde Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) varsa ve orada TİKA etkinse herkes onlarla işbirliğine gidiyor. TİKA orada bir organizasyon vazifesi yapıyor. Türkiye’de yine birçok projede birlikte hareket edildi. Şu an proje isimlerini hatırlayamıyorum ama bazı ufak tefek şeyler de oluyor. Şimdi yardım kuruluşlarında bir de şu durumu göz ardı etmemek lazım. Aslında birlikte, komple bir havuzun oluşturulamama eksikliğini biz temsilciler olarak dile getiriyoruz. Genel merkezdeki arkadaşların ya da bölge temsilcisi arkadaşların diğer kurumlarla müşterek toplantılarda bazı bölgelerde yardım alma veya talep etme işi ciddi manada suistimale uğruyor. Doğru tahlil etme imkanı olmuyor. Belki ortak bilgi havuzu olsa bu daha iyi olacak.

- **Gönüllü kuruluşların ortak üretilmiş olduğu projelerin, hizmet kalitesi, verimlilik ve ulaştığı alan bakımından tek bir gönüllü kuruluşun yalnız başına yapmaya çalıştığı projelerden farkı olur mu?**

- Tabiki olur. Bilhassa yurtdışında dilini, dinini, ırkını, örf adet ve ananesini bilmediğiniz topluma giriyorsunuz. Girdiğiniz toplum ya yoksulluklarla ciddi manada sıkıntı çekmiş, yada ciddi manada ateşli silahlarla birbirini öldürerek savaş içinde kalmış. Onun için tek başına giderseniz kahramanlık yaparsınız. Yardım falan yapamazsınız. Her kurumun bir husus üzerinde uzmanlaşması, kurumsallaşması ortak

bir paydada bulunduğu vakit daha fazla faydalı olunabilir. Bir ana konu üzerinde uzman hale gelinmeli fakat diğer tali konular da kenara bırakılmamalı. O ana konuyla ilgili gerek kendisini geliştirme, gerekse diğer kurumların bilgi taleplerine olumlu ve geliştirici yönde cevap vermek gerekir. Tabi bu ideal olan, Türkiye şartlarında bazen olmuyor, bunu yakalayamıyorsunuz. Yani çok ciddi bir şey olması gerek, Bizim bir sözümüz var, ‘Bir musibet bin nasihatten evladır.’ Yani başımıza bir şey gelmeden, bu tür şeyler olmuyor. Kısacası şöyle bir şey var. Yurtdışına gittiğinizde görüyorsunuz ki bizim bu yardım kuruluşlarımız Türkiye genelinde elle sayılacak kadar var. Sayı olarak çok fazla yok. Avrupa veya Afrika’ya gittiğiniz zaman, mesela Kocaeli’nin bir yardım organizasyonu var ve o bölgenin tamamına o bakıyor. Ve burada ciddi manada misyonerlik faaliyetleri yürütülüyor. Yani biz bu noktada şartlı olarak bir desteğimiz söz konusu değil. Bizim yaptığımız hizmet içerisinde Kurban ve Ramazan’ı ayrı tutuyorum. Çünkü bunlar şartlı bağış olduğu için onları o şekilde değerlendirmek gerekiyor. Bunun dışında olağanüstü bir durumda din, dil, ırk, mezhep ve cinsiyet ayrımı gibi bir ayrım söz konusu değil. Bir gün önce çok varlıklı olan bir insan, başına gelen bir musibete o musibetin genel şeyinden dolayı 180 derece ters bir pozisyona düşüyor. Bazı örf algısında bazen insanlar dışarı çıkabiliyorlar, ifşa edebiliyorlar. Bazıları içine kapanık kalıyor veya yer değiştiriyor. Onları da bulmak gerekiyor. Fakat bunu siz bulamazsınız. Onu ancak o bölgede beraber çalışma yaptığımız, orayı bilen biri bulabilir.

- **Gönüllü kuruluşların işbirliği içinde yürüttüğü projelerinin olması ve sayılarının artmasının, bu kuruluşların kamuoyundaki itibarının ve güvenilirliğinin artmasına katkısı olacak mıdır?**

- Şimdi bizim toplumda maalesef şöyle bir algı var: “Efendim, Ahmet ordaysa ben oraya gelmem!!” Örneğin, Deniz Feneri olayında ne ülkemizdeki bağışçılar, ne bu bağıştan istifade eden yoksul kesim ne de Deniz Feneri ve müşterek sivil toplum kuruluşları bu musibetten ders çıkarmadılar. Bir beklenti içine girildi ama Deniz Feneri’ndeki olay herhangi bir dernek çalışmasından ziyade, genel manada düşündüğümüz zaman insanların infak etme düşüncesini yok etme üzerine kurulmuş planlı, programlı bir çalışmaydı. Benin anladığım gördüğüm bu. Ama sivil toplum örgütleri belki özelde bir birliktelik oldu ama bu kamuoyuna yansıyan bir birliktelik

olmadı. Bağışçılar değişken olabilir. Bir yere bağış veriyor, verdiği yerde aksaklık oluyor, başka bir yere veriyor. Dünya görüşüyle müşterek gider bu iş. Dünya görüşü ne ise, yani bunu bizim kurumlarımızda insanlar ibadet niyetiyle yapıyor bu yardımı. Bakın Cansuyu, Kimse Yok Mu, İHH, Yardım Eli, Ay Işığı... İnsanlar yapmış oldukları yardımı ibadet niyetiyle yapıyorlar. Amel ve ibadet noktasında kurumlara bakıyorlar, kendilerine hangisini yakın görürse ona yardım yapıyorlar. Bir de normal şekilde yardımda olan insanlar var. Onlar gözlemliyorlar, arkadaşlarına soruyorlar. Medyadan, internetten takip ediyorlar. Daha önceki uygulamalarına bakıyor hangisi kafasına yatarsa ona yardım yapıyor. Mesela bizim Milli Eğitim ile olan projemizde Milli Eğitim Bakanlığı yetkilileri zannediyorlardı ki herhalde yani daha önceki projelerde başlarına kötü şeyler gelmiş bizim genel başkan diyor ki, 'Yetkililere Türkiye'de kaç tane tekerlekli sandalyeye ihtiyaç duyan öğrenci var. Bize bunu tespit edin, biz bunların tamamının tekerli sandalye ihtiyacını karşılayacağız.' Onlar hala diyorlar ki, 'Bir bölgeyi alın, yapamazsınız' diyorlar. Çünkü niye, orada suistimaller olmuş. Daha önce bu işi dillendiren sivil toplum örgütleri, bu yola çıkmış ama proje tamamlanmamış. Bekledikleri destek gelmemiş. Biz şimdi bu işi yapınca Milli Eğitim'de bu atom bombası etkisi yarattı. Aslında vermek de almak da turnusol kağıdı gibidir. Televizyonda çıkıyor adam, adını kullanıyor, bir bağış miktarı söylüyor. Ama tahsilata giden arkadaşları yarı yolda bırakıyor. Bu tür güven algılarında sıkıntı var. Sivil toplum kuruluşları birlikte hareket edemiyor noktasında çok acımasız olmamak lazım. Böyle bir algı var ama bir musibet geldiğinde yine hemen kendimiz bir araya geliyoruz.

- **Yardımların sürekli aynı kişilere yapılmasını önlemek adına da ortak çalışmalara girmek faydalı olacak mıdır? Örneğin; gönüllü kuruluşlar arası bir bilgi bankası kurup kime ne kadar ve ne zamanlarda yardım gittiğini tespit etmek ve böylece aynı kişilere birden fazla yardım yapılmasını önlemek açısından bu bilgi bankası gerekli midir? Bu konuyla ilgili çalışmalar yapılıyor mu?**

- Konya'da 3 yada 4 sivil toplum örgütümüz bu noktada, ihtiyaç sahiplerinden oluşan bir bilgi havuzu oluşturmak için çalışma yapıyorlar. Ama bu kişisel bir proje. Genel merkez projesi değil. Kaymakamlığın elinde sosyal yardımlaşma dayanışma vakıflarında kurumdan yardım alanların listesi var. Biz zaten yardım ederken bu bilgiyi

talep ediyoruz. Kaymakamlıktan yardım alıp almadığına dair bir belge talep ediyoruz ama diğer kurumların müşterek bir veri bankası oluşturmaya yönelik gündeme geliyor ama uygulama yok. Bildiğim sadece Konya'daki var. O da lokal bir uygulama.

- **Ülkemiz genelinde faaliyet gösteren gönüllü kuruluşlara baktığımızda ortak projelerde bir araya gelmediklerini hatta bir arada bile pek fazla görünmediklerini gözlemlemekteyiz. Sizce bunun nedenleri nelerdir? Neden bireysel hareketleri tercih etmekte?**

- Bütün kurumların kabul edeceği birleştirici bir unsur yok. Çünkü her kurum büyük kurum.

- **Aslında bu kurumların niyeti ve amacı ortak bu ortak niyet. Neden birleştirici olamıyor?**

- Bu kurumlar ihtiyaç hissedildiği için kuruluyor. Yani hali hazırdaki kurumlara rağmen kuruluyorlar. Orada görülen bir eksikliğin, ihtiyacın veya bir yanlışın yapılmaması için, yani ikinci bir kurum. 'Ben burada bu örnekten gördüm. Ben bunu yapmayayım' diye kuruluyor. Yani kuruluş aşamasında bir rezerv koyuyor. Beraber hareket edilirse gerek yok. Yalnız şu bir gerçek ki, her kurum bir konuda uzmanlaşmalı. Her konuya saldırmamalı. Her konuyla ilgili bilgi sahibi olmalı. Sadece bir konuda uzmanlaşmalı ve bu uzmanlığını ileri götürecek çalışmalar yapmalı. Hem de diğer kurum ve kuruluşlarla paylaşmalı ve bunun için bir araya gelmesi, olağanüstü durumlarda gerekli diğer tali durumlarda bir araya gelmeye gerek yok. Zaten bizim ulaşamadığımızı bir başkası ulaşabiliyor. İnsanları bir bilgi havuzunda toplarsınız ama 3 aylık 6 aylık dönemlerde ekonomik durumlarında ciddi değişiklikler oluyor. Mesela 3 ay önce gıda yardımı almış, 3 ay sonra yine başvuruyor. Diyor ki sen yardım almışsın anlatmaya çalışıyor. "Ben o zaman gıda almıştım, şimdi kömür almam gerekiyor" diyor. Bu tür sıkıntılar var. Doğru tahlil yapılamayabilir.

- **Birlikte oluşturulacak faaliyetlerin arttırılması için gerekli olan nedir?**

- AFAD bünyesinde bir birliklik sağlanabilir. Bir öncü olması gerekiyor. Zaten biz olağanüstü durumlarda her zaman bir araya geliyoruz. Gerek yurt içinde gerekse yurtdışında mutlaka değiyoruz birbirimize. Kurum olarak bir çalışma yaparken bir arkadaşın eksiğini gördük mü yardımcı oluyoruz. Onlar da bize oluyor. Fiili olarak ben yurtdışına da gidip geldiğim için bunun canlı şahidiyim. Öyle şeyler oluyor ki ciddi manada güvenlik gerekiyor veya ulaşım gerekiyor. Bunları hep müşterek yapıyoruz.

- **Gönüllü kuruluşlara artı değer katacak bu birlikliklerin fazlaşması için nasıl teşvik edilebilirler?**

- Bir araya gelme yollarını kolaylaştırmak lazım. Bir araya gelmek, beraber bir yemek yemek. Bunlar aslında oluyor, ama bunların genel merkezler düzeyinde olması lazım. Zaten yerelde herkes birbirini biliyor. Müşterek bir ortama geldiklerinde zaten hiçbir kurum temsilcisi birbirine sırtına dönüp gitmez, birliklik olur. Örneğin bilgi bankası dediniz. Bu bilgi bankasının kamuda toplanması lazım. Yani Cansuyu'nda toplanmamalı. Kamu bu konuda öncü olmalı. Yani almak çok zordur. Bir şeyi kabul etmek, almak çok zordur. İnsanlar ihtiyaç sahibi olduklarının bilinmesini istemezler. Yurtdışında böyle değil ama bizim halkımızda böyle bir şey var. Gerçek ihtiyaç sahiplerini aramadan bulamazsınız. Onlar aramadan çıkmazlar. Vermek, verirken incitmek çok önemli.

EK 2. Veremel Yardımlaşma Ve Dayanışma Derneği

- **Kurumunuzdan ve kurumunuzdaki görevinizden bahsedermisiniz?**

Hasan Böber, Veremel Derneği Kocaeli temsilciliği sekreteriyim. Veremel derneğimiz Kocaeli'de temsilcilik olarak var, fakat şubelerimiz de bulunuyor. Türkiye genelinde 26 il ve ilçede temsilcilikleri olan derneğimiz, hem yurt içinde yurtdışında yardım faaliyetleri yürütüyor. Dernek, Kocaeli'de 2010 yılında kuruldu.

- **Kurumunuzun faaliyet alanından kısaca bahsedermisiniz?**

- Faaliyet alanı yurt içinde ve yurt dışında ihtiyaç sahiplerine aynı ve nakdi yardımlar ulaştırmak.

- **Verenel Derneği'nin Türkiye'de faaliyet gösteren diğer gönüllü kuruluşlarla ortak yürütmüş olduğu projeler var mı?**

- Görüş alışverişinde bulunuyorlar fakat bir organizasyonda birleşmediler. Diğer gönüllü teşekküllerle genel başkanımız bir araya gelip görüş alışverişinde bulunuyor.

- **Neden ortak çalışmalar yapılmıyor?**

- Toplantılarımız olduğunda yönetim kuruluna, 'Biz yeni bir derneğiz. Yıllardır bu işi yapan dernekler var. Gidip oralardan bilgi alıyoruz musunuz' diye sormuştuk. Onlar da 'Biz yedi farklı dernekle düzenli istişare yapıyoruz' demişlerdi. Ama bilgi alışverişinin ilerisinde bir ortaklık neden yapılmıyor dersiniz eğer, herkes kendini yeterli görebilir veya kendine göre "Ben alanımda zaten yeterliyim" diye düşünebilir. Mesela İHH, 'Zaten bir bilinirliğim ve potansiyelim var. Bir ortaklık oluşturursam benim güvenilirliğimi zedeleyebilecek şeyler olabilir ileride. Yardım faaliyetleri çok dikkatli yapılması gerekiyor. En ufak bir yanlışlık bu iyi niyetli çabayı baltalayabilir. Ortak faaliyet yürüteceğimiz kurumlar bizim kadar dikkatli değilse bizi de karalarlar' diye istemeyebilir. Denetlemeleri devlet üzerine alırsa dernekler de ortaklıktan kaçmayacaklardır.

- **Gönüllü kuruluşların ortak üretilmiş yürütmüş olduğu projelerin, hizmet kalitesi verimliliği ve ulaştığı alan bakımından tek bir gönüllü kuruluşun yalnız başına yapmaya çalıştığı projelerden farkı olur mu?**

- Muhakkak bir farkı olur. Her bir yardım kuruluşunun farklı alanda profesyonelleştğini, daha ileri seviyede olabildiğini tahmin ediyorum. Mesela yetim programımız var. Bizim yetimler, Türkiye'de gönüllü olarak bakımını üstlenen kişilere veriliyor. Ve bu gönüllü o yetimin bir yıllık ihtiyacını karşılıyor. Her bir yetim tespit ediliyor. İhtiyaç sahibi olan çocuklar, Filistin'de olsun diğer ülkelerde olsun ihtiyaç bu kişi tarafından karşılanıyor. Örneğin, İHH'nin çok daha büyük faaliyetleri var. Dünya çapında yetimlerle ilgili bir proje olursa onların tecrübelerinden yararlanırsınız. İHH'ya nazaran bizim daha az geçmişimiz ve tecrübemiz olduğundan bu konuyla ilgili olarak

onlardan yararlanırsınız. Ayrıca yurtdışında vekaletle kurban kesme organizasyonları ortak olarak yürütülürse daha organize olunur. Ulaşılamayan yerlere ulaşılır. Organizasyon bozukluklarının önüne geçilebilir. Ortak projelere imza atılmasının bu gibi faydaları olacaktır.

- **Gönüllü kuruluşların işbirliği içinde yürüttüğü projelerinin olması ve sayılarının artmasının bu kuruluşların kamuoyundaki itibarının ve güvenilirliğinin artmasında katkısı olacak mıdır? Örneğin bağışçı sayısına etkisi olur mu?**

- Bağışçı sayısının artacağını düşünmüyorum. Neden düşünmüyorum; çünkü bağışçılar güvendiği derneğe bağış yapıyorlar. Ve herkes kendine daha yakın bulduğu, güven duyduğu derneğe yardım yapıyor. Onların bir çatının altında bulunması, bağışın artmasına sebebiyet vermez. Şöyle bir düşünce olabilir, 'Acaba ortaklık oluşuyor ama diğer yardım kuruluşunun faaliyetleri yeterince incelendi mi. Gerekli şartları yerine getiriyor mu. Yani ben Verenel Derneği'ne güveniyorum ama diğer dernek tam olarak bu işi yerine getiriyor mu acaba' diye şüpheler oluşabilir. Yani birliktelik olursa en fazla organizasyon eksikliğine çare bulunur. Güvenilirliği etkilemez.

- **Ortak faaliyetleri sadece birlikte yardım yapmak olarak düşünmemek gerektiği kanaatindeyim. Gönüllü kuruluşlar arası bir bilgi bankası kurarak, kime, ne kadar ve hangi sürelerde yardım gittiğini tespit etmek ve böylece aynı kişilere birden fazla yardım gitmesini önlemek açısından böyle bir bilgi bankası oluşturulması gerekli midir? Bu konuyla ilgili çalışmalar yapılıyor mu?**

- Böyle bir çalışma gereklidir. Her dernek yardım yapacağı zaman ihtiyaç sahibini kendi imkanlarıyla tespit ediyor. Ama böyle ortak bir veri tabanı oluşturulsa her dernek ihtiyaç sahibini tespit ve ona yardım konusunda fazladan enerji ve kaynak harcamamış olacak. Daha kısa sürede ihtiyaç sahibine ulaşacak. Biriken bağışları gönül rahatlığıyla ekstra çaba harcamadan ulaştırarak. Ortak bir bilgi bankası çok yerinde bir proje olur fakat böyle bir çalışma şu an yok.

- **Birlikte faaliyetlerin artması için gerekli olan nedir?**

- Devlet tarafından bir konsorsiyum kurulabilir. Bu ortaklığa yönlendirme yapılabilir. Özellikle bu ortak veri tabanı konusunda devlet öncülük edebilir. Yani bu ortaklık oluşturulduğu zaman ne tür faydalar olacağı sivil toplum örgütleri yöneticilerine anlatılabilir. O zaman onlar da bu konuda daha özverili davranabilir.

- **Gönüllü kuruluşlara artı değer katacak birliktelilere bu kuruluşlar nasıl teşvik edilebilir?**

- Şu an yardım kuruluşlarına yapılan yardımlardan devlet adına vergi kesiliyor. Böyle ortak projelerde bu kesintilerin azaltılacağı yada alınmayacağı söylenebilir. Ayrıca bu yardım kuruluşları bir organizasyon altında birleştikleri takdirde ve onlara kamu yararına kurulmuş dernek statüsü verilirse o dernek için çok faydalı olacaktır. Bu tür derneklere yapılan yardımlar şahısların vergisinden düşülüyor. O yüzden bu derneklere yardım yapmak istiyorlar. Kızılay gibi, İlim Yayma Cemiyeti gibi dernekler. Mesela bağışçılar, bu özelliklere haiz derneklere yardım yaparken daha rahatlar. Çünkü bu derneklerin birtakım avantajları var. Ortaklık bulunacak olanlara kamu yararına kuruluş sıfatı verilirse destek olacıklarını düşünüyorum.

**EK 3. Ay Işığı Yetim Ve Öksüz Çocuklar Eğitim Ve Yardımlaşma Derneği
Hasan Büyük**

- **Kurumunuzdan ve kurumunuzdaki görevinizden bahseder misiniz?**

- Ay Işığı Yetim ve Öksüz Çocuklar Eğitim ve Yardımlaşma Derneği, yetimlere, öksüzlere yoksul kalmış ailelere, özellikle babası olmayan ailelere yardım yapan bir kurum. Ben de bu kurumun kuruluşundan beri içindeyim. Derneğin yönetim kurulu üyeliğini yapıyorum. Aynı zaman da dernek müdürlüğünü yapıyorum. Derneğimiz 6 Şubat 2002 tarihinde kuruldu.

- **Kurumunuzun faaliyet alanından kısaca bahseder misiniz?**

- Özellikle babası olmayan ailelere veya babası olup da hasta, engelli raporlarla babalık vasfını yerine getiremeyecek durumda olan ailelere her ay düzenli gıda yardımı yapıyoruz. 18 maddelik bir listeden oluşan bu yardım, o aileye bir ay yetecek boyutta gıda, kış ise kömür yardımı, kıyafet yardımı, ev eşyası yardımı gibi çeşitli seçeneklerden oluşuyor. Bazı ailelere istisnai durumlarda kira yardımları, bazı ailelere konut yardımı yapılıyor. 12 yıllık süreçte 18 tane konut yardımı yapıldı. Aklınıza gelebilecek her türlü yardım yapılıyor. Ama her aileye değil. Yani ‘fakirin de fakiri vardır’ mantığından gidersek en alt tabakadaki ailelere de farklı yardımlar yapılıyor.

- **Ay Işığı Derneği’nin diğer gönüllü kuruluşlarla ortak yürüttüğü olduğu projeler var mı? Birlikte yapılan çalışmalarınız var mı?**

- Gönüllü kuruluşlarla ortak bir çalışmamız yok. İşin doğrusu ancak sosyal yardımlaşma, yani devletin sosyal yardımlaşma kanadıyla kısmi bir ortak çalışmamız var. O da şu şekilde: Biz orada mütevelli heyetindeyiz. Orada kömür yardımı çıkarsa biz farklı bir yardımını karşılıyoruz. Yada nakit yardım çıkarsa yine biz başka bir ihtiyacını karşılıyoruz. Onlarla böyle ortak karşılık bir çalışmamız var. Sivil toplum kuruluşlarıyla da Gölcük’te, Körfez’de var. Bunlara ağırlıklı daha çok malzeme yardımlarımız var. Biz biraz daha güçlü bir dernek olduğumuz için diğerlerine destek mahiyetinde çalışmalarımız oluyor.

- **Aslında çalışmamızın çıkış noktası da bu. Gönüllü kuruluşların kamu veya özel sektörle ortak çalışmalarını varken aynı alanda ve aynı amaç için çalıştıkları diğer gönüllü kuruluşlarla neden ortak çalışmalarını yok? Yada başka bir ifadeyle neden yok denilecek kadar az?**

- Mesela Gölcük’te 1-2 tane yardım kuruluşu var. Örneklerle anlatayım ben bunu. Mesela Gölcük’te bir aileye gidiyorum. Diyorumki, “Sen yardım alıyor musun?” ‘Alıyorum’ diyor. “Ne alıyorsun diyorum” mesela. 3 ayda bir gıda yardımı alıyorum. Zaten bu aile yoksul ihtiyaç sahibi. 3 ayda bir aldığı yardım zaten ihtiyacını görmeyecek. Görmeyeceği için biz o yapılan yardımı kaile almıyoruz. O da devam etsin, biz de devam edelim mantığıyla gidiyoruz. O da her ay yapabilecek durumda olsa yapmayız

belki ama o da yapamadığından yapıyoruz. Boşluk dolduruyoruz.

- **Koordinasyonlu ve birlikte yapılacak çalışmaların, hizmet kalitesinin ve verimliliğinin artmasına katkısı olur mu?**

- Kesinlikle olur. Yani biz 500 aileye bakıyorsak, 400 tane aileye bakarız. Onlar 300 taneye bakıyorsa 100 taneye bakar. Onlar gıdasını verir, biz başka bir eksiği tamamlarız. Böylece daha kaliteli bir hizmet çıkar ortaya. Bu kesinlikle doğru ama böyle bir koordinasyon yıllardır planlandığı halde sağlanamıyor.

Gönüllü kuruluşların işbirliği içinde yürüttüğü projelerinin olması ve sayılarının artmasının bu kuruluşların kamuoyundaki itibarının ve güvenilirliğinin artmasında katkısı olacak mıdır?

- Her türlü beraberlik kaliteyi artırır. İster ortak yardımlar yapılsın, ister ortak sempozyumlar. Ortaklıklar kaliteyi ve güvenilirliği artırır.

- **Ortak faaliyetleri sadece birlikte yardım yapmak olarak düşünmemek gerek örneğin. Gönüllü kuruluşlar arası bir bilgi bankası kurulması sizce de gerekli midir? Bununla ilgili herhangi bir çalışma yürütülüyor mu?**

- Mesela biz Türkiye çapında ulusal yardımlar yapan derneklerle de görüştük İstanbul'da bazı kuruluşlarla ortak çalışmalar da yaptık. Biz burada aileleri tespit ettik, onlar yardım etti. Böyle ufak tefek şeyler oldu ama şöyle bir şey vardı: Onlar da bilgilerini paylaşmak istemiyorlar, 'Ben o kadar mücadele etmişim, gitmişim Van'daki bir aileyi tespit etmişim. Yada Kocaeli'nin Kandıra ilçesindeki bir aileyi tespit etmişim, bulmuşum. Gideyim Kocaeli'nin Ay Işığı Derneği'ne ve al sana hazır doküman. Ne yaparsan yap' demek istemiyorlar. Ama netice olarak şunu söyleyebilirim ki, kesinlikle bir bilgi bankası gerekli. Yani biz tek başına altından kalkamayız. Bunu öncelikle ulusal derneklerin yapması lazım. Biz belki Kocaeli'de yapmaya çalışırız ama gücümüz yetmez. Kocaeli'de en azından böyle bir şeyi İzmit Büyükşehir Belediyesi toparlayabilir. Bunu bizim yapmamız çok fazla mümkün değil.

- **Ülkemizdeki gönüllü kuruluşlar neden bir araya gelip ortak çalışmalar üretmiyor? Neden daha bireysel hareket etmeyi tercih ediyorlar?**

- Herkes kendisi ön planda olmak istediği için. Örneğin Kocaeli’de bir olay olsa, biz 10 dernekle yola çıksak, 10’unun da ismi olması gerekiyor. İşin içine biraz ‘Ben’ kavramı giriyor.

- **Birlikte faaliyetlerin artması için gerekli olan nedir?**

- Yeni gelen nesil belki daha duyarlı olur bu konuda. Çünkü ‘Ben’ duygusuyla hareket etmiyorlar. Ama şundaki ekiplerde hep bir ‘benlik’ var. Gölcük’te az önce de bahsettiğim derneğe, yeni bir dernek kurmamaları söyleyerek ortak çalışma teklifinde bulundum. Orada ayrı bir dernek olmamasını, beraber karşılıklı çalışarak, oradaki sorumlularımız olmalarını söyledim, Siz tespit edin biz yardımını verelim dedim. Ama gittiler, Gölcük’e bir dernek daha kurdular. Neden, çünkü kendileri de orada olmak istediler. Biz de var olalım istiyorlar. Niyetlerinden şüphem yok ancak bir şey var işte orada. Ben söylemiyorum veya söylemek istemiyorum o detayı, telaffuz etmeyeyim.

- **Gönüllü kuruluşlara artı değer katacak birliktelikler daha fazla nasıl teşvik edilebilir?**

- Gönüllü kuruluşlar bunu yapamazlar. Herkes ben ön planda olayım istiyor. Kocaeli Büyükşehir Belediyesi’nde iyi bir sosyal yardım ağı var. İyi bir inceleme ağına sahipler. Yani burada en azından büyükşehir belediyesi öncülük edebilir. Bunu kaymakamlık yapamaz. Kentlerde bunu belediyeler organize edebilir. Teşvik için kesinlikle devlet eli gerekiyor.

EK 4. Kimse Yok Mu Dayanışma Ve Yardımlaşma Derneği

- **Kurumunuzu ve kurum içerisindeki görevinizden kısaca bahseder misiniz?**

- Kimse yok mu derneği olarak Türkiye'nin Kızılay'dan sonra resmi olan ikinci derneğiyiz. Kocaeli Őube başkanlığını yapıyorum, adım İslam KadınçeŐme. Kurumumuz 1999 Kocaeli depremi ile beraber faaliyete başladı. Ondan öncesi vardı. Depremin ardından Kimse Yok Mu adı altında 2002 yılında dernekleŐti. 2004'te meclis kararıyla kamu yararlı bir dernek oldu. Tabi 1999'da depremle beraber kurulduktan sonra 2 yılda insanlara bir televizyon programıyla tanıtıldı ve sonrasında derneğe dönüŐtürüldü. 2004 yılından beri de faal olan bir derneğiz. Genel merkezi İstanbul'da kurulmuş olup, 41 tane Şubesi bulunmaktadır.

- **Kurumunuzun faaliyet alanından bahsedebilir misiniz?**

- Faaliyet alanımız, kimsesizlerin yanında olmak, kimsesizlere çare olmak. Diğer derneklerin ulaşamadığı yerlere ulaşp yapamadıklarını yerine getirmek. Bunun dışında insanları sokakta bırakmamak, giydirmek, gıda yardımı yapmak, yeri geldiğinde çatılarını tamir etmek, yuva sahibi yapmak. Faaliyetlerimiz içinde dünya ülkelerindeki yardım kuruluşlarıyla beraber dünyada yaşanan afetlerde o insanların yanında olmak da bulunuyor.

- **Kimse Yok Mu Derneği'nin, ülkemizde faaliyet gösteren diğer gönüllü kuruluşlarla ortak yürütmüş olduğu projeleri var mı?**

- Ortak programlarımız olabiliyor. Başta Kızılay ile ortak faaliyetlerimiz var. Bunun dışında illerdeki ve ilçelerdeki yerel kuruluşlarla ortak projelerimiz oluyor. Bize bildirdikleri halde elimizden geldiğince, yasal çerçevede onlara yardım ediyoruz. Örneğin, Göynük'te bir köy yangını oldu. Bu yangına köy tamamen yandı. Biz de 4 gün gibi kısa bir sürede Göynük Kaymakamlığı'ndan aldığımız bilgiler dahilinde 18 tane konteynır ev kurduk. Ve o konteynırın içinde yaşanabilecek bir ev seviyesinde bir hizmet yaptık.

- **Gönüllü kuruluşların ortak üretip yürütmüş olduğu projelerin, hizmet kalitesi verimliliği ve ulaştığı alan bakımından tek bir gönüllü kuruluşun yalnız başına yapmaya çalıştığı projelerden farkı olur mu?**

- Tabii ki olur. Mesela bize ortak bir çalışma sağlandığı takdirde, yani ‘bir elin nesi var iki elin sesi var’ atasözünden bu meydana çıkmış oluyor. Biz her zaman her türlü ortak katkıya açığız. Mesela yurtdışında bir afet olduğunda bunu siz tek başımıza çözemeyiz. İlla ki oradaki bir afet kuruluşuyla yardım kuruluşuyla işbirliği yapmalısınız. En son örneği Filipinler’deki olayda ikinci gün Filipinler’e indik. Ama oradaki devlet ve yardım kuruluşlarıyla ortak çalıştığımız için bu başarıyı elde ettik. Muhakkak işbirliği olması lazım.

- **Gönüllü kuruluşların işbirliği içinde yürüttüğü projelerinin olması ve sayılarının artmasının bu kuruluşların kamuoyundaki itibarının ve güvenilirliğinin artmasında katkısı olacak mıdır?**

- Yasal bir çerçevede güvenilirlik büyük bir olaydır. Yani Kimse Yok Mu güvenilir olmasa bu konuma da gelemezdi. Bunu yaşatmak adına bizde güvenilirlik birinci planda. Yani bizimle görülen bir gönüllü kuruluşun güvenilirliği kesinlikle artar.

- **Ortak faaliyetleri sadece birlikte yardım yapmak olarak düşünmemek gerek. Örneğin, gönüllü kuruluşlar arası bir bilgi bankasına bakış açımız nedir? Mükerrer yardımların önüne geçmek adına yada gerçek ihtiyaç sahibine zamanında ulaşmak için böyle bir bilgi bankası oluşturulması gerekli midir? Bu konuyla ilgili çalışmalar yapılıyor mu?**

- Kurumsal yapımızda bu var. Bize gelen müracaatlar kayıt altına alınıyor. Gönüllülerimiz yerinde tespitler yaptıktan sonra, ne yardımı yapabiliriz, elimizdeki malzeme nedir, bunlara ne yardım yapabiliriz diye araştırmaya başlıyoruz. Yada bizden talep edilen nedir, gerçekten tespit edildikten sonra onların ihtiyaçları var mı yok mu diye bakılıyor. Ondan sonra yardımı yerine getiriyoruz. Zaten yapılan yardımlar devletle işbirliği içinde yapılıyor. Sonuçta siz de devleti temsil eden bir kurumsunuz. Kurum olduğunuz için mecburen afet merkezleriyle çalışma şartları var. Bunları yerine getirmeniz lazım.

- **Ülkemizdeki gönüllü kuruluşlar neden bir araya gelip ortak çalışmalar**

üretmiyor? Neden daha bireysel hareket etmeyi tercih ediyorlar?

- Aslında birliktelik var ama basına ve görsele yansımıyor olabilir. Çünkü hiçbir şey kendinden doğmuyor.

Birlikte faaliyetlerin artması için gerekli olan nedir?

- Sivil toplum kuruluşlarının yardım kuruluşu yok. Mesela bu ülkede yüzyılın en büyük depremi meydana geldi. Afet kurtarma ekiplerimiz yoktu. Asya kurtarmamız yoktu. AKUT'umuz yoktu bunlar hep sonradan oluştu. Bugün 1999 depremini bizzat yaşamış olarak bizim enkazımıza İsviçreliler gelmişti. Bunlar bu olayı yıllar önce çözmüşler. Ama Düzce depreminde o yapıdan sonra 3 ay içinde bile Kocaeli'deki bütün ekipler yaşadıkları olay için tecrübe de kazandıkları için hemen birinci derece müdahil oldu. Biz bu noktaya çok kısa sürede ulaşırız. Yeterki birlik ve beraberlik olsun.

Gönüllü kuruluşlara artı değer katacak birlikteliklere daha fazla nasıl teşvik edilebilir?

- Her şey gönül yasasına göre uygulanıyor. Bu işler gönül işidir. Bu işler kesinlikle gönüllü kuruluşlar ve yardım kuruluşlarının içinde de gönüllü insanlardan meydana gelen bir olaydır. Zaten devlet bütün olanakları sağlıyor. Yeter ki siz gönüle dayalı bir iş yapın, devlet her zaman yanınızda.

EK 5. Yoksullara Yardım Derneği

Kurumunuz ve kurumdaki görevinizden kısaca bahseder misiniz?

- Veysel Akbulut. Yoksullara Yardım Derneği Kocaeli Şubesi yönetim kurulu üyesiyim.

Yoksullara Yardım Derneği Kocaeli Şubesi 1992 yılında İzmit'te kuruldu. Derneğimizin asıl merkezi İstanbul Yıldız'da Yoksullara Yardım Derneği Genel Merkezi olarak devam ediyor. Şu anki mevcut başkanı Pakize Cücel. İlk kurucusu da Leman Arbatlı. 1958

yılında kurulan bir dernektir. Bakanlar kuruluyla, kamu yararına çalışan derneklerden sayıldı. Derneğimizin 8 şubesi var. İlk şubesi İzmit'te bulunmaktadır.

- **Faaliyet alanımızdan bahsedebilir misiniz?**

- Faaliyet alanı daha ziyade ihtiyaç sahibi olan öğrenciler üzerinedir. Çünkü ihtiyaç sahibi kişilere mutlaka yardımcı olunuyor ama ardı arkası kesilmiyor. Ama hedefe ulaşma noktasında öğrencilerden daha kolay hedefe ulaşıldığı için öğrenci ağırlıklı. İhtiyaç sahibi öğrencilerin Anadolu'dan gelip de okuyamayan, yer bulamayan öğrencilerin barınmasını, onların iaşesini, barınma esnasında duymuş olduğu ihtiyaçların karşılanma şeklinde devam ediyoruz. İzmit'teki faaliyetlerimiz arasında, öğrenci yurdumuz da var 140 kişi kapasiteli. Bu öğrenci yurdumuzda Anadolu'nun çeşitli illerinden gelen ihtiyaç sahibi öğrencilerin barındığı aynı zaman da okuluna devam ettiği, 3 öğün yemeğini yediği ve barındığı sıcak ortamın sağladığı bir yurdumuz bulunuyor.

- **Yoksullara Yardım Derneği'nin diğer gönüllü kuruluşlarla ortak yürütmüş olduğu projeleri var mı?**

- Birebir bu şekilde ortak bir projemiz oluşmadı ama yine de yardımlaşma noktasında, başka bir kurumumuzun alamadığı öğrenciye biz alıyoruz veya bizim alamadığımızı ona gönderiyoruz. Başka bir dernekten öğrenciye bizim mevcut öğrencimize imkanımız yoksa ona yardım sağlayabiliyoruz. Mesela Ay Işığı Derneği'nden yardım alıyoruz. İşte diyoruz ki, şu öğrencimizin ihtiyacı var, diğer teşkilatlardan yardım sağladığımız oluyor ama biz dernek olarak değil de öğrenciyi yönlendiriyoruz.

- **Neden herhangi bir ortak çalışma içerisine girmediniz? Gerek mi duyulmadı?**

- Beraber bir proje yapmak için aslında ortam oluşmadı. Gerek olmadı fakat gerek duyulduğu takdirde ortak çalışmalar da yapabiliriz. Duyuyoruz ortak proje yapılabilir, yapan yerler var. Ama daha yüksek ses getiriyor. Bizimkisi ses getirmekten çok daha ziyade amaca ulaşsın, yani gerçekçi olsun şekliyle oluyor. Belki ses getirmek noktasında çok daha fazla olabiliyor. Mesela yurtdışı kampanyaları olabiliyor ama biz bunlara girmedik. Çünkü o hem ciddi bir emek gerektiği gibi kadro da gerekiyor.

- **Ortak yürütülen ve üretilen projelerin hizmet kalitesi ve verimliliğinin bireysel yürütülen projelerden farkı olur mu?**

Olur, mutlaka olur. Yani şöyle farkı olur, mesela en basitinden bir elin sesi var iki elin sesi var düsturundan yola çıktığımız zaman, mutlaka toplu halde yapılan projelerde, çok daha fazla insanla çok daha fazla kitleye ulaşıldığı gibi çeşit açısından da fazla çeşitlilik olur. Yani bunun için de ayrı bir maliyet, toplu bir hareket olduğu gibi bir kaynak da gerekir. Yani her bir adımın kaynağı gerekir. Bu sosyal yardımlarda önce kaynak bulmak gerekiyor. İnsanlara bir şekilde yardımcı oluyorsun ama veya ulaşıyorsunuz ama ulaştığımız kişiye veyahut bulduğunuz kişiye yardımcı olamıyorsanız, üzülüyorsunuz. Yani kaynağınız olması gerekiyor. İmkânınız olması gerekiyor veya imkanı sağlayacak ortamın olması gerekiyor. Yardım noktasında ihtiyaç sahibi çok insan var. Gerçek ihtiyaç sahibi ama bunlara ulaşabilmek ve çare bulabilmek en önemlisi.

- **Gönüllü kuruluşların işbirliği içinde yürüttüğü projelerinin olması ve sayılarının artmasının bu kuruluşların kamuoyundaki itibarının ve güvenilirliğinin artmasında katkısı olacak mıdır?**

- Artırır. Mutlaka faydası olur. Yani ortak projelerde çok fazla insana ulaşıldığı gibi, güvenilirlik noktasında da çeşitlilik olacak. Mesela diyelimki, bizim derneğimizin 50 üyesi varsa başka bir derneğin 150 üyesi vardır. Bir başkasının 300 üyesi vardır. Toplayınca 500 üye olmuş oluyor. Tabiki katkı sağlar. Bu tartışmasız bir gerçektir, tartışılmaz. Burada asıl amaç bu birlikteliğin olabilmesi için uyum da önemli, ahenk de önemli. Yani insanların bir arada çalışıp hangi amaca hangi hedefe nasıl ulaşacakları da

önemli. Dolayısıyla tabiki olur, olmaz diye bir şey yok.

- **Tüm gönüllü kuruluşların ortak bir bilgi bankası kurarak, bu banka aracılığıyla ihtiyaç sahiplerinin bilgilerinin toplanması ve mükerrer bir yardımın önüne geçilebilir mi ? Böyle bir bilgi bankası oluşturulması gerekli midir ? Bu konuyla ilgili çalışmalar yapılıyor mu?**

- Bildiğim bu tarz projeler var. Şöyle ki bununla alakalı, Kocaeli Valiliği'nin içinde bulunmuş olduğu Sosyal Yardımlaşma Vakfı var. Biz aynı zamanda Sosyal Yardımlaşma Vakfı'nın mütevelli heyeti üyesiyiz. Dernek olarak yönetim kuruluna katılıyoruz. Katıldığımız zaman da, Kocaeli'deki bu muhtelif şekildeki kuruluşlar yılda iki üç defa da olsa bir araya gelmiş ve fikir alışverişinde bulunmuş oluyoruz. O arada en çok karşımıza çıkan veyahut da ihtiyaç duyduğumuz ne oluyor, işte bahsetmiş olduğunuz ortak bir bilgi bankası. Bununla alakalı bilgi sahibiyiz, çok sağlıklı mı yüzde seksen diyebiliriz ama yüzde yüz sağlıklı değil yani tam manasıyla ulaşamıyoruz ama buarada ki bilgi bankasının faydası nasıl olabiliyor, bilgi bankasındaki en büyük etken şöyle görüyorum, sosya hizmete bağlı bin kişi var bize bağlı yüz kişi var başkasına bağlı beşyüz kişi var bunların hepsinin veri tabanları orada bulunuyor veyahutta biz onlardan alabiliyoruz. Nitekim sınıflandırma yapmasak ama yinede çıkıyor içimizden çürük insanlar tabii, her bir kuruluşa gidip hepsine kendini mağdur gösterip hepsinden faydalanmak isteyenler oluyor. Mesela isim soyisim ve tc kimlik numarası verip sorgulayabiliyoruz. Diyoruz ki bu iki yerden yardım alabiliyor, bu iki üç yerden yardım alıyor diyoruz ki bak sen falan yerden yardım alıyorsun sana gerek yok veyahut da oradan sana aldığın sana kafidir, diyebilme şansımız olabiliyor. Sosyal Hizmetler Yardımlaşma Vakfı bünyesinde mevcut bir bilgi bankası var. Bu Bilgi Bankası'ndan zaman zaman faydalanabiliyoruz. Yani sorgulayabiliyoruz. Onlar bize sorabiliyorlar. Bunun haricinde yine başka derneklerden bilgi sahibi olmuşsak onlara sorabiliyoruz. Çok sistemli, çok birebir bağımlı olmasa da dayanışma şeklinde olabiliyor.

- **Ülkemizde faaliyet gösteren gönüllü kuruluşların genelde ortak projeler üretmediği hatta çok fazla bir araya gelmediklerini gözlemlemekteyiz. Sizce bunun nedeni nedir? Hedef ve amaç ortak iken, bu ortak amaç neden gönüllü kuruluşları**

ortak hareket etmeye yönelmiyor, bir araya getirmiyor?

- Öncelikle yardımlaşma gönül işidir. Bu gönül işi ama bir zorunluluk yok burada. Gönüllülük olunca insanlar fikirleri doğrultusunda nasıl bir fikir yapısına sahipse öyle diyeyim açık konuşmak gerekirse veya nasıl bir düşünce yapısına sahipse o doğrultuda hareket edebiliyor. Yani sıcak bulduğu yere yani benim bazı arkadaşlarla fikir birliğim var, onlarla biz bir grup oluşturuyoruz. O grupla bir dernek kuruyoruz veya bir derneğe üye oluyoruz. O dernekte biz devam ediyoruz. Aynı işi yapan başka bir dernek var ama oradaki insanlarla bizim hiçbir hukukumuz yok veya oradaki insanlarla fikir birliğimiz yok. Yani yıldızımız barışmıyor tabiri yerindeyse. Olmayınca olmuyor ama aslında çeşitlilik iyidir. Yani başka açıdan bakarsak da çeşitliliğin olması farklı yerlere ulaşmayı sağlar. Mesela diyelimki 3 tane kuruluş toplumun bir kesimine ulaşmıştır. Bir başka yerdeki başka bir kuruluş, başkasına ulaşmıştır. Bu çeşitliliklerin de faydası olduğu gibi imkanı olanlar oraya dahil olmasa da faydası olabilir. Mesela, bizim bulunduğumuz bir ortama, bir yardımlaşma grubuna yüz kişi gelmiştir. Biz daha fazla sunmuşuzdur gelmiştir. Başka bir kuruluş, başka kuruluşlar, grup halinde konuşuyorum az çalışmışlardır, onu kimse tanımamıştır, onu tanıyan yoktur. Dolayısıyla bu aslında biraz da toplum içine fazla girebilmekle, sunduğu hizmet ile alakalı. Yani hizmeti sunduğunuz zamanda her şey bire bir değil. Yani bizim zamanımızda daha önceki 10 yıl önce, 15 yıl önce her kesime yardım vermeye ulaşmaya çalıştık ama bakıyorsun ‘ver, ver, ver...’ Bir noktadan sonra suiistimal de ediliyoruz. Yani sınıflandırma yapmak istemiyorum ama yani artık imkanın kalmıyor veyahut dağıtmış oluyorsun. İkinci, üçüncü gelen kişiye vermediğin zaman suçlu oluyorsun, hakarete uğruyorsun. Tabi bunlar bu işin olmazsa olmazı. Mutlaka vardır, olacaktır ama yani dolayısıyla tam manasıyla rahatlama oluyor mu olmuyor. Yani tamam, örnek veriyorum bir aileye yardım ettik. 4 yıl, 5 yıl ettik, daha bizim kaynağımız yok sürekli bir kaynağımız olması lazım. Devletin ayırdığı gibi ayırmış olması lazım ki aktarması lazım. Çok sistemli çalışılmak gerekiyor bununla alakalı. Belki o yüzden çok sınırlı kalıyor bu tür yardımlar. Yardımlaşma vakıflarının, derneklerinin çok olması da devletin bu konuda yeterli olmayıp ihtiyaç olan yerlere bu kadar vatandaşın sivil çalışmasıyla olan bir çalışması olmuş oluyor.

- **Bahsettiğim zaten tek bir çatı altında sürekli bir birleşme değil, sadece**

birlikteliği dayanışmayı ve ortak projeleri arttırmak. Aslında bunun finansmanınıza ve bağışçı sayısına da olumlu katkısı olacağını düşünüyorum.

- Aslında çokluğun olmasının faydaları var. Örnek veriyorum bahsettiğiniz düzeyde 5 tane yardım derneği kurulmuş oldu, 5 yardım derneği ismi altında kuruldular çok büyük oldular. Kızılay'dan daha fazla yardım kuruluşu oldu. Yani şimdi burada bu sefer aşırı bir yardımlaşmanın önüne yardımlaşma derneği oldu federasyon gibi oldu çok güçlü devletin bir alternatifi olmuş oldu. Şimdi bu tartışılır iyi mi kötü mü. Şimdi iyi tarafından güzel tarafı güçlü bir dernek oluşmuş oldu. Birlik oluşmuş oldu. Bu birlik çok daha fazla insana yardım edecektir. Mutlaka gücü olacaktır ama tabii bunu iyi yönetmek önemli. Bu sefer yukarıda rantlar başlayacak kavgalar başlayacak yani gönüllülükten çıkıp güce dönüşecek. O zaman mesela şimdi sendikalar var. Sendika başkanı niçin olmak isterler? Güç yani dolayısıyla itibar olmuş oluyor. Başındaki kişi kendisine rant sağlamış oluyor. Sendika başkanlığından milletvekilliğine geçmeye çalışıyor. Bunlar hep aslında yardım kuruluşlarının amacı değişmiş oluyor. Yani amacı sapıyor. En güzel koordinasyonlu çalışmak.

- **Birlikte faaliyetlerin artması için gerekli olan nedir?**

- İstemek gerekir. Bunun yanı sıra çok daha fazla insana yardımcı olmak arzusu olması lazım. İnsanlarda onunla beraber karşılıklı adımların atılması lazım. Ama şu bir gerçek ki bütün yardım dernekleri hepsi belirli bir görüş çerçevesinde oluşuyor kuruluyor. Yani bu gerçek, doğal bir durum. Bizim toplumumuzun çokluğundan kaynaklanan, fikir yapısının farklılığından kaynaklanan bir durumdur. Bu da farklı milletleri farklı insanların farklı görüş açılarındaki olduğu toplumda aslında doğal. Çok da farklı değil yani.

- **Gönüllü kuruluşalar işbirliği gösteren çalışmalara daha fazla nasıl teşvik edilebilir?**

- Gönüllü kuruluşlar, dernekler buna muvaffak olamazlar yani olamazlar. Mesela diyelim yönetim kurulumuz çok cevval, çok çalışkan, siyaset çevresi de çok iyi diyelim. Biz insanları diğer kuruluşları çağırdık. Yani biz güçlü olduğumuz için gelmek istemeyeceklerdir veya başkası olduğu için biz gitmek istemeyeceğiz. Çünkü buna tamamen gönüllülük esassı söz konusu olunca yani ben veya bizim derneğimiz çok çalışkan. Biz aktif bir ekibiz.15-20-30 kişiyiz. Çalışan arkadaşlar olarak herkese ulaşmaya çalışıyoruz. Kendi çapımızda veyahut da derneği bir yere getirmeye çalışıyoruz. Onunla birleşip bizim yapmış olduğumuz gayreti o paylaşmış olacak. Mantığından dolayı yani devletin sağlayacağı bir birleşme haricindeki birleşme sağlıklı olmayacağı gibi istikrarlı da olmaz. Yani devlet şöyle birleştirir; onun da standardı bellidir. Bir veri tabanında birleştirir, ondan sonra yardım kaynaklarında birleştirir, yardım şekliyle birleştirir. Bu doğrultuda olabilir. Yani yine birebir birleştirme söz konusu olamaz. Ayrıca en önemlisi ürünle alakalı birleştirir. Nedir bu? Ürün.. Yardım ürünü yardımla alakalı birleştirir. Kampanyalar şeklindeki birleşmeler sağlıklı olur ama geri kalanı sağlık olmaz. Ancak proje odaklı birleşme olabilir. Bunun da bir şekilde devletin önünü açması lazım. Mesela biz geçenlerde Afganistan ile alakalı yardım topladık, gönderdik. Tamamen bizim kendi çevremizde arkadaşlarımız içerisinde oldu. Bunu Kızılay ile ya da birkaç kuruluşla birlikte yapmayı düşündük. Fakat devletin haricinde oraya o ülkeye yardım çıkmayacağı için ancak burada konteynırlarla, gemilerle yollama imkanı oldu. Depoya koyduk, oradan şimdi posta posta gönderiyorlar. Devletin ihtiyaç sahibi yerlere kuruluşlara ve ülkelere yön vermesi lazım. Ancak bu çerçevede birleşmeler sağlıklı olur yoksa çok verimli ve sağlıklı olmaz. Örnek veriyorum: Aralık ayından itibaren Mart'a kadar Afganistan'a, Suriye'ye, Filipinler'e yardım kampanyası yapılacaktır. Şu kuruluşlar bunlara destek olacaktır gibi bir çerçeve içinde devletin kurmuş olduğu bir organizasyonla o faal dernekler oraya yine o zaman amacı değişmemiş oluyor. Bizim mensup olduğumuz üye grubuyla beraber biz oraya destek olacağız, devlet eliyle gitmiş olacak. Yine başka taraftan yine kendi grubuyla beraber toplayacak. Yine devletin eliyle gidecek aslında bu şekil toplu projelerde verimlilik yüzde yüz olur.

EK 6. Beşir Derneği (Kamu Yararına Çalışan Uluslararası İnsani Yardım Derneği)

- **Kurumunuz ve kurumda ki görevinizden bahsedebilir misiniz?**

- Derneğimiz 2004 yılında İstanbul Pendik'te şu an bulunduğumuz binada kuruldu. İlk etapta eğitim hizmetleri veren bir dernekti. Daha ağırlıklı olarak çocuklara, gençlere yönelik projeler üretti. Derneğimiz 2005 yılında Açe'de yaşanan Tsunami ve 2007 yılında Pakistan'da meydana gelen selde yurt çapında bir kampanya başlattı. Bu kampanya ile de vizyonunu genişletmiş oldu. Açe'de 500 kişilik bir yetimhane yaptık kampanyanın sonunda. Pakistan'da 110 tane kalıcı konut yaparak oradaki selzedelere barınma imkanı sağladık. 2011 yılında ise vizyonunu, yönetimini tüzüğünü değiştirerek uluslararası bir sosyal yardımlaşma derneği olarak faaliyet göstermeye başladı. Derneğimiz şuanda yurtiçinde 237 temsilciliğiyle en yaygın temsilcilik ağına sahip sosyal yardımlaşma derneğidir. 52 ülkede faaliyet gösteren bir dernektir. İnsani yardım adına her türlü operasyonlara katılabiliriz. Son olarak Somali'de açlıktan ve kıtlıktan dolayı binlerce çocuğun ölmesi ve insanların evlerini terk etmek durumunda kalmalarından dolayı Başbakan'ın ardından Somali'ye gittik. Orada bir yetimhane açtık. Şu anda iki yıldır devam ediyoruz. Yeni bir yetimhane çalışmasına başladık. 22 bin metrekare üzerinde 500 tane yetimin bakım eğitim ve diğer sosyal ihtiyaçlarını karşılayacak bir hizmet oldu. Yine acil gıda yardımları için çalışmalarımız oldu Somali'de. Somali'den üniversite öğrencileri getirdik. Tıp ve mühendislik fakültelerinde 10 tane okuyan öğrencimiz var. Aynı şekilde Somali'deki üniversitelerde de öğrencilerin desteklenmesi devam ediyor. Onunla beraber Van depreminde ilk çalışma yapan derneklerden birisi olduk. Daha depremin ilk gününden itibaren orada sıcak yemek ve barınma imkanı sağladık. Hem Van hem Erçiş'te 6 ay boyunca 1200 kişilik için sabah ve akşam olmak üzere sıcak yemek çıkardık. Çadır kentler oluşturduk. Yurt çapında yapmış olduğumuz kampanyalarda her ilimizden mutlaka Van'a birer kamyon yardım göndermek suretiyle hem kardeşliğin pekişmesine hem oradaki mağdurların ihtiyaçlarının giderilmesi sağlandı.

- **Faaliyet alanınızdan bahsedebilir misiniz?**

- Faaliyet alanlarımız eğitim ile başladı. Hala eğitimle de devam ediyoruz. Burs yardımlarımız oluyor, proje destek yardımlarımız oluyor. Yetimhanelerimiz yurtdışında

açtığımız okullarla çalışmalar devam ediyor. Şu an gençlik merkezleri açıyoruz. Kartal Yakacak'ta bir gençlik merkezi çalışmamız var. Bununla beraber kırtasiye ve okul tesisatıyla ilgili bize gelen talepleri değerlendiriyoruz. İmkan dahilinde onlara yardım etmeye çalışıyoruz. Gıda yardımları, giyim yardımları, yakacak yardımları, sağlık yardımları, sosyal kültürel yardımlar bizim ana faaliyet alanlarımız içerisinde. Yurt çapında almış olduğumuz başvurularla ihtiyaç sahibi portföyü oluşturduk. Kendimize bunlara aylık düzenli yardımlar yapıyoruz. Bir sosyal paylaşım mağazamız var. Paylaşım noktası diye adlandırdığımız. Bu mağazalardan ihtiyaç sahipleri gelerek ihtiyaçlarını bir alışveriş yapar gibi seçme ve tercih etme şanslarını kullanarak, ihtiyacı olan her şeyi alabiliyorlar. Belli bir kota dahilinde tabii. Bu mağazaları yaygınlaştırmaya çalışıyoruz. Şuanda 6 tane açtık. Hedefimiz 2014 yılında 200 tane mağazaya ulaşmak, nasip olursa.

- **Beşir derneğinin, diğer gönüllü kuruluşlarla işbirliği içerisinde yürütmüş olduğu projeleri var mı?**

- Mesela Kızılay ile ortak kan bağış projemiz var. 2 yıldır devam ettiriyoruz. 2013 yılında "Bir damla bir umut" sloganıyla Türkiye'nin her yerinde kan bağış kampanyası düzenledik Kızılay ile beraber hedefimiz 25 bin ünite kandı. 37 bin ünite kan topladık. Hedefimizin çok üstünde bir katılım oldu. İşte 2014 yılı içerisinde bu önümüzdeki günlerde görüşmelerimiz devam ediyor. Yeni bir kampanya düzenleyeceğiz. Birçok yerel STK ile tek tek saymam mümkün değil, birçok STK ile işbirliği yapıyoruz. Yine uluslararası birçok STK ile beraber ortak faaliyetler yürütebiliyoruz. Beraber çalışma kabiliyetimiz var. Mesela Somali'de bir çok STK ile beraber çalıştık. Arakan yardım kampanyasında da bu STK'lar ile çalıştık. Toplantılarımız oluyor, başbakanlığın AFAD kuruluşu toplantılar yapıyor. Buraya Türkiye'nin belli başlı STK'ları katılıyor. Birbirimizi tanıma, ortak çalışma kabiliyetimizi geliştirmek amacıyla istişare toplantıları yapılıyor.

- **Sizce ortak üretilen ve yürütülen projelerin, hizmet kalitesi verimliliği ulaştığı alan bakımından tek bir kuruluşun yapmaya çalıştığı projelerden farkı olur mu?**

- Tabi daha kuvvetli oluyorsunuz. Daha nitelikli yardım ulaştırma şansınız oluyor. Biz Filipinler’deydik geçtiğimiz haftasonu. Yardım ekiplerimiz oradaydı. En son güncel olduğu için oradan bilgi veriyorum. Bu her tarafta aynı. Eğer ortak bir koordinasyon yoksa çok mükerrer dağıtım yapabiliyorsunuz. Bir eve birden fazla yardım kuruluğu yardım yaparken, başka bir yere hiçbir yardım kuruluğu gidememiş oluyor. Bu da hem ciddi bir kaynak israfına yol açıyor, hem de gerçek manada ihtiyaç sahiplerinin ihtiyaçları giderilememiş oluyor. Bu yapmiş olduğunuz ortak toplantılarda bunun çalışmalarını yapıyoruz. Mesela Suriye alışmamızda saha da X bir dernek nerede çalışıyor ve hangi işleri yapıyorsa biz daha farklı yerde daha farklı işler yapma gayreti içerisinde oluyoruz. Bu istişare toplantılarında alınan kararlarla yapılabiliyor. Aksi takdirde dediğim gibi hem kaynak israfına yol açıyor hem gerçek manada bir tarafı çok ciddi manada doyururken diğer tarafın ihtiyacını karşılayamamış oluyorsunuz. Bir de bir insana çok fazla yardım yaptığımız zaman kullanmaktan çok bu sefer satış yapmaya başlıyor. Yani haddinden fazla verirseniz, yani 10 kg pirinci ne yapacak ki 5’ini yiyecek 5’ini satıp parasıyla başka bir şey yapmaya başlıyor. Bu sefer de yardım organizasyonunu riske atıyor. Yapılan bağışlar riske girmiş oluyor. Onun için ortak çalışma hem STK’nın vizyonunu genişletebilir, hem yardım yapma kabiliyetini artırabilir, hem de sağlıklı yardım organizasyonu gerçekleştirmiş olacaktır.

- **Gönüllü kuruluşların bir arada faaliyetler içeresine girmesi ortak projeler üretmesi, kamuoyunun gözünde gönüllü kuruluşların güvenirliliğini ve itibarını artırır mı?**

- Kesinlikle. Mesela Suriye’de “Bir ekmek bir battaniye” kampanyasında 300’e yakın STK aynı çatı altında toplandı. Aynı sloganla aynı afiş altında çalışma yürüttü. Tabi bu daha çok halkın teveccühünü kazandı. Bireysel kalmak hem toplum yapımız olarak da çok kabul edilen bir şey değil, hem de dediğimiz gibi birbirimizin imkanlarından faydalanarak birçok STK’nın kendini geliştirdiği alanlar vardır. Mesela biz yetim ve saha çalışmalarımızda çok başarılı olabilirken başka bir STK eğitim veyahut da başka bir alanda daha başarılı olabilir. Ortak çalışmak, hem güçlü bir yapıyı ortaya çıkartır aynı zamanda bağışçının da kamuoyunun da daha çok teveccühünü artırır.

- **Ortak faaliyetleri sadece birlikte yardım yapmak olarak düşünmemek gerek. Örneğin, gönüllü kuruluşlar arasında, tüm ihtiyaç sahiplerine ait bilgileri içeren kapsamlı bir bilgi bankası kurmak gerekli midir? Bu konuyla ilgili çalışmalar yapılıyor mu?**

- Bazı lokal yerlerde bu yapılabiliyor. Ama genel anlamda böyle bir çalışma sürdüren kurumlar var. Ancak fiilen uygulanan bir sistem yok. Şöyle ki, devletin “Soybis” adında bir yazılımı var. Sosyal yardımlaşma vakıflarının kullandığı Soybis’ta bütün vatandaşların burada bilgilerini herhangi bir kaymakamlık veya vakıfta bulunan kişiler görebiliyorlar. Yani fakir midir, üzerine kayıtlı arsa var mı, arabası var mı, maaşı var mı, SGK’sı var mı, birçok şeyi görebiliyor. Tabi bizim sivil kuruluşlarla bunu görme şansımız yok. Bunu devlet kendisi kullanıyor. Bizim ısrarla istediğimiz şey bu Soybis’in belli oranlarda da STK’lara açılarak kişilerin ortak veri tabanının oluşturulmasını sağlanması. Şu anda TÜBİTAK böyle bir yazılım geliştiriyor. Bu dediğiniz gibi ortak veri tabanından, kim nereden yardım alıyor bunun görülmesi, kim nereye ne kadar yardım yapıyor bunun görülmesi hem hesap verilirlik açısından bizim içinde avantajlı ve çok desteklediğimiz bir proje. Ama şu ana kadar gerçekleşmiş ciddi bir proje yok. Suriye yardımlarında AFAD’ın yapmış olduğu bir yazılım var. Bu yazılımla biz Suriye’de nerelere yardım yaptığımızı bu veri tabanını giriyoruz. Diğer dernekler de bizim nerelere yardım yaptığımızı görebiliyor. Pilot bir uygulama şuanda başladı. Deneme aşamasında. Çok sağlıklı yürümüyor ama en azından bu mantığın oluşmasında çok katkı sağlayan bir yazılım. Biz destekleriz. Keşke böyle bir yazılım olsa da biz de kullansak. Kendi veri tabanımız herkese açık. En büyük sıkıntı bu işi meslek haline getirmiş fakir, fakir değil artık. Fakirlikten çıkmış da meslek haline getirmiş insanlar var. Yardımı nasıl alacağını çok iyi biliyorlar. Vakıftan da alıyorlar derneklerden de alıyorlar, herkesten toplayabiliyorlar. Belki senden benden çok maaşa geliyor aldıkları yardımlar. Bunu şimdi gidiyorsunuz insanın evini inceliyorsunuz. Bizim saha incelemelerimiz var. Arkadaşlarımız mutlaka eve gitmeden yani başvuru sahibinin evine gitmeden inceleme yapmadan kesinlikle yardım vermiyoruz. Gidiyorsunuz durum içler acısı. Yani soruyorsunuz, ediyorsunuz ama bize verdiği adres tamamen pilot bir adres. Yani var bir gecekondusu yıkık dökük falan ancak kendisi başka yerlerde apartmanlarda oturan insanlar var. Bunun tek engelleyicisi ortak veri tabanıdır. Ortak veri tabanı çok önemli

bir sistemdir. Bunun devlet tarafından da desteklenmesi, diğer STK'ların da bu ortak veri tabanına girmesi gerekiyor. Hatta şu an birçok STK kendi yazılımını geliştiriyor. Biz de şöyle dedik: Bizim şimdi bir yazılımcımız var. Bir sürü yatırım yapmışız, para harcamışız, yazılım geliştiriyoruz. Başka bir STK farklı bir yazılım geliştiriyor. Bizim de kaynaklarımız israf oluyor. Devletin yapmış olduğu ortak bir program üzerinden biz bunları çalışır hale getirirsek, hem ben bu yazılım kısmına harcaacağım parayla yardım yapmış olurum, hem de ortak veri tabanında yapmış olduğumuz bilgiyle belli bir mahremiyet olmak zorunda. Herkes herkesin ne yaptığını tam bilmek zorunda değil. Ama ben Fatih Sarıyer diye yazdığım zaman X dernek buna yardım yapıyor. En son yardım yaptığı tarih 01/12/2013. Bunu göreyim yeter bana. En azından alıp almadığını bileyim. Ben daha o adamın detayına girmeyeyim, ona ne yardım yapmış bilmeyeyim. Belki telefon açıp bilgi alabilmek ayrı bir şey ama bir de böyle bir çekingenlik de var. Biz devlet tarafından takip mi edileceğiz diye bir çekingenlik de söz konusu. Bunun için çoğu, veri tabanını açmak istemiyor. Ama biz zaten bunun raporunu her yıl dernekler dairesine rapor olarak veriyoruz. Çok ters bir mantık işliyor burada. Ben zaten söylüyorum; bunu yaptım diye. Dosyalarım da var. Müfettişlere açık, derneklere açık, herkese açık. Gizli bir şey yapmıyoruz ki. Niye veri tabanına vermeyelim. Bunu da devletin iyi koordine etmesi gerekiyor. Maalesef devletin öyle bir çalışması yok.

- **Ülkemizdeki gönüllü kuruluşların işbirliğine pek sıcak bakmadıklarını, ortak projeler üretmediklerini gözlemlemekteyiz. Sizce bunun nedeni nedir?**

- Belki saha da siz bunun farkında olmayabilirsiniz ama biz her ay düzenli olarak birçok kuruluşla toplanıyoruz. Orada çok şey konuşuluyor. Ama şu da varki, her STK kendi varlığının bilinmesini istiyor. Yani işbirliği yokmuş gibi gözükse de herkes faaliyetini yaparken, kendi markası, kendi logosu altında bu işi yapma gayretinde oluyor. Bu aslında doğal bir durumdur da. Çünkü bağışçısına karşı sorumlulukları var. Kendisini güçlü gösterecek ki o kadar da bağışçı alabilsin, hizmetleri yürütebilsin. İşin bir de bu tarafı var. Bizim ortak çalışma kültürümüz genel olarak yok. Bu yalnızca STK'lar ile ilgili bir durum da değil. İki belediye bile birbiriyle çalışamaz. Bu bizim genel bir yapımızda var. Bizim Beşir Derneği'nin yapılanması ve misyonu, birilerine rakip olmak öne geçmek değil, var olan bir hizmetinde ucundan biz tutalım üzerine

kuruludur. Yani bir hizmet var şurasından da ben tutup ne kadar kaldırabilirsem bunun prensibindeyiz. Mesela Kızılay ile biz bunu lanse edebiliyoruz ama X bir dernekle bunu ne kadar lanse edebiliriz bilmiyorum. Kızılay bir devlet kurumu. Her ne kadar özel de olsa ama biz bunu gururla söyleyebiliyoruz. Kızılay ile biz her türlü stratejik ortaklık yapabiliriz, yapıyoruz da. Lansmanını da yapıyoruz afişlerini de basıyoruz. Örneğin Mostar gençlikle bir proje yapabiliyoruz. Kendi içimizde bunları yapabiliyoruz ama dışarıda mesela biz Filipinler'e Deniz Feneri ile birlikte gittik. Orada beraber çalışma yaptık. Onlar bizim imkanlarımızdan, biz onların imkanlarından faydalanarak ortak bir çalışma yürütmeye çalıştık. Ama bunu anlatırken herkes kendisi anlattı yani beraber yaptık demedi. Yani bu ne kadar da sakıncalı bir şey bilmiyorum ama böyle olmak da durumunda gibi geliyor bana.

- **İşbirliklerinin artması için sizce gerekli olan nedir?**

- Kesinlikle koordinasyon şart. Kesinlikle üst yapılar, mesela İDSB diye bir yapı var. İslam Dünyası Sivil Toplum Kuruluşları diye. Yaklaşık 55 ülkeden 300-400 üyesi olan bir üst kuruluş. Mesela birçok operasyonda bunların başkanlığında toplantı yapabiliyoruz. Bir araya geliyoruz. Bu kuruluş bizi topluyor ve karşılıklı fikir alışverişi yapabiliyoruz. Bu geçen zamanda çok fazla yoktu ama son zamanlarda bu koordinasyon artmaya başladı. Beraber çalışma ihtiyacımız olmaya başladı. Herkes bunun farkına varmaya başladı öyle söyleyeyim. Neden, çünkü hakikaten Türkiye'deki STK'lar dünya genelinde çok ciddi bir markalaşmaya başladı. Çok ciddi dikkat çekmeye başladılar. Yani bu adamlar gidiyorlar, her yerde çalışma yapıyorlar, yardım yapıyorlar ve bunu karşılıksız yapıyorlar. Yani bu gün Birleşmiş Milletler bizim gibi çalışamaz, çalışmıyor da daha doğrusu. Birleşmiş Milletler'e 1000 lira yardım gelir. Bunun 800 lirası personel gideridir, 100 lirası ulaşım gideridir. Belki o 100 lirayla da yardım yaparlar. Böyle bir şeyleri var. Bizde ise öyle değil, cebimizden harcarız. Türkiye'deki STK'lar adına söyleyim, bizim tek gayemiz gelen yardımları yardım yerindeki ihtiyaç sahiplerine ulaştırmak gayreti olur. Karşılık beklemeden, menfaat beklemeden herhangi bir çıkar ilişkisi olmadan yapılan çalışmalar Türkiye'yi ciddi manada popüler hale getirdi. Böylece Türkiye insanların ümidi haline gelmeye başladı. Tabi bu büyüme, bu kaliteleşme de karşılıklı diyalogların artmasıyla başladı. Önceden, belki bundan 5 yıl

önce 6 yıl önce 10 yıl önce böyle bir çalışma yokken, şimdi her ay çok sayıda STK ile toplanabiliyoruz. Kendi kendimize neler yapabileceğimizi konuşabiliyoruz. En azından birbirimizden haberdar oluyoruz. Ne yapıyoruz bunları biliyoruz. Birbirimizi ziyaret edebiliyoruz en azından. Bence bu kültür gittikçe gelişecek

- **Gönüllü kuruluşlara artı değer katacak bu işbirliklerine kurumları nasıl teşvik edebiliriz?**

Kurumlar olarak biz bunun teşvik edilmesini istiyoruz zaten ama bunu tabanda bir şekilde bağışçılardan destekliyor olması lazım. Bağışçı bağış yaparken kurumunu da yönlendirmeli yani ortak hareket etmeniz gerektiğini düşünüyorum. Bu şekilde alttan bir tazyik, gönüllü tazyiki belki bu işi daha hızlandırabilir.

Bu kültürü kazanacağız biz. Bakın bugüne kadar Kızılay, AFAD, TİKA bugüne kadar çok aktif kullanılan kurumlar değildi. AFAD çok aktif kullanılan bir kurum değil. Yeni bir yapılanmaya gitti. Kızılay'ın yönetimi değiştikten sonra daha halkla iç içe olmaya başladı. Kızılay diye bir kurumumuz vardı ama soğuk bir kurumdu. İnsanların bağış yapmayı tercih etmediği bir kurumdu. Şimdi en çok bağış toplayan kurum Kızılay. Başbakanın da destekleriyle yani güven artmaya başladı. Şimdi bu kurumların ağabeylik vasıfları ortaya çıktı. STK'lara ağabeylik yapma durumları ortaya çıktı. Bununda farkındalar ve çalışmalar yapıyorlar. Birleşmiş Milletler şu şekilde çalışıyor: Çeşitli yardım başlıkları var. Bunun altında birçok STK birleşiyor ve ortak çalışma kabiliyeti kazanmak için eğitimler, toplantılar yapılıyor. Bu muhtemelen AFAD'ın başkanlığında önümüzdeki günlerde Türkiye'de de olacak. AFAD diyecek ki, işte gıda yardımları yapan dernekler kimler, Sağlık yardımı yapan dernekler kimler, arama kurtarma yardımı yapan dernekler kimler, yani hepsini bir sınıflandıracak ve komiteler oluşturulacak. Komitelere dernekler üye olacaklar ve ortak çalışma yapacaklar ortak tatbikatlar yapmaya başlayacaklar. Devletlerin orduları gibi ortak tatbikatlar yapılarak beraber çalışma kabiliyeti kazanabilecek çalışmalar yapılacak. Tabi önümüzdeki günlerde bu iş daha da aktif olacak bu söylediğiniz şey yavaş yavaş oturmaya başlayacak.

EK 7 . Kocaeli İnsani Yardım Derneği (Kiyad)

Kurumunuzu tanıttırmısınız? Kurumdaki göreviniz nedir?

- Ben İsmail Yeşildal, Kocaeli İnsani Yardım Derneği Yönetim Kurulu Başkanım. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Kocaeli'deki partner kuruluşuyuz. Aramızdaki özel bir protokolle İHH'nın dünyada yaklaşık 140 ülke ve bölgede yürütmüş olduğu çalışmaların Kocaeli ayağını yürütüyoruz. Hem Kocaeli'deki hem Türkiye'deki hem de dünyanın diğer coğrafyalarındaki mazlumlarla yardımlaşma ve dayanışma içerisinde olmak adına bir nebze de olsa acılarını hafifletmek adına bu vazifeyi yürütüyoruz. Kocaeli İnsani Yardım Vakfı yaklaşık 1.5 yıl önce kurulmuş. İnsani Yardım Derneği olarak 8 yıllık bir gönüllü çalışmasının neticesinde dernekleşme kararı aldık. Yapmış olduğumuz belli başlı çalışmalar, tabi hepsi İHH İnsani Yardım Vakfı'nın çalışmaları, yetim konusunda çalışmalar yapıyoruz. Yetim sponsorluk sistemimiz var. Kurban faaliyeti ana faaliyet konularımız arasında. Ramazan'da aş evleri, kumanya dağıtımları ve ihtiyaçlarını karşılıyoruz. Dönemsel kampanyalar, savaş ve doğal afet bölgelerindeki dünyanın neresinde olursa olsun ayırım gözetmeksizin hem Müslüman coğrafyasında hem gayrimüslimlerin coğrafyalarında hizmet yapıyoruz. Bununda en bariz örnekleri Haiti depremi ve Tayland'daki tayfun felaketi. Tayfun felaketinin üzerinden 24 saat geçmeden ekiplerimiz orada yerlerini alıp çalışmalarına başladılar. Keza Haiti depreminde de öyleydi. Japonya depreminde de yine görev aldık. Bunlar İHH'nın acil yardım kapsamındaki çalışmalarıdır. Biz de bu çalışmaların burada Kocaeli ayağını oluşturuyoruz. Halkımızdan toplamış olduğumuz bağışları, yardımları dünya coğrafyasındaki mazlumlara ulaştırıyoruz. Burada dernek kuruluş tüzüğünde kuruluş amacımız şöyle özetleniyor: İnsanlar arasında dil, din, ırk, renk, mezhep ayımı yapmaksızın nerede bir mazlum varsa, nerede bir ihtiyaç sahibi varsa, öncelik sırasına göre savaşlar, doğal afetler ve yoksullukla mücadele ediyoruz. Bunun belli başlı metotları var. İHH'nın projelendirmiş olduğu yardım çalışmalarından biz kendimize proje seçiyoruz ve proje uyguluyoruz. Yani gönüllü çalışmalarımızdan itibaren yapmış olduğumuz çalışmaların bir envanterini çıkardık. 1.5 milyon dolar civarında bir çalışma yapmışız. Son 10 yıllık süre zarfında, belli başlı Sudan Darfur'da bir cami inşası, su kuyusu. Yaklaşık 15-20 adedi buldu. Şimdiye kadar yapılan su kuyusu faaliyetleri, Siri

Lanka’da özürlü çocuklar için zihinsel engelli merkezi daha önceki çalışmalarımız. Şu anda yeni biten bir projemiz var. Tanzania’nın Zanzibar adasında bir cami, bir okul inşaatı tamamladık. Hem dini hem de dünyevi eğitime önem veriyoruz. Muhakkak insanların ibadetlerini yerine getirebilmelerine de önem veriyoruz. Bahçesinde bir su kuyusu açtık ve Kuran-ı Kerim dağıtımını yaptık. Şu an hemen projemiz biter bitmez yeni bir projeye geçtik. Nijer’de bir katarakt hastanesi yaptırıyoruz. Bunda proje ortaklarımız var. Bunlar, TİKA ve İslami Kalkınma Bankası. Biz binasını yapacağız, TİKA malzemelerini ve personel giderlerini karşılayacak. Tıbbi cihazları da İslam Kalkınma Bankası verecek. Bizim payımıza düşen miktar 250 bin dolar olan bir proje. Afrika’da yoksullukla da mücadele ediyoruz. Katarakt sorunuyla da mücadele ediyoruz. Onun dışında dediğim gibi doğal afetlerle mücadele ediyoruz. Van depremi gibi, Kocaeli depremi gibi, Türkiye içerisindeki doğal afetler. Bartın’daki sel felaketi gibi, yurtdışındaki doğal afetler, Pakistan’daki sel felaketi... Doğu Afrika’daki ölümcül kuraklıkla ilgili yardım çalışmalarımız oluyor. Savaş bölgelerinde, birçok kurum ve kuruluşun giremediği savaş bölgelerine giriyoruz. Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi’nde uluslararası gözlemci pozisyonundayız. Bunun da bize sağlamış olduğu avantajlar var. Birçok bölgeye girip çıkabiliyoruz. İslam İşbirliği Teşkilatı’nın STK’lar birliğinde görev alıyoruz.

- **İnsani Yardım Vakfı’nın ülkemizde faaliyet gösteren diğer gönüllü kuruluşlarla ortak yapmış oldukları çalışmalarını var mı?**

- Kocaeli’de Gönüllü Kültür Teşekkülleri Platformu adında bir yapılanma var. Birçok araştırma kültür ve yardımlaşma dernekleri, işadamları dernekleri bu Gönüllü Kültür Teşekkülleri Platformu’nun üyesi. Biz de bunun üyesiyiz. Düzenli olarak aylık toplantılarımız oluyor. Yapmış olduğumuz faaliyetleri diğer STK’larla paylaşıyoruz. Yardım kuruluşu olduğumuz için diğer STK’lar da yapacak oldukları yardımları bizim üzerimizden organize ediyorlar. Onun dışında Kardeşlik Platformu adı altında mazlum halklara yönelik her türlü protesto eylemlerini gerçekleştirilebileceği yine Kocaeli genelindeki STK’ların oluşturduğu bir platformun da üyesiyiz aynı zamanda. Onun dışında İlim Yayma Cemiyeti ile bir ortak proje yürütüyoruz. İlim Yayma Cemiyeti’nin güneydoğudaki kardeşlerimizi burada okutma projesi var. O projenin ortağıyız. Doğu

Marmara Kalkınma Ajansı'nın MARKA'nın bir projesi. Marka'dan alınan bir proje. İHH olarak da bilgi vereyim. İHH, Türkiye Gönüllü Teşekkülleri Vakfı'nın üyesi aynı zamanda. İslam İşbirliği Teşkilatı'nın üyesi az evvelde söylediğim Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Forumu'nda gözlemci statüsünde. Onun dışında birçok sivil toplum olayında, protesto gösterilerinde birçok STK ile ortak hareket edebiliyor. Suriye konusunda yapılan çalışmalarda, Suriye'nin Dostları grubunun üyesidir.

- **Sizce ortak üretilip yürütülen projelerin, hizmet kalitesi ve verimlilik açısından tek bir kurumun yapmaya çalıştığı projelerden farkı olur mu?**

- Muhakkak var. Çünkü bu iş matematikle düzeltilemeyecek olan bir iş. Yani bir artı bir, bu işte iki yapmıyor. Mutlaka katma değeri oluyor. İnsanlar daha büyük çatılar altında yapılan faaliyetlere daha çok destek oluyorlar. Ortak paydadan hareket edilince, halkın da teveccühünü kazanıyor. Ancak şöyle bir durum var; Türkiye de sivil toplumun değeri henüz yeterince anlaşılamamış durumda. STK'lara yeterince önem verilmiyor. Halkımızın bu konuda bilinçlendirilmesi, STK'ların önemini kavraması gerekiyor. Tabi bu yine bizlerin üzerine düşen bir görev. Yani STK'ların önemi kavranırsa, STK'ların arasındaki işbirliğinin gelişimine katkı sağlayacaktır muhakkak bu. Yani önce bunun gerekliliğine inanmak lazım.

- **Gönüllü kuruluşların bir arada faaliyetler içiresine girmesi ortak projeler üretmesi, kamuoyunun gözünde gönüllü kuruluşların güvenirliliğini ve itibarını artırır mı?**

- Tabi ki kesinlikle öyle. Yapmış olduğumuz kampanyaların, toplumun tümü, yelpazenin her tarafından karşılık bulması için biz kampanya başlatılacak olduğumuz zaman toplumun değişik kesimlerindeki STK'larla işbirliği yapıyoruz. Çalışmayı biz yürütecek olsak bile projemizi ilk önce diğer STK'larla paylaşıyoruz. Bu projeye destek olur musunuz diye altlarına imzalarını alıyoruz. Kocaeli'de bu manada bir çok STK ile işbirliğindeyiz. Dediğiniz gibi, yani halk artık ortak yapılara daha güçlü ses getirebilecek olan yapılara önem veriyor. Yani gettolaşmanın tabir yerindeyse burada bir faydası yok zararı var. Küçük olsun benim olsun mantığı fayda getirmiyor zarar

getiriyor.

- **Ortak faaliyetleri sadece birlikte yardım yapmak olarak düşünmemek gerek. Örneğin, gönüllü kuruluşlar arası bir bilgi bankası gerekli midir? Bu konuyla ilgili çalışmalar yapıyor mu?**

- Bu muhakkak gereklidir. Devlet artık sosyal alanda daha etkin. Son yıllardaki süreç ile birlikte, sosyal yardımları arttırmış durumda. Dullara olsun, engellilere olsun yardımını arttırdı. Sosyal yardımlaşma vakıfları kaymakamlıkların bünyesinde artık daha aktif görev almaktalar. Biz de zaman zaman kişisel bağlantılarımızla bu vakıfların veri tabanlarından faydalanmaya çalışıyoruz. Yardım yapacak olduğumuz zaman görüş alıyoruz onlardan. Ancak bununla alakalı online çalışan oturmuş bir sistem yok. Hazırlıyorlar mı bilmiyorum ama muhakkak olması gerekiyor. Çünkü insanlar ihtiyaç sahibiyim deyip bu tarz kurumlara başvuran insanlar, bu yolu öğrenince birçok yere başvuruyor. Çok fazla yardım alan da olabiliyor veyahut hiç yardım almayan bir insan muhakkak bana geldiyse başka yere de gitmiştir deyip yardım etmeyebiliyor da. Bir ön yargı da oluşturuyor. Ama ortak bir veri tabanı üzerinden hareket edilirse çok faydalı olacağı kanaatindeyim.

- **Ülkemiz genelinde gönüllü kuruluşlar arası ortak projelerin az olduğunu, koordinasyonun zayıf olduğunu hatta zaman zaman aynı amacı paylaşan bu kurumların birbirlerini karalama kampanyalarına tanık olduk. Sizce bunun nedeni nedir? Neden ortak proje üretme noktasında zayıflar? Neden bir arada görünmekten kaçınıyorlar?**

- Yani kime sorarsanız bunun böyle olması gerektiğini ve kendilerinin de böyle olması için çalıştığını söyleyecektir. Ama bu beni bunu söylemekten alıkoymuyor. Bizim de asli hedefimiz bu. Bu işe gönül veren insanların bir mecra üzerinden hareket etmesi gerekliliği inancında kanaatindeyiz. Ama dışarda suç aramaya gerek yok. Yine bunu yapan insanlardadır bunun suçu. Az olsun benim olsun, küçük olsun benim kontrolümde olsun. Kontrolümden çıkmasın düşüncesiyle veyahut bu işi sırf insanlara yardım etmek için değil de bu işi bir basamak olarak kullanmak da bu işin içerisinde

olabilir. Yani bu iş sırf insanlara fayda sağlamak maksadıyla yapılan bir iş, art niyet bulundurmaması gerekiyor. Yani gizli ajanda olmaması gerekiyor bu işte.

- **İşbirliklerinin arttırılması için gerekli olan nedir?**

- Önce bu işin gerekliliğinin farkına varılması gerekiyor. Gerekliliğinin farkına varılınca, toplumda bu iş kabul görünce, iş birlikleri de daha çok artacaktır. Bir de bu konuda dezenformasyon da var. Toplumun farklı kesimlerinde bu insanların nifak bilincini törpülemek adına yani küçük bir şeyi büyük göstermek veya olmayana bir şeyi varmış gibi göstermek suretiyle insanların bu işe teveccühünü azaltacak faaliyetler de var.

- **Gönüllü kuruluşlar kendilerine artı değer katacak işbirliklerine nasıl teşvik edilebilir? Görüşmelerin çoğunda bu teşviki devletin yapması gerektiği üzerinde duruldu. Buna katılıyor musunuz?**

- Katılmıyorum. Bu sadece bilinçle alakalı bir şey. Devlet yapsın mantığı bence yanlış. Devlet burada sadece STK'ların yaptığı şeye destek verebilir. Ama bunu STK'ların kendileri yapmaları gerekmekte. Kendileri planlama yapmalıdır.

Şöyle bu iş işin doğrusu şöyle yürüyor; bu işi yapan birçok kurum başka bir kurumun arka bahçesi olarak çalışıyor. Yani bunu söylemekten imtina etmiyorum. Bu iş sırf insani yardım bilinciyle, insani yardım maksadıyla yapılmıyor. Muhakkak kimseyi suçlamıyorum. O işi de yapıyorlar. Ama başka bir kurumun eklentisi gibi, en azından dışarıdan öyle bir algı var. İçerisinde olmadığım için direk öyle bir şeyde bulunamayacağım, Ancak birçok insani yardım kuruluşuna baktığımız zaman ya bir eğitim kuruluşunun ya bir kültür kuruluşunun ya bir siyasi partinin ya da bir başka yapının ikincil bir kuruluşu olarak görüyoruz. Aslında bu iş bağımsız olarak ve hiç kimsenin tekeline girmeden, kendi ayaklarının üzerinde yürümesi gerekiyor. Bir sivil toplum kuruluşunun yönetimi o kuruluşun yönetim kurulunun elinde olması lazım. Bağımsızlık burada en önemli unsur zaten. Bağımsızlık olduğunda durum kendiliğinden çözülecek.

EK 8. Düşkün Ve Yaşlıları Koruma Derneği

- Kurumunuzdan ve kurumunuzdaki pozisyonunuzdan bahseder misiniz?

- 1987 yılında büyük bir ihtiyaç hissedildiği için kurulmuş bir kurum. Topluluk bir gönüllüler ordusu ve o günden bugüne de ihtiyaç talebi büyüyerek devam ediyor. Ben derneğin kurucusuyum. Benim yaşlılara olan bir sempatem var. Bir yüreğim var, onları gördüğüm zaman duygulanan, yani her zaman için yarınki bir ayna gibi ömrümüz olursa şayet yarınki geleceğimizi bize gösteren canlılar, çok şey verdikten sonra artık bizden bekleyen birer gruptur onlar. Onlara karşı olan sempatimiz ve Kocaeli’de yapılma aşamasında olup da yarım kalan bir düşkünler yurdunun olması, bunun bitirilmemesi üzüntüsü bizi dernek kurmaya yönlendirdi. İlk olarak tüzük hazırlandı. Önceden bilgisayar falan yoktu, daktilolarda yazılırdı. Biz de vakitsizlikten dolayı tüzüğü yazsın diye arzuhalciye verdik. Derneğimizin adı Düşkün Yaşlıları Koruma Derneği idi. Sadece düşkün yaşlıya yönelik bir çalışma düşünüyorduk. Fakat diyorum ya Allah’ın bir hikmeti, bunu almış yazarken Düşkün ve Yaşlıları Koruma Derneği yazmış ve koymuş araya. Bir “ve” o kadar işi değiştirdi ki o kadar büyük bir değişiklik oldu. Tabi biz dedik ki bunda da var bir hikmet, değiştirmedik. Ama birden bire karşımıza iki büyük grup çıktı. Hem düşkün hem yaşlı grubu çıktı. Bu karşımıza çıkan büyük grubun istek ve talepleri ilk basamakta bizi korkutur gibi oldu. Fakat hiç de zor değilmiş. İnsan isterse çok güzel şeyler olabiliyormuş. Bunu denedik hayatımızda. Yeter ki istek olsun. O güç sana bir şekilde geliyor. Kapılar açılıyor. Birileri sizin bu heyecanınızı isteğinizi gördüğü zaman hayır diyemiyor. İnsanlar baktıkları zaman gerçekten anlıyorlar bazı şeyleri ve bu doğrultuda size karşı onların da davranışları değişik oluyor. Yani destek almaya başladık. Düşkün kavramını açacak olursak aslında düşkün bir aileyi ele alacak olursanız, doğduğu günden ölene kadar bir insanın yaşantısında yokluk varsa eğer bu her aşamada karşınıza çıkabiliyor. Bebek doğuyor, yoksul bir ailenin düşkün bir ailenin bebeği hiçbir şeyi olmuyor. Başlıyorsunuz o anda, sonra büyüyor okul faslı geliyor. Hiçbir şekilde yoksul yani alamıyor. Üniversitesi geliyor, evliliği geliyor onu da senden geliyor yardım istiyor. Ondan sonrada yetişkinliği... Bizim hazır elimize gelen yaşlıların da Allah gecinden versin ama çoğunun da vefatıyla karşılaştık ve bize nasip oldu mezara koymak. Ardından mevlidini okutmak yani böyle bir olay bu. Yaşlı

derseniz zaten başlı başına çok önemli bir unsur. Düşkün burada da giriyor. Yani yaşlının parası olabilir maaşı olabilir ama yaşlı parasıyla puluyla düşkündür. Gücü yoktur ve size ihtiyacı vardır. O parayı da kullanamaz, yani her şeyden yoksundur. Parası hiçbir işe yaramaz. Hatta birileri bunu suistimal edebilir. Böyle geniş bir yelpaze içinde hizmet vermeye çalışıyoruz 27 yıldır.

- **Az önce de konuştuk ama daha genel bir çerçeveye Düşkün ve Yaşlıları Koruma Derneğinin faaliyet alanından bahsedebilir misiniz?**

- Tabi ki. Bize ihtiyacı olan aileler duydukları andan itibaren gelmeye başladılar. Şimdi bizim hayatımızda belli dönemler vardır. Okul dönemi vardır. Okul döneminde hepsi alır çocuklarını bize gelirler: Onlara ayakkabı, giysi daha okula başladığı tarihte kırtasiye alamazlar. Kırtasiye için gelirler, bu şekilde gider. Onun ardından yiyecek isterler en fazla. Gıda için gelirler, gıda için gelenlere de yine eğer gücün yetiyorsa. Bizde maddi olanaklar çok önemli, yani her zaman bize para akıyor ki. Biz yaptığımız birtakım faaliyetlerle karşılamaya çalışıyoruz veya hayırseverlerle işte o anda onun gıda talebini karşılamaya çalışıyoruz. Ama diyelim ki bir Ramazan müthiş yardım oluyor. Ramazan'da biz çok büyük sayılarda ihtiyaç sahibi, fakir-fukaranın gönlünü yapıyoruz. Giyim yardımı yapıyoruz. İnsanlar giyim getiriyorlar bize. Sıfır da getiriyorlar, tertemiz ikinci eller de getiriyorlar. Biz hiç geri çevirmiyoruz. Getirelim mi dediklerinde getirin diyoruz. Onları arkadaşlarımız tek tek kontrol ediyor. Çünkü bazen hoşumuza gitmeyen giyimler de oluyor içinde. Onları atıyoruz, temizleri çıkartıyoruz ve o insanlara tertemiz giysileri veriyoruz. Onun dışında doktor ihtiyaçları çok fazla oluyor sağlıkla ilgili. Bilmiyorlar, onları yönlendiriyoruz. Gerekirse bir arkadaşımız, alıyor onu götürüyor. Bu şekilde sağlık açısından yardım etmeye çalışıyoruz. Üniversiteye giden çocuklarımıza verebildiğimizce burs vermeye çalışıyoruz. O kadar çok değişik istek ve talepler geliyor ki... Ana fikir olarak şöyle söyleyeyim; bizim bir insanın neye ihtiyacı oluyorsa yaşamsal olarak her şeyi gelip bizden talep edebiliyor. Yani bebeğinin bezinden tut, hastasının bezine kadar, yiyeceğinden içeceği, giyiminden, okulundan, vefat ederse mevlidi yani her şeyi kapsayan bir dernek bizimkisi. 'Hayır' yok bizde. Hiçbir şey yapamasak bile derdini dinliyoruz, konuşuyoruz. Bir şekilde buraya gelenleri mutlu gönderiyoruz.

- **Düşkün ve Yaşlıları Koruma Derneğinin diğer gönüllü kuruluşlarla işbirliği içerisinde ürettiği ve yürüttüğü projeleri var mı?**

- Biz Kocaeli’de ayda bir, 25 dernek bir araya geliyoruz. Orada faaliyetleri konuşuyoruz. Kimin kime daha yakınsa faaliyetleri, örneğin; Çarşamba günü Başiskele Yardım Sevenler’in bir çayı var. Üniversite talebelerine burs verecekmiş. Bizlere diyor katılım yapın, yardım edin. Onların o faaliyetlerine katılıyoruz. Mesela kermes oluyor, bizler katılıyoruz ama haberleşerek yani bir gün öyle bir ihtiyaç sahibi geliyor ki o anda düşünüyorum kim bu gelen talebi çözebilir. Örneğin çocuklarla ilgili bir sorun hemen onunla ilgili bir derneği arıyorum yada çok ihtiyaç sahibi geliyorsa diğer dernekleri arıyorum. Bu anlamda tabii ki koordinasyon var. Mesela geçen yakacak için Kimse Yok Mu Derneği’nden ricada bulunduk. Ay Işığı’nı arıyoruz, Kızılay’ı arıyoruz. Tabii ki böyle bir diyalog içerisindeyiz.

- **Sizce gönüllü kuruluşların işbirliği içinde üretip yürüttüğü projelerin, hizmet kalitesi ve verimliliği açısından bir kuruluşun tek başına yapmaya çalıştığı projelerden farkı olacak mıdır?**

- Benim bunca senelik bakış açım veya takip ettiğim, bu çalışmalar maalesef günlük çalışmalardır. Biz bunu yıllardır yapıyoruz ama böyle somut ele alınacak veya sonuca doğru bizi götürecek bir projeye bir çalışmaya adım atamadık. Bu konuda ben üzülüyorum ama olmuyor. Neden bilmiyorum, birlikte büyük bir proje yapamıyoruz. Yapmaya kalksak bazı engeller çıkıyor, bürokratik engeller çıkıyor. Çok önünüz açık, imkânlarımız var diyor yetkililer ama belli yerde de buradan ötesi tamam bunu biz ele alabiliriz diyorlar. Mesela bu ilde bir düşkünler yurdu yok. Ben bunu yıllardır söylüyorum. Huzurevi çok ayrı bir şey. Huzurevinin düşkünlükle falan alakası yok ve çok üzülüyor orada kalanlar. Çünkü onlar, biz paramızla geldik burada yaşayacağız ve düşkün insan istemiyorum, hasta insan istemiyorum diyorlar. Bunu defalarca yetkililere de söyledi buralarda kalanlar. Ama düşkünler sığıntı gibi küçücük bir kontenjan koyuyorlar huzurevinde. Kaç kişilikse az bir şey orada istenmediklerini bile bile yaşamak zorunda kalıyorlar. Bu yüzden işte bunlara yönelik yerler yapılmalıdır. İşte biz bunu düşündük arkadaşlar birlikte olup da ama neticeye gidilemiyor. Komisyon bile

kuruldu ama orada kaldı. Zaten atasözüdür, ‘Birlikten güç doğar’ diye. O gücü doğurmak işte. Ne yazıkki bizim bir araya gelemememizin, yani dönüp kendimize öz eleştiri yapacak olursak, mesela bencilik yapan belli dernekler oluyor. Ben büyüğüm veya şuraya güveniyorum, buraya güveniyorum gibi bize bir mesaj veren dernekler de var. Aramızda işte ne oluyor biliyor musun, o bencilerin yüzünden, ne kendileri ortaya bir şey çıkarabiliyor ne de diğer dernekler aralarına alıp katkı sağlayabiliyorlar. Biz her şeyi on parçaya bölünerek yaparız. Böyle olunca da biz hiçbir şeyi, bir projeyi veya eseri ortaya çıkaramayız. Bu bizim suçumuz...

- **Gönüllü kuruluşların bir arada faaliyetler içiresine girmesi ortak projeler üretmesi, kamuoyunun gözünde gönüllü kuruluşların güvenirliliğini ve itibarını artırır mı?**

- Bir dünya bakışı görüşü üzerine ayrılık varsa ve o kesim belli bir kesimin hoşuna gitmiyorsa bu kesimin birleşmesi karşıdaki bağışçının hoşuna gitmeyebilir. Ama sivil toplum kuruluşlarında hiçbir bakış açısı hoşumuza gitmez, siyaset hoşumuza gitmez. Eğer bir sivil toplum kuruluşunun içine siyaset girerse yada siyasi kişilerin eli girerse o iş bozulur. Ne olur o zaman diğer sade sivil toplum kuruluşları tarafından o diğer sivil toplum kuruluşuna bakış değişir. Senin arkanda böyle bir güç var der gibi bir şey. Çünkü bir haksızlık, adaletsizlik var ortada. Onu destekleyen güçlü bir taraf, ona bir şeyler verebilir ama bu taraftaki kişinin de ‘sen oradan desteklisin, buradan desteklisin’ diye tabiki tepkisini alabilir. Ne yazıkki ülkemizde bu var. Bunu yaşıyoruz. Bir taraf gütme var. Biz asla taraf gütmiyoruz. Benim dünya kadar üyem var, kim hangi siyasi partili inanın bilmem. Derneksel çalışırken bir siyasi partinin bir gücün desteğiyle eğer gidiyorsa o zaman da etraftaki insanların hedefi haline gelmek kaçınılmazdır. Kim olsa söylesin yani, ‘senin arkanda şurası var’ diye o yüzden çok fazla girmemek lazım. Yani bir siyasi partinin ya da karşıdan eleştiri alabileceğin belli güçlerin içine girmeden yürütmemiz gerek, fakat çok zor. Örneğin biz yardım derneğiyiz ama 450 TL kira parası ödüyoruz. Biz bu parayla dört tane çocuğa burs veririz ya da gıda yardımı yaparız. Yerel yönetimler bir yer yapmalı. Bir çarşı gibi bizim gibi dernekleri bir araya toplayın, birer oda verin ve biz orada birbirimizle haberleşelim. Organizasyonlar bir arada daha kolay olur. Koordinasyon kopukluğu engellenir.

- **Ortak faaliyetleri sadece birlikte yardım yapmak olarak düşünmemek gerek. Örneğin, gönüllü kuruluşlar arası bir bilgi bankası kurup kime ne kadar ve ne zamanlar da yardım gittiğini tespit etmek ve böylece aynı kişilere birden fazla yardım gitmesini önlemek açısından böyle bir bilgi bankası oluşturulması gerekli midir? Bu konuyla ilgili çalışmalar yapılıyor mu?**

- Tabi ki çok gerekli bir uygulama. Çok önceki yıllarda bunun sıkıntısını çekiyorduk. Hatta muhtarlarla konuştuk, yardım alanların isimlerini birbirimize verelim diye. Çünkü belediyelerde yardımlar yapıyorlar yani her yerden aynı kişiler almasınlar diye. Daha sonra sosyal hizmetler ve Fak Fuk Fon kurulup çalışmaya başlayınca, zaten il çapında tüm ihtiyaç sahiplerinin listesi çıkarıldı. Daha sonra mütevelli heyetleri kuruldu. Yardım yapan derneklerin ayrı, hizmet derneklerinin ayrı mütevelli heyetleri var. Ve bunlar kaymakamlığa bağlıdır. Her yıl seçim yapılarak derneklerin arasından üç tanesi seçilir ve onlar sosyal yardımlaşma vakfının yanında mütevelli heyeti olarak çalışırlar. Sosyal yardımlaşma vakfında tüm ihtiyaç sahiplerinin dökümleri var, yani böyle çalışmalar yapıldı. Ben mesela ararım vakfı, bana başvuran kişinin bilgilerini alabilirim. Aynı şekilde belediyeden de bu bilgilere ulaşma şansım var.

- **İşte bu anlattığımız daha sistemli yapılırsa bir program çerçevesinde bilgi bankası oluşturulsa ve sizin gibi diğer gönüllü kuruluşlarda buraya bilgi girişi yapsa bu sayede doğru ihtiyaç sahibine ve daha hızlı yardım ulaştırmış olmaz mısınız?**

- Evet işte öyle bir sistem yok. Yani hiç orayı burayı aramadan ulaşabileceğimiz bir bilgi merkezi yok maalesef. Bu ancak STK'lar arasında olabilir ve bunu kendi içimizde paslaşarak yapmamız lazım. Bu düşünüldü, Ay Işığı Derneği düşündü. Toplantılar yaptı. Deniz Feneri'nin bunu kullandığını, oradan model alacağını söyledi ama daha sonra proje ileriye gitmedi, kaldı. Kendi ellerinde mevcut bir şeyler vardır ama bizlerde yok. Onlar baba dernek, niye ben 1987'den beri canla başla çalışıyoruz. Benim yaptıklarımı yazmaya kalksam desteler olur. Sonra sen birden geliyorsun, kadron güçlü, insanlar güçlü diye güçlü dernek oluyorsun. Biz kadınlar diye yardımcı dernek oluveriyoruz. Senelerdir biz mütevelli heyetine bile giremiyoruz. Hep aynı dernekler,

ama yine de biz memnunuz halimizden. Sonuçta Allah için yapıyoruz.

- **Ülkemizde faaliyet gösteren gönüllü kuruluşlara baktığımızda aynı amaç için çalışmalarına rağmen aralarında bir koordinasyon eksikliği var işbirliğinden kaçınıyorlar. Bunun nedeni sizce nedir? Hatta bırakın ortak proje üretmeyi yan yana bile fazla göremiyoruz. Bunu neye bağlıyorsunuz?**

- Birinci nedeni, 'her şeyi ben yapayım' isteyenler var aramızda. İkinci nedeni belki kafa yapıları uymuyor, birleşmek istemiyorlar. Ne yazık ki asgari müşterek bir yerde buluşamıyoruz. Bir şekilde bir terslik var. Ortada buluşamıyorlar buluştukları zaman bile 'Sen misin önde, ben miyim. Hangimizden daha çok bahsedilecek' telaşına düşülünce olay bu raddeye geliyor ve yazık oluyor. Herkesin kendine gücü var ve bu güçler birleşirse neler olur. İlimizde bunca dernek var ama ortak bir hareket oluşturamıyoruz ne yazık ki.

- **Gönüllü kuruluşlar arasındaki işbirliği faaliyetlerin artması için gerekli olan nedir?**

- Bütün kişisel şahsi derneksel düşüncelerinden kopup nefisini terbiye edip, sadece toplum adına 'ben' değil de 'biz' demek kaydıyla yola çıkarlarsa ve yanındaki arkadaşını da ondan bir parça olarak, öbür derneği de birlikte yapacağız, bu güzelliği o da burada yer alıyor ve biz bir güç teşkil ettik bunu birlikte başaracağız düşüncesine erişmedikten sonra olmaz. Egolarından arınmaları lazım. Herkes derneğin önde ve ünlü olmasını ister. Ama eğer toplumda bir yara varsa ve bu yara tek başına iyeleştirilemiyorsa diğer doktordan yardım isteyeceksin. Sivil toplum o kadar önemli ki yerel yöneticiler bunu çok güzel kullansalar bu kurumlar onlar için büyük bir güç ve katkı. Yeter ki kullanmayı bilsinler. Yerel yönetimlerde bile sizinle çalışmaya başlıyorlar, bir noktaya getiriyorsunuz. Fakat sonunda sunum yaparken 'ben yaptım' diye sunuyorlar ve bunun neticesinde insanlar kırılıyorlar. Yani bu sorun toplumun her tabakasında var. Herkes kendini ön plana çıkarmaya çalışıyor.

- **Gönüllü kuruluşlara artı değer katacak olan bu işbirliklerine, gönüllü**

kuruluşlar nasıl teşvik edilebilir?

- Belediyeler, sivil toplum kuruluşlarının hepsinin bir arada olduğu bir alan tahsis edebilir. Burada hepimiz daha koordinasyonlu çalışabiliriz. Bu işbirliğine yönlendirmek için bir teşviktir. Bir devlet öncülüğü gerekiyor. Örneğin bahsettiğiniz bilgi bankası için devletin eli gerekiyor ve gerekirse bu birliğe gönüllü kuruluşların zorlanması gerekiyor.

ÖZGEÇMİŞ

Fatma Berre Özdemir, 06.03.1988 tarihinde Kocaeli' de doğdum. İlk orta ve lise Kocaeli de tamamladım. 2006 yılında Zonguldak Karaelmas Üniversitesi İşletme bölümüne başladım. 2007 yılında yatay geçiş yaparak Sakarya Üniversitesi İşletme bölümüne geçtim ve 2010 yılında eğitimimi tamamladım. 2010 yılında Yalova Üniversitesi Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Eğitimine başladım. Halen Stajyer SMMM olarak çalışmaktayım.